

IZR. TANÜGYI ÉRTESÍTŐ

Felelős szerkesztő:

Dr. MÁLNAI MIHÁLY

Szerkesztő:

Dr. SZEGŐ ARNOLD

Megjelenik havonként egyszer. — Kiadja az Orsz. Izr. Tanító-egyesület. — Előfizetési ára: nem tagok számára egész évre 100.000 korona. — Az egyesület tagjainak díjmentesen jár. — Az előfizetési pénzek és tagsági díjak az Orsz. Izr. Tanítóegyesület címére: **VII., Sip-utca 12. sz.** alá küldendők. — A szerkesztőség címe: **VII., Sip-utca 12. sz.**

Tartalom: Válság után. — A jövő munkaprogramja. Irta: *Schichtanz Ármin*. — Bánóczi József tanári jubileuma Irta: dr. *Szegő Arnold*. — Málnai Mihály. Irta: dr. *Szegő Arnold*. — A tanítóság sérelmei. Irta: *b. r.* — Felhívás a zsidó iskolákhoz az új tanterv ügyében. Irta: *Bárd Rezső*. — Az elemi népiskolai új tanterv. Irta: *Szabó Adolf*. — A bibliafordítás módszeres eljárása. Irta: *Biedermann Adolf*. — Tárca: Táborozik a Kiss József cserkészcsapat Irta: *Billes Ármin*. — Egyesületi élet. — Nekrológok. — Jubileumok. — Könyvismertetés. — Vegyesek.

Válság után.

(sz. a.) Közgyűlésünk mérlege több biztató momentumot tár az objektív szemlélő elé. Nem a határozatokra gondolunk elsősorban, bár vannak köztük nagyon jelentősek, így például az, amely a tagdíjakat a tavalyinak a hatszorosára emeli fel, vagy az a másik, amely az Értésítőnek havonként való megjelentetését rendeli el. Jól tudom én, hogy e határozatok számottevő anyagi és szellemi eszközöket adnak a vezetőség kezébe és az Egyesület céljainak fokozottabb és intenzívebb szolgálatát teszik lehetővé. Mégis úgy gondolom, hogy jelentőségüket messze túlszárnyalja az a pszichológiai valami, amit én a *közgyűlés hangulatának, atmoszférájának* nevezek. Ez a lelkes, szinte ünnepi hangulat, amely az elnökség áldozatot kérő javaslatait keveselte és megtetézte, amely az új vezetőséget szavazás nélkül, egyhangú felkiáltással akarta tisztjébe iktatni, amely fájdalmasan panaszkolt fel az utóbbi évek kényszerű passzivitását és sürgette az alkotó munka megkezdését, ez a hangulat, amely meglepő erővel és plaszticitással fejezte ki a magára eszmélt zsidó tanítóság kollektív lelkét és akaratát, ez a hangulat, ez az atmoszféra — közgyűlésünknek *igazi nagy eseménye*. Ha ezt az eseményt némi történelmi távlatba helyezzük, elmondhatjuk, hogy vele véget ért Egyesületünk válsága, hiszen a közgyűlés hangulatában összesűrítve megtaláljuk a válság igazi ellenszereit: a felébredt szociális érzést, a közösség erkölcsi erejének felismerését, a munkára és áldozatra kész idealizmust. Boldogok vagyunk, hogy a közönyt, amely tespedést és már-már halált jelentett, egybefogó nemes akarat váltotta fel, amely lendületével újra fel fogja emelni Egyesületünket és szárnyat ad közös törekvéseinknek. A világháború rettenetes zivatarja Egyesületünk fájáról is letépett néhány virágzó, dús ágat. Bizony, sokat

veszítettünk. De hála Istennek — nem veszítettük el megmaradt társaink belénk vetett hitét, felénk sugárzó szeretetét, velünk ölelkező testvériségét. Pedig ez erkölcsi értékektől sokkal inkább függ Egyesületünk élete, mint akár tagjai számától, akár földrajzi területe nagyságától.

Tudva mindezt az új vezetőség is bizalommal fog munkájához, hiszen könnyebb a kormányos dolga, ha a víz sodra is viszi a hajót. A zsidó tanítóság megmozdult közszelleme fogja megjelölni az utat, amelyen haladnunk kell. Az út a *restauráció* felé vezet, a romokból való újjáépítéshez, a dicsőséges múlt értékeinek megmentéséhez, a haladás szellemében való továbbfejlődéshez, a zsidó tanítóság szilárd, felbonthatatlan egységéhez, a zsidó iskola diadalmas jövőjéhez.

A jövő munkaprogramja.

„Nagyobb leszen a második ház dicsősége, mint az első volt“, — a próféta e jóslatszerű kijelentésével adta át nekem Barta Fülöp közgyűlési korelnök az elnöki tisztet. Az első szentély rombadőlt és a második templom felépítése alkalmával hangzottak el a próféta szavai. Tanítóegyesületünk nem dőlt romba; azok a pillérek, amelyeken felépült, szilárdak és az idők viharjai meg nem ingathatják. A hítchez való ragaszkodás, a kultúra iránt érzék, az özvegyek és árvák istápolása, a szegényeknek, bajbajutottaknak, betegeknek segítése, mind ősi zsidó tradíciók: Egyesületünk e tradíciók alapján áll. Olyan egyesület, amely erkölcsi alapokon nyugszik, mindaddig életképes amíg ezek az erkölcsök élnek; ez erkölcsi eszmék a zsidó vallás fundamentumai és amíg zsidók lesznek, megdőlni nem fognak. Megtépázhatták Egyesületünket az idők viharjai, megbéníthatták ideig-óráig működését, de romba dönteni nem tudták.

Nehéz időket éltünk át. Nagy érdeme az eddigi vezetőségnek, hogy a válságos időközön átvezette Egyesületünket. Tagjaink nagy részét elvesztettük, vagyonunk devalválódott, bevételi forrásaink közül a leggazdagabb: könyvkiadványaink jövedelme erősen megcsappant — és mégis élünk és a nehéz időkben is teljesítettük kötelességünket tagjainkkal szemben, sőt az idők viszontagságai megedzettek bennünket és a lefolyt közgyűlés mutatta, hogy eleven élet pezsdül ereinkben, megmaradt az energiánk és ennek az energiának kiapadhatatlan erőforrása; a tagok szerető ragaszkodása 60 éves Egyesületünkhöz

Ez az erőforrás az amelyből meríteni akarunk és amely a csüggedéstől megment bennünket. Nem dőlt romba az „első ház“, de tatarozásra szorul és mi tatarozni fogjuk. Sőt többet akarunk: tovább építeni, az egész épületet modern palotává alakítani, a régi házból újat teremteni. Ez lesz a „második ház“ — amelynek dicsősége nagyobb lesz, mint az első volt.

Ezen újjáépítésnél az alapfalak: a bevált félévszázados hagyományok, amelyeket nagynevű elődeink hagytak ránk, érintetlenek maradnak; csak a felépítményt kívánjuk a megváltozott viszonyokhoz képest formásabbá, modernné tenni.

Számba vesszük erőforrásainkat; elkészítjük a zsidó iskolák és a zsidó tanítók kataszterét, végérvényesen megállapítjuk tagállományunkat. Tagtársaink segítségével bele fogjuk vonni az Egyesület kötelékébe azokat a zsidó tanítókat, akik eddig bármilyen okból távol tartották magukat Egyesületünkől.

Működési körünkbe vonjuk a zsidó polgári- és középiskoláknál működő tanárokat is; belőlük külön szakosztályt alakítunk, amelynek elnöke az elnökség tagja lesz. Így akarjuk elérni, hogy ne legyen a hazában a zsidó iskolaügy szolgálatában álló olyan tanító vagy tanár, aki nem tagja Egyesületünknek. A rabbiszeminárium és tanítóképző tanárainak egy része, úgyszintén a zsidó fiúgimnázium tanárai már beléptek az Egyesületbe.

A magasabb képzettségű tanférfiak közreműködése csak fokozni fogja Egyesületünk tekintélyét, de alapjellegét nem változtatja: a Tanítóegyesület a tanítóké marad.

Az ilyen módon egy táborba hozott, a zsidó iskolaügy szolgálatában álló kulturmunkások között egységes szellemet akarunk meghonosítani, hogy egyetértően, együttes munkával életet hozzunk évekig szendergő Egyesületünkbe.

Az egyesületi élet minden ágazatát szeretettel akarjuk gondozni. Értesítünk újra havonként fog megjelenni és elmemozdító, tartalmas cikkeivel felkölti a tanítókbán a paedagógia modern irányzatai iránti érdeklődést. Tájékoztatni fog a külföld iskolaviszonyairól és tanügyi mozgalmairól és pótolni akarja a nehezen megszerezhető pedagógiai folyóiratokat és szakkönyveket, amelyeknek tartalmát ismertetni fogja.

Fel akarjuk kelteni a társadalom szélesebb rétegeiben az érdeklődést Egyesületünk iránt: felolvasásokat, kulturestélyeket szándékozunk rendezni a fővárosban és a nagyobb vidéki városokban, amihez természetesen a kartársak lelkes támogatása szükséges.

Könyvkiadványaink már az új tanterv miatt is alapos átdolgozásra szorulnak. A lehető legjobbat akarjuk produkálni, de elvárjuk minden egyes tagunktól, hogy kötelességének fogja ismerni e tankönyvek használatát.

Özvegyeink és árváink a közgyűléstől nyert felhatalmazás alapján jövedelmeink szaporodásának arányában fognak segélyben részesülni.

Főiskolai tanítógyermekeket tőlünk telhetőleg segélyezni óhajtunk. Reméljük, hogy nemsokára valamennyien hazai főiskolákban, nagyrészt Budapesten fognak tanulhatni és megvalósíthatjuk azt a célt, amelynek szolgálatában diáksegítő akció megindult: *megteremthetjük a főiskolai hallgatók otthonát.*

Nem hanyagoljuk el a *tanítók üdülőházának* ügyét sem. Az egész tanítói közvélemény szeretettel istápolta Egyesületünk ezen intézményét; mindnyájunknak fáj, hogy keszthelyi szép üdülőházunkat a körülmények kényszerítő hatása alatt el kellett adnunk és állandóan napirenden akarjuk tartani azt a kérdést, hogyan lehetne újból üdülőházat szerezni és azt a tanítók rendelkezésére bocsátani.

Állandó összeköttetést tartunk fenn a Tanítóegyesületek Országos Szövetségével, amelynek tagjai vagyunk. A szövetség vezetősége lehetővé teszi

hogy minden, a zsidó tanítók erkölcsi és anyagi érdekeit érintő kérdésben a hazai össztanítóságnak imponáló súlyával és tekintélyével fordulhatunk a legfelsőbb tanügyi hatóságokhoz és így nagyobb kilátásunk van elérhető eredményekre, mintha a zsidó tanítóság csak a maga erejére támaszkodnék. A Szövetségben eddig is mindig megértésre és szívélyes készségre találtunk valahányszor hozzá fordultunk.

Az itt elmondottakból láthatják tagtársaink, hogy tennivaló van bőven. A közgyűlés akaratából az elnökség néhány fiatal, munkára kész taggal gondagodott. A fiatalok biztosítják az új feladatok, a modern szellem, a friss munkakorszakát, az öregek természetes konzervatívizmusukkal őrködni fognak a bevált tradíciók megőrzése fölött: bölcsesség fogja vezetni munkánkat, erő fogja végezni. Ehez a munkához kérem az Egyesület minden tagjának hozzájárulását lelkesedésben, hűségben és a cselekedet energiájában.

Schichtancz Ármin
egyesületi elnök.

Bánóczi József ötvenéves tanári jubileuma.

Juniusban telt be ötvenedik esztendeje annak, hogy *Bánóczi József* a józsefvárosi reáliskolában megkezdte tanári pályáját. A Gondviselés kegyes volt hozzá és megengedte, hogy ezt a ritka jubileumot teljes szellemi frissességben és aktív munka közben érje meg. Egyesületünk júliusi közgyűlésén kétszáz zsidó tanító jelenlétében ünnepelte őt, nem fényes külsőségek között, hanem egyszerű és közvetlen módon, a szívek mélyéből feltörő szeretettel. Ez az ünneplés illet hozzá és hozzánk, mert a szeretet a legtöbb, ami tőlünk telik s akinek szeretetünket adjuk, azt lelkünk legdrágább kincsével gazdagítjuk. És Bánóczi is mindennél többre becsüli ragaszkodásunk meleg szavát és feléje áradó hű szeretetünket.

Abból az ötven esztendőből, amelyet a katedrán töltött, harmincnyolc nekünk jutott, zsidó tanítóknak. *Harmincnyolc esztendeje* áll a zsidó Tanítóképző élén, amelyet első pillanattól fogva megszeretett, amelyet modernné és magyarrá tett, amelyet mintegy a maga képére formált és egyéniségével fémjelzett. Ő alkotta meg *Málnai Mihállyal* együtt a Tanítóképző gyakorló iskolájának tantervét, amelyet a közoktatásügyi miniszter méltónak ítélt arra, hogy hivatalos lapjában közzé tegye. Ő szervezte a Tanítóképző kitűnő tanári karát és ő teremtetten meg a preparandisták jóléti intézményeit. Szép és termékeny munka volt, amelyet Bánóczi majd negyven esztendőn át a Tanítóképzőben végzett és végez ma is nem fogyó szeretettel. Pedig a Tanítóképző csak egyik munkaterülete, amely mellett művelte a tudományt és irodalmat, és hiven szolgált a felekezeti közügyet is.

És Bánóczi minden munkájába belevitte alkotó és szervező erejét, mozgékony elméjét, előkelő műveltségét, lelkes idealizmusát. Bánóczi azok közé a férfiak közé tartozik, akik nagy munkát végeznek akkor is, ha keveset dolgoznak. A ő teljesítményeit nem lehet munkakilogrammokkal mérni, mint az átlag emberét. A külső, szemmel látható eredményeken kívül számba kellene venni — ha ugyan lehetne — egyéniségének állandó szuggesztív hatását mind-

azokra, akik vonzási körébe jutottak. Ez egyéniség nagy fajsúlya mellett is könnyed és kecses és fiatalos lendülete bölcs mértéktartással, mély komolysága vidám derűvel párosul. Bánóczi egyénisége konform a jó tanítóéval, többet mondunk: *Bánóczi született tanító*. Tanítói adományai magyarázzák tudományos és irodalmi sikereit is, mert az igazi tudósban és íróban mindig van valami a jó tanítóból.

Hogy a zsidó tanítók mestere lett, noha nagyobb és kecsgetőbb feladatok elvégzésére is lett volna hivatottsága, az a véletlen műve volt, vagy tán nem is a véletlené. Ő maga beszélt el, hogy tizenhatesztendőskorában, mint eminens veszprémi gimnázista a székesfehérvári vásártéren, amely akkortájt az állástkereső tanítók afféle börzéje volt, szülőfalúja hitközségének megbízásából megexaminált egy zsidó tanítót, aki a megüresedett állásra pályázott. Megexaminálta végesvégig az összes tantárgyakból úgy, hogy a vásárosok szájtátva hallgatták az öklömnyi Jóska gyerek szájából ömlő tengernyi tudományt. Ez volt első tanítóképesítő vizsgálata. Talán Isten újja volt, és nem a vaksors műve, hogy odakerült a Tanítóképző élére és tényezője lehetett az új zsidó tanító nemzedék kialakulásának és általa a zsidó iskola diadalmas előretörésének.

Dr. Szegő Arnold.

Málnai Mihály

Három éven át vezette Egyesületünket, a legsúlyosabb válság idején. Történelmi határainkkal együtt a zsidó iskolák nagy részét is elvesztettük, tagjaink létszáma megcsökkent, anyagi erőforrásaink elapadtak. Ehez járult a lelkek válsága. A mindennapi kenyérért való nehéz küzdelemben kikapcsolódtunk a közösségből, szociális és kulturérzékünk eltompult, érdeklődésünk az Egyesület iránt teljesen ellanyhult. Ugy látszott, hogy veszendőbe megy mindaz, amit elődeink több mint öt évtizeden át szeretettel és lelkesedéssel építettek. Egyesületünk pulzusa már csak „kihagyásokkal”, szabálytalanul működött, mint a halódó betegé. Hogy aztán újra erőre kaptunk, hogy sikerült talpra állnunk, és hogy életkedvünk is megjött, az nagyrészt *Málnai Mihály* érdeme. Az ilyen érdemet, amely inkább egy értékes negativumban fejezhető ki, értvén a negativumon azt, hogy a válságot *nem* követte a teljes felbomlás, a felületes szem nem látja meg és nem képes méltányolni. Pedig az efajta negatív eredmény biztosítása sokkal több okosságot, kitartást, önbizalmat kíván, mint egyik-másik u. n. pozitív alkotás, amelynek láttára mindjárt két kézzel szórjuk a babért. Mikor *Málnai* átvette a vezetést, Egyesületünknek már nem volt meg a régi *mozgási energiája*, amely a maga lendületéből mindig adott a korábbi vezetőknek. *Málnai* egy erejevesztett, kimerült szervezetet kapott az Egyesülettel, amelyet az elbukástól, a katasztrófától — tulzás nélkül mondhatjuk — ő mentett meg. Ő és munkatársai, akik vállalták a hálátlan szerepet, hogy úgy-ahogy ébren tartsák a zsidó tanítósság ellanyhult, sivár közszellemét, amelyből közösségünk legeminensebb életérdekei iránt is hiányzott a kellő fogékonyság. Ma — hála Istennek — túl vagyunk a probléma nehezén és megvan a szilárd hitünk, a reménységünk, hogy Egye-

sületünk megbénult tagjaiban nemsokára megindul a vérnek új áramlása, amelytől megfeszülnek, erőre kapnak és munkára képessé válnak az elpetyhüdt izmok. Ezt a hitet, ezt a reményt és a belőle sarjadó új élet lehetőségét *Málnainak* köszönhetjük, akit a zsidó tanítóság osztatlan elismerése és hálája kísér a szerény visszavonulásba.

Dr. Szegő Arnold.

A tanítóság sérelmei.

A Magyarországi Tanítóegyesületek Országos Szövetsége f. évi július 5-én tartott szövetségianácsi ülése behatóan foglalkozott a magyar tanítóságnak a fizetésrendezésre vonatkozó sérelmeivel, melyeket a felsőbb hatóságok előtt már több ízben eredménytelenül felpanaszolt. Az ülés határozatából a Szövetség Vezérőlbizottsága a tanítóság ez irányu kívánságait újra memorandumba foglalta és felterjesztette a vallás- és közoktatásügyi Miniszteriumhoz. A memorandum szószerinti szövegében így hangzik:

„Nagyméltóságú Miniszter Ur! Kegyelmes Urunk!

A magyarországi tanítóság egyetemességének képviselőjében a f. évi július 5-én tartott vezérőlbizottsági és egyhangu határozata alapján mély tisztelettel kérjük Nagyméltóságodat, hogy a két éven át több ízben, de legutóbb folyó évi május havában átadott, illetve fölterjesztett kérvényeinket a folyamatban levő tisztviselői státuszrendezés alkalmából figyelembe venni és a magyar tanítóság részére a VII. fizetési osztályban az automatikus előlépést biztosítani, a VI. fizetési osztályt pedig 3%-os kinevezési rendszerrel megnyitni méltóztassék.

Törvényeken alapuló méltányos és jogos kérésünk ismételt megokolására szolgáljanak a következők:

A magyar tanítóság még most sincs abban a helyzetben, amely őt a béke éveiben hozott törvények szerint megilleti. Az 1907. évi XXVI. és XXVII. t.-c. 1. §-a a tanítót állami, illetve köztisztviselőnek minősítette s e határozott rendelkezés ellenére a tanító mai napig sem részesülhet olyan anyagi elbánásban, mint a vele azonos képzettségű nemtanító köztisztviselő.

A tisztviselői illetményeket rendező 1873. és az 1922. évi VI. törvény szerint a tanítót ugyanazon elbánás illeti meg, mint az érettségit tett tisztviselőket, akiknek státuszában 12% a VII. és 3% a VI. fizetési osztályba tartozik.

A tanítóság évtizedes küzdelmében most sem jutott nyugvópontra és nagy kötelességtudásával, szeretettel végzett munkája közben szinte lehangolva látja a mindinkább torlódó nehézségeket, melyek a tanítót sem erkölcsileg, sem anyagilag nem engedik az őt joggal megillető sorban elhelyezkedni.

Testületünk mindig a megfelelő szabályszerűség útján érvényesítette a maga szerény, egyben jogos kéréseit s a lezajlott forradalmakban nem szerzett előnyöket, mert a törvényes kormányzat által szentesített VIII. néptörvény csak jogkövetkezménye, illetve végrehajló eszköze volt az 1907. évi XXVI. és XXVII. törvény I. §-ának.

Tekintve a tanító anyagi elbánására vonatkozó intézkedéseket s azt, hogy eddig még a VII. fizetési osztályba való újabb kinevezések sem történtek meg, — a tisztviselők anyagi elbírálásával, illetve státusbeli előrehaladásával szemben arra a fájó megállapításra kell jutnunk, hogy vajmi keveset bánnak velünk jobban, mint a négy középiskolát végzett tisztviselőkkel, akiknek státuszában a VII. fizetési osztály már rendszeresítve van.

A Nagyméltóságod által kiadott s a tanítóképzőre vonatkozó Utasítás szerint azok a jelöltek, akik középiskolai érettségi bizonyítvány alapján tanítói

oklevelet szerezni akarnak, az V. évfolyamot teljes egészében hallgatni s azonfelül szakképesítő vizsgát tenni kötelesek. Ez a tény kétségtelen határozottsággal igazolja álláspontunk helyességét és kérésünk jogosságát, mert az érettségit immár túlhaladó minősítés mellett csak annyit kérünk, amennyi az érettségi bizonyítvánnyal rendelkező tisztviselőnek tényleg kijár.

A felhozott jogi érvek mellett szabadon még fölemlíteni a tanítói hivatás irányító, nemzetnevelő jelentőségét. A tanító munkája nem órákhoz kötött tisztviselői teljesítmény, hanem olyan közvetlenül ható erő, melyet korlátok közé szorítani nem lehet, mert a tanítói működés az iskolai nevelőoktatás, az iskolán kívüli népművelés, a testnevelés és a legkülönbözőbb irányú társadalmi tevékenykedés révén a közműveltségnek és önmudatos nemzeti fejlődésnek alapvető tényezője lett.

Ezeknek a legfőbb érveknek elsorolásával ismételten kérjük Nagyméltóságodat, hogy ígérete alapján, a folyamatban levő státuszrendezés alkalmából, a tanító ágnak a VII. és VI. fizetési osztályra való jogát érvényesíteni méltóztassék.

Nagyméltóságú Miniszter Urnak, Kegyelmes Urunknak

Budapesten, 1925. július 12-én

készséges szolgálai :

Magyarországi Tanítóegyesületek Országos Szövetsége: *Rákos István* s. k., kir. tanácsos elnök, *Simon Lajos* s. k., főtitkár. Róm. Kath. Tanítók Országos Szövetsége: *Öveges Kálmán* s. k., *Kocsán Károly* s. k. Állami Tanítók Országos Egyesülete: *Galla Endre* s. k., *Bozsik Béla* s. k., „Kansz” Elemi Iskolai Csoportja: *Sugár Vilmos* s. k., *Csontea Győző* s. k. Ref. Tanítók Országos Egyesülete: *Dobó Sándor* s. k., *Földes Ferenc* s. k. Ág. Hitv. Ev. Tanítók Országos Egyesülete: *Krug Lajos* s. k. *Steiger Imre dr.* s. k., Gör. Kath. Tanítók Országos Egyesülete: *Papp János* s. k., *Tóth István* s. k., Gazdasági Szaktanítók Országos Egyesülete: *Farkas Gyula* s. k., *Király Ferenc* s. k., Izr. Tanítók Országos Egyesülete: *Schichtanz Ármin* s. k., *Abrányi Aladár* s. k., Kisdiednevelők Országos Egyesülete: *Imre Sándor* s. k., *Végh Sándor* s. k.“

* * *

Ezekén kívül a nem állami tanítók még egész sorát panaszolják fel a speciális sérelmeknek, melyek kiáltó ellentétben állnak azzal a sokat hangoztatott elvvel, hogy tanító és tanító között, bármely iskolafentartó szolgálatában álljon is, semmiféle jogviszonylatban ne legyen különbség.

A szentesi róm. kath. tanítóegyesület feltűnést keltő felterjesztésében, pontokba foglalta a nem állami tanítók sérelmeit. E sérelmek, melyeket alább közlünk, a nem állami tanítók egyre ismétlődő anyagi kárát jelentik és e kár elviselését csak súlyosabbá teszi az a fájó érzés, hogy a nem állami tanító ugyanazon kötelességek teljesítése mellett állami kartársával szemben határozottan mellőzésben részesül.

A nem állami tanító sérelmei a következők:

1. nem részesül a hadi pótdíjban;
2. családtagjaitól elvették a tisztviselői kedvezményes vasúti igazolványt;
3. a nem állami tanító saját személyére meghagyott kedvezményes vasúti igazolványa után 14 aranykoronát köteles fizetni a MÁV-nak térítmény címén, szemben az államiak 1 aranykoronájával;
4. a nem állami tanító az országos nyugdíjalapba fizetése után 3%-ot fizet, az államiak 1½, százalékaival szemben;
5. a nem állami tanító a februári és májusi fizetési előlegből több, mint 30%-al kevesebbet kapott és ezen különbözet megfizetésére nem kötelezték az iskolafentartót (a nem államsegélyes iskolák fentartói közül a

legtöbbször egyáltalában nem utalták ki ezt az előleget. Az új előlegre vonatkozó V. K. M. 4500/925. M. E. rendelet megismétli ezt a hibát.);

6. a nem állami tanítók 10%-a részére törvényhozásilag megnyitott a VII. fizetési osztály 3-ik fokozata és az arra érdemesek és a megfelelő szolgálati évekkal rendelkezők még sem léptetnek elő, illetőleg nem neveztetnek ki;

7. a világháboruban eltöltött évek a nyugdíjba beszámíttatnak ugyan, azonban nem történt intézkedés arra, hogy már most hivatalosan előjegyeztesse a nyugdíjintézet törzskönyvébe az arra jogosultak hadi nyugdíjba beszámítható évei s így teljes bizonytalanságban vannak a nem állami tanítók arra nézve, vajjon lesz-e idő és mód nyugdíjba vonulásuk alkalmával a hadi évek beszámítására, az igazolások, okmányok beszerzésének s azok elfogadtatásának nehézségei miatt.

A szentesi kartársak a nem állami tanítók kívánságait a következő határozati javaslatba foglalták:

Határozati javaslat.

1. „Kivánja a tanítóság a XI—VII. fizetési osztályokba való automatikus, előlépésnek törvényes rendelkezéssel való biztosítását, illetőleg a VI-ik fizetési osztály kinevezési rendszerű megnyitását, annyival inkább, mert a miniszter a tanítóság ezen jogát már előzetesen elismerte.

2. Kivánja, hogy a fizetési illetményekben és kedvezményekben ne legyen különbség a tanítóság között, az iskola jellegére való tekintettel és ha ez a megkülönböztetés anyagi tekintetben mégis bekövetkezik, azonnal rendelkezze el a miniszter úr, hogy az iskola fentartó hatósága köteles legyen a különbözetet tanerői részére biztosítani.“

A Szövetségnek minden törvényes eszközt igénybe kellene venni, hogy a minisztérium e sérelmeket mielőbb kiküszöbölje, hogy a nem állami tanítók jogos panaszai végre orvosoltassanak. A Szövetséget e törekvésben az egész magyar tanítóság egységes akarattal és teljes odaadással fogja támogatni.

b. r.

Felhívás a zsidó iskolákhoz az új tanterv ügyében.

A vallás- és közoktatási miniszter f. é. május hó 14-én 1467. eln. sz. rendeletével az elemi népiskola számára új tantervet adott ki, mely a most kezdődő 1925/26. iskolaév elején lép életbe.

A tantervet az Országos Közoktatásügyi Tanács készítette, mely már az előző 1925. tantervet is megalkotta. De míg emez az egész magyar tanítóság közreműködésével, a tanítóegyesületek eredményes részvételével készült, addig a mostani meglepetésszerűen jelent meg. Csak egynéhány beavatott tudott arról, hogy az intézőkörök új tanterv készítésével foglalkoznak, s ezek is arra számítottak, hogy az Országos Közoktatási Tanács a kész munkálatot, mint 1905-ben, az egyesületeknek bírálatra ki fogja adni, hogy a tanítóság a tantervjavaslat felett annak életbeléptetése előtt szakszerű véleményt mondhasson. E tapasztalatokon alapuló bírálatok bizonyára előnyére váltak volna az új tantervnek, amint az 1925. munkálat is jobbá, gyakorlatiabbá lett a tanítóság előzetes közreműködése folytán.

De minthogy az új tanterv a réginek szerves továbbfejlesztése, az átmenet mégis zökkenés nélkül fog végbemenni, bár a tanítóságnak nagyon kevés idő állt rendelkezésére, hogy a munkát az életbeléptetéssel egyidejűleg alaposan áttanulmányozhassa.

A miniszteri rendelet, mely az új tantervet az elemi népiskola mind a hat osztálya számára életbelépteti, a tanfelügyelőségek útján felszólítja a tanítóságot, hogy „az 1925/26. és 1926/27. iskolai év folyamán havi értekezlete-

ken foglalkozzanak a végrehajtás körül szerzett tapasztalatokkal.“ Egyszersmind elrendeli, hogy a tanfelügyelőségek „a tanítótestületek fontosabb megállapodásait saját tapasztalataikkal együtt 1927. évi december 31-ig foglalják — tantárgyanként is — rendszerbe és terjesszék fel a minisztériumhoz.“

A miniszteri rendelet nem mondja meg, hogy e tanfelügyelői összesített felterjesztéseknek mik lesznek a gyakorlati következményei, de sejtetni engedi, hogy a hatóságok az új tantervnek a tanítótestületek havi értekezletein való módszeres megvitatására igen nagy súlyt helyeznek. Bizonyos, hogy e módszeres értekezleteknek nagy hasznát fogja látni a tanítótság és ezek ismét előbbre viszik majd a népnevelés mindeneknél fontosabb ügyét: az új tanterv tanulmányozását elmélyítik, intézkedéseinek céljait tudatosabbá teszik majd, elméleti megállapításai pedig a végrehajtás alkalmával szerzett tapasztalatok révén világosabbakká és gyakorlatiabbakká válnak.

Igy tehát nemcsak a miniszteri rendelet iránt tanusítandó köteles tisztelet, de az ügy érdeke is megkívánja, hogy a tanítók alaposan készüljenek e havi értekezletekre és hogy az igazgatók előre megállapított terv szerint irányítsák e módszeres megbeszéléseket, hogy a két év folyamán az új tanterv minden részlete, sőt minden e tantervvel kapcsolatos kérdés is megvitatásra kerüljön.

De ez a minden egyes iskola életén belül lefolyó intenzív munka, melynek eredményeit a tanfelügyelőségek gyűjtik majd össze, akkor válnék igazán gyümölcsözővé, ha kapcsolatot tudnánk teremteni a különféle iskolák tanítótestületei között, hogy így minden testület idejében tudomást szerezhessen a többiek munkásságáról és egységes, tárgyilagos tanítói közvélemény alakulhatna ki.

Ennek legjobb módja pedig az, ha a helyi- és országos tanügyi lapok hónapról-hónapra közölnék a velük kapcsolatban lévő tanítótestületek értekezleteinek megállapításait, birálatait, a végrehajtás körül szerzett tapasztalatokat és az azokon alapuló javaslatokat.

Az Izr. Tanügyi Értesítő, mely szeptembertől fogva ismét havonként jelenik meg, készségen közli majd a zsidó tanítótság ez irányú munkálatait, melyek bizonyára termékenyítőleg hatnak majd a további munkásságra.

De különös fontosságát látjuk e közléseknek az *osztatlan iskola* tanítója szempontjából.

Egymagában élve és dolgozva, az osztatlan iskola tanítója hijjával van annak az ösztönző hatásnak, melyet egyazon testület tagjai egymásra gyakorolnak, hijjával van azoknak a gyakorlati tanácsoknak, melyekkel az öregebb, tapasztalt kartársak gazdagítják a fiatalok tanítói készségét, hijjával van a testületi értekezletek nevelő hatásának. Csakis saját tapasztalataira és olvasmányaira van utalva és így első sorban hasznát látná az oly közleményeknek, melyek a nagyobb testületek módszeres értekezleteinek anyagát ismertetnék, vagy melyek tárgyilagos birálatát nyújtanák az új tantervnek és a felmerült kérdéseket megoldanák.

Felkérjük tehát összes tagjainkat, de különösen az osztott izr. felekezeti iskolák vezetőit, hogy hónapról-hónapra közöljék lapunkkal cikkekben, tudósításokban, jegyzőkönyvekben tantervbiráló és ismertető munkásságuk eredményeit, melyeket a szerkesztőség az egész zsidó tanítótság okulására kellő alakban fel fog használni. Minden tanítótestületben akad egy-két írni szerető kartárs, ki az ilyen közlemények megfogalmazását szívesen vállalja, hogy így értékes szolgálatot tegyen az egész tanítói közösségnek.

Bár úgy az osztott, valamint az osztatlan elemi iskola számára készült tanterv már 1925. szeptember 1-én lép életbe, a dolog természetéből folyik, hogy az első hónapokban inkább elméleti, az egész tantervre vonatkozó kérdések foglalkoztatják majd a tanítótestületeket, a „végrehajtás körül szerzett

*

vpasztalatok“ csak egynéhány havi alkalmazás után kerülhetnek majd megaitatásra.

Ez elméleti, összefoglaló kérdések közül néhány kézenfekvő témát a tanítóság figyelmébe ajánlunk:

1. Mi új van a most kiadott tantervben? Miben különbözik az az előzőtől, tananyag és annak beosztása, tantárgyak és azok csoportosítása, óraterv tekintetében?

2. Érvényesültek-e az új tantervben a tanítóságnak ama óhajai és javaslatai, melyek 1905-ben az előző tanterv megjelenése alkalmával, vagy azóta tanítógyűléseken vagy a tanügyi sajtóban elhangzottak?

3. Megfelel-e az új tantervhez csatolt utasítás általános része a pedagógiai tudomány és a nemzeti élet mai gyakorlati követelményeinek? A még ezután megjelenő részletes utasításra vonatkozólag mik a tanítóság kívánalmai?

4. Az osztatlan iskolák tanterve, mely népnevelési szempontból talán még fontosabb, mint az általános tanterv, alapelveiben és beosztásában számbaveszi-e a fennálló, sokféle nehézségeket, elég rugalmasak-e megállapításai, hogy a működő osztatlan iskolák viszonyainak ezerféleségéhez simulhassanak?

Ez elméleti tételek megbeszélését későbbi hónapokban követhetik a részletkérdések megvitatása.

De akár az összefoglaló tételek, akár a legkisebb részletkérdés megvitatásánál két szempont legyen számunkra iránytadó: a) mennyiben szolgálja a tanterv vagy annak legkisebb részlete az elemi népiskola kitűzött célját; b) a magyar népiskola mai viszonyai között mi valósítható meg a gyakorlatban.

Mindazon kartársaknak, kik előtanulmányúl az 1905. évi tantervre vonatkozó közleményeket át akarják olvasni, figyelmébe ajánljuk lapunk ez irányu régi cikkeit: IZR. Tanügyi Értesítő 1899. évf. 9. szám, 1900. évf. 5. sz. (bírálat az Országos Közoktatási Tanács tantervjavaslata felett), 1905. évf. 9. és 12. sz., 1906. évf. 1., 2. és 6. sz., 1907. évf. 4., 5. és 8. szám.

Akik pedig kötelességszerűen az új tanterv alapján az izr. felekezeti népiskola specialis tanmenetét akarják elkészíteni, azoknak figyelmükbe ajánljuk a következő két munkát, melyek az 1905. évi tantervet vették alapul: Részletes tanterv az izr. felekezeti hatosztályu osztatlan népiskola részére, irták Nagy József és Biró Samu. A részben osztott izr. elemi népiskola tanterve és tanmenete, irta Szabó Adolf.

A tanítótestületeknek így szervezett módszeres értekezletei és az azokat ismertető közlemények nemcsak a közelebbi célt: az új tanterv alapos ismeretét és tárgyilagos értékelését fogják eredményezni, hanem egyrésztől megkönnyítik és alaposabbá teszik majd azoknak a tankönyvszerzőknek munkáját, kik az új tanterv alapján új, megfelelő népiskolai tankönyveket készítenek majd, másrésztől a magyar tanítóság figyelmét újra elméleti neveléstani és gyakorlati módszertani kérdésekre fogják irányítani.

Mindhárom cél megérdemli a komoly munkásságot. Bárd Rezső.

A bibliafordítás módszeres eljárása az izr. felekezeti elemi népiskolában és a héber nyelvoktatás.

Irtá és az Orsz. IZR. Tanítóegyesület július 7-i közgyűlésén felolvasta Biedermann Adolf egri igazgató-tanító.

A bibliafordítás célja.

Avval a ténnyel, hogy az elnökség a bibliafordítás módszeres eljárásának tételét tűzte ki tárgyalásra, bizonyosságot tett a mellett, hogy *fordítani* kell az eredeti szöveget, és nem elégedhetünk meg a bibliának csupán hazai nyelven

való olvastatásával. Zsidó felekezetű tanítók előtt fölösleges nyomatékosan hangsúlyozni, hogy fordítani kell a szent szöveget, mert hiszem, hogy a kartársak mindegyike vallja: **כי הם חיינו וארך ימינו** hogy a biblia könyveiben van életünk gyökere és napjaink meghosszabbítása. Ha bizonyos vonatkozásban igaz a magyar szólásmód, hogy „a betű öl”, sokkalta igazabb bölcseink ama megállapítása, hogy **אותיות מהכימות** „a betük okosítanak”. Ha igaz, pedig nagyon igaz, hogy: „nyelvében él a nemzet”, ugyanolyan igaz, hogy a héber nyelvben él a zsidó vallás, a zsidó erkölcs. Az ilyen kifejezéseket mint: **התהלך לפני יהיה תמים, תמים תהיה עם ה' אלהיך, מפני שיבה תקום** és ezer meg ezer hasonlót **קדשים תהיו, נעשה ונשמע** a zsidónak héberül kell értenie, tudnia meg *átéreznie*, tudnunk kell az ilyeneket, hisz lord Balfour szerint is: „... az angol nép a maga nyelvén szóltatta meg a Szentírást oly fordításban, amely egyike minden angolul beszélő ember *legnagyobb* irodalmi kincseinek. Már pedig — mondja tovább a nemes lord — ha a héber nyelvből való fordítás oly nagy irodalmi jelentőséggel és hatással volt az angol nyelvre, úgy joggal állíthatjuk, hogy az a nyelv, melyből e fordítás készült, felette áll a fordításnak”.

A mi nagyjaink véleményét a bibliáról igazán szükségtelen elmondani, hiszen az egész **תורה שבעלפה**, a talmud összes kommentárjaival a **תורה שבתב**-on, a biblián épült fel. Kell-e — teszem azt — elmondani, hogy mint vélekedett a bibliáról és a biblia tanításáról a híres vilnai gaón, vagy a Chasam Szófer, vagy rabbi Mózes Teitelbaum? De el kell mondanom két nem-zsidó nagynak, Goethének és Kantnak véleményét a bibliáról. Tudjuk, hogy Goethe héberül kezdett tanulni, hogy a bibliát eredetiben olvashassa és tanulmányozhassa, de nagy elfoglaltsága miatt azt abban kellett hagynia. Németül azonban gyakran olvasta a könyvek könyvét. Heinrich Teweles „Goethe und die Juden” című legújabbán megjelent művében írja: „Ebenso ist den Noten ein Aufsatz über das Buch Ruth und das Hohelied eingefügt, an dessen Schluss es heisst (most jönnek Goethe szavai): „Und so dürfte Buch für Buch das Buch aller Bücher dartun, dass es uns deshalb gegeben sei, damit wir daran, wie an einer zweiten Welt, versuchen, uns daran verirren, aufklären und ausbilden mögen.“” Így nyilatkozik Goethe. Kant, a nagy königsbergi filozófus pedig „Die Religion innerhalb der Grenzen der blossen Vernunft” című munkájában azt írja a bibliáról: „Nun kann man freilich nicht in Abrede ziehen, dass wer ihre Lehre folgt, und das tut, was sie vorschreibt, allerdings finden wird, dass sie von Gott sei, und das selbst der Antrieb zu guten Handlungen und zur Rechtschaffenheit im Lebenswandel, den der Mensch, der sie liest, oder ihren Vortrag hört, fühlen muss, ihn von der Göttlichkeit derselben überführen müsse...” Eme nem-zsidó nagyok véleménye alapján is kimondhatjuk immár, hogy a bibliafordítás célja ugyanaz, még pedig első sorban ugyanaz, ami általában célja a nevelőoktatásnak: a *valláserkölcsi* jellem képzése, megkomolyabbítva a *zsidó* valláserkölcsi jellem képzésével. A zsidó felekezeti iskolának addig van létjogosultsága, míg falai között bibliafordítást tanítanak és az imakönyv használatát gyakorolják. Mózes öt könyvével és az imakönyvvel kell leraknunk azt az alapot, melyen a zsidó valláserkölcsi jellem később tovafejlődik és fejlődése betetőződik.

A bibliafordítás szerepe az erkölcsi nevelésben.

Ki is fejthetem röviden, hogy mi a bibliafordítás szerepe az erkölcsi oktatás-nevelés keretén belül. Figyelmeztetnünk kell növendékeinket, hogy egyetlen nép története sem kezdődik a világteremtés történetével, csak a zsidó nép története. A törzsatyák vonzó történetének tanításánál ne elégedjünk

meg annak a felemlítésével, hogy Ábrahám vendégszerető, békeszerető és önzetlen volt, hanem tegyük gyermekeinket nemesen büszkévé arra, hogy ilyen törzsnek leszármazottjai; növezzük zsidó önértéküket; tegyük tudatossá e tanítás-nevelést.

Ezt meg kell tennünk az Ötkönyv minden egyes alakjánál; meg kell tennünk, mikor tanítunk Izsákról, Jákobról, Sáráról, Rebekkáról, Rachelről, Leáról, Rubenről, Jehudáról, Józsefről, Mózesről, Cippóráról, Áronról, Mirjámról, Becalélről. Miért hivatkozzék csak a mágnás őseire? De egyben mondjuk meg növendékeinknek, hogy mily kötelességeket ró ránk nemes származásunk. Ne feledkezzünk meg arról, hogy tanítás közben rámutassunk **זכר ליציאת מצרים**-ra, arra, hogy minden jótettért jutalom jár, a bűnért büntetés. *Harsonás hanggal* szeretném a szeretett kartársakat felkérni, hogy valamint szombati és minden ünnepi imánkban állandóan ismételjék a **זכר ליציאת מצרים** formulát, úgy minden kínálkozó alkalommal mondják meg növendékeiknek, hogy a szabadság legfőbb kincsünk, hogy szabadság nélkül értéktelen életünk, és hogy erre a biblia tanította meg az emberiséget. Tegyük figyelmessé növendékeinket arra, hogy az erkölcsi világrendet megalkotó kinyilatkoztatás első igéjében, midőn a **אנכי ה' אלהיך אשר בראתי שמים וארץ** formaliter bemutatkozik Izrael fiainak, nem azt mondja **אשר בראתי שמים וארץ** nem mint teremő Isten mutatkozik be, hanem **אשר בראתי שמים וארץ** szabadozó Istennek, a szabadság Isteneként. A gyermek sokat hall a szabadságról, hisz meg szoktuk ünnepelni a március 15-én; hallja, szavalja a „rabok legyünk, vagy szabadok“ halhatatlan sorait. Az egész művelt világ óriási fontosságúnak tartja Kant etikájának ama tanítását, mely szerint személyiségünket önmagunkban és másokban mindenkor csak célnak szabad használnunk, de soha eszköznek. Kant tanításával elkésett. Midőn a biblia azt tanítja, **בצלם אלהים ברא אתו**, hogy Isten az embert saját képére teremtette, ebben benne van az erkölcsi személyiség fönsége. Midőn a Tóra elrendeli, hogy a felszabadulni nem akaró rabszolgára üssék rá fülének átfurásával a szolgaság bélyegét, nem azt tanítja-e, mit Kant legalább három és félezzreddel később tanított: hogy egyik ember soha nem lehet eszköze embertársának? Az erkölcsi jellem nevelésére még csak egy bibliai fejezetnek, a **פרשת קדושים** 1—19-ig terjedő verseit kell felemlítenem, mert ezekben éri el a Tóra etikája legfenségebb erkölcsi tanításait. **קדושים תהיו**, „szentek legyetek, mert szent vagyok én az Örökkévaló a ti Istenetek“. Ez a *szentség* tanítása. **ואהבת לרעך כמוך**, „szeresd felebarátodat, mint tenmagadat“. Ez a *szeretet* tanítása. *Szabadság, szentség, szeretet!* Kartársak, ezen eszméknek a gyermek szívébe való beplántálására adatott nektek hatalom. Sudárba növesztése a zsidó középiskolának szép feladata. A **ואהבת לרעך**-nak van a talmudban egy negatív alakja, t. i. abban a feleletben, melyet Hillél adott a pogánynak, mikor ez azt kérdezte a patriarchától, hogy megtaníthatja-e őt az egész Tórára annyi idő alatt, míg fél lábon bír állani. Hillel azt felelte, hogy igen: **מה דעלך בני להברך לא תעבור** „amit nem akarsz, hogy neked tegyenek ne tedd másnak sem“. A többi tanuld meg, a többi ennek magyarázata. Azt tartják, hogy nem nagy ember az, kiről nem marad fenn szállóige. Hillél nagyon nagy volt; nagy a szeretet tanának lakonikus negatív megállapításáért, nagyon nagy, mert mélyítette a zsidó etikát. Két nép, mely a civilizáció élén halad, a német és a francia verses szállóigévé tömörítette Hillél tanítását. A német: Was du nicht willst, dass man dir tu', füge auch keinem andern zu. A francia: Ne faites pas à autrui, que vous ne voudriez

pas qu'on vous fit. Mikor a ואהבת לרעך verset tanítjuk, mondjuk meg növendékeinknek Hillél tanítását; fejtsük ki, hogy a szeretet akkor tökéletes, ha tevőleges és nemleges; a szeretetnek מוב ועשה מור-nak kell lennie: kerülnie a rossz cselekedetet és a jót megtennie.

Mielőtt áttérnék a bibliának vallásoktatási szerepére, erkölcsképző erejére, vonatkozólag hadd mondjak még el egy momentumot, hisz a zsidó erkölcs prioritásáról van szó. Kant „Kritik der praktischen Vernunft“ berekesztő fejezetének első mondata így hangzik: „Zwei Dinge erfüllen das Gemüt mit immer neuer und zunehmender Bewunderung und Ehrfurcht, je öfter und anhaltender sich das Nachdenken damit beschäftigt: Der bestirnter Himmel über mir, und das moralische Gesetz in mir“. Magyarul: Lelkemet két dolog tölti el annál jobban újuló és öregbedő csodálattal és tisztelettel, minél többször és tartósabban foglalkozik vele gondolkodásom: a csillagos ég fölöttem és az erkölcsi törvény bennem. (Dr. Molnár Jenő fordítása. Fil. írók tára 1922. Franklin.) Ez a mondat oly szép, Kantra oly jellemző, hogy rávésték sírkövére. Hát nem előbb mondta Jezsajás próféta:

שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה

„Emeljétek fel a magasba szemeiteket és lássátok, ki teremtette ezeket?“ Avagy azt, hogy az erkölcsi törvény bennünk van, lehet-e szebben kifejezni, mint azt a פרשת נצבים 30. fejezete 11., 12., 13. és 14. versei kifejezik?

כי המצוה הזאת אשר אנכי מצוה היום

„Mert ez a parancsolat, melyet neked ma parancsolok, nem elérhetetlen neked és nem távol eső. Nem az égben van, hogy mondhatnád: ki száll fel az égbe, hogy hozza és hirdesse nekünk, s mi megtegyük. S nem a tengeren túl van, hogy azt mondhatnád: ki megy a tengeren túlra, hogy elhozza és hirdesse nekünk, s mi megtegyük.“

כי קרוב אליך הדבר מאד בפיו ובלבבך לעשתו

„Hanem közel van hozzád az ige nagyon, szádban és szivedben, hogy megtegyed.“ Ennyit tartottam szükségesnek elmondani arról, hogy miként kell felhasználnunk a bibliafordítás tanítását a zsidó erkölcsi jellem nevelésének megalapozására. Aki még többet akar erről tudni, olvassa át értelemmel és szívvvel Mózes ötödik könyvét. Erkölcsi gyémántbányára talál.

A bibliafordítás tanításának szerepe a vallásoktatás keretén belül.

Most áttérek annak rövid tárgyalására, hogy mi a bibliafordítás szerepe a vallásoktatás keretén belül. Nem tartom szükségesnek hangoztatni, hogy kötelességünk 'יראת ה', 'אהבת ה' istenismeretre, istenfélelemre és istenszeretetre tanítani, nevelni növendékeinket. Ezt megteszi mindegyikünk. Inkább azt akarom kiemelni, melyek a bibliának ama főbb részei, melyek a gyermeket a vallás gyakorlására tanítják. Ilyen mindjárt a teremtestörténetet befejező שמונה עשרי-ban ezt imádkozzuk; ez ima befejeztével a kántor, a közönség újra elénekli; a családfő a családias, költészettel teli péntek estén a borserleggel ugyancsak evvel szenteli meg és köszönti a szombatot. Ilyen Mózes II. 12. fejezete קרבן פסח, mely a פסח, az elkerülési ünnep bárányáldozatáról szól. Ott vagyon megírva מצות על מרורים יאכלהו Itt van az egész pászkaünnep a סדר-rel. A שירה-ban van a שירה, meg kell tanítanunk a szabadság e himnuszát, hisz része a mindennapi imának. A פרשת יתרו-ban van a kinyilatkoztatásra való előkészítésnek a zsidó önérzetet erősítő, magasztos története és a tizparancsolat, melyek legterjedelmesebbje a

negyedik, a szombat megtartására vonatkozó. Megismétlődik a szombat megtartására vonatkozó parancs **בִּי תֵשָׁא**-ban a 31. fejezet 12—17 verseiben; itt van a **וְשִׁמְרוּ**; figyelmeztetni kell növendékeinket, hogy ez része a péntekesti imának és számtalanszor van megzenésítve. Minden kántor, minden kórus igyekszik szép **וְשִׁמְרוּ**-t énekelni. Ugyancsak e **סֵדְרָה**-ban van a böjtnapokon a templomban felolvasásra kerülő **לֶךְ פֶּסַח**, a frigyáblák kifaragására adott parancs, benne a **שְׁלֹשָׁה עָשָׂר** midósz, Isten tizenhárom tulajdonsága.

Ezeket az elveszithetetlenségig be kell emléztetnünk egyrészt tartalmukért, másrészt mert a böjtnapi tórafelolvasásnál a templomban jelenlevők elrecitálják. A nagy ünnepeken a tóra kiemelése előtt háromszor mondjuk el, a kántor a kórossal művésziesen énekli a Tóra tiszteletére; a **סְלִיחוֹת**-napok mindegyikén számtalanszor ismételjük; sőt az egyik szelichósznap, az **שְׁלֹשָׁה עָשָׂר מִדּוֹת** előtti, e versekről van elnevezve **עֶרֶב יוֹם הַכַּפָּרִים**, mert az e napi fönséges **פּוֹמֵן** egészen erre van felépítve. Engesztelésnapkor este felé a **נְעִילָה**-nál, mikor az áhitat a legbensőbb, ismét evvel a magasztos pizmónnal fordulunk könyörületért az **אֱלֹהִים**-hoz, a könyörületes Istenhez. Ne vesse senki ellenem, hogy közismert dolgokról szólok. A gyermek szívébe akarom ezeket bevésni, hogy imakönyve tartalmát tartsa oly szentnek, mint a szentírást és evvel bensőbbé akarom tenni az áhitatot. A **פֶּרֶשֶׁת שְׁמִינִי**-ben fel vannak sorolva az állatok, melyeknek husát ehetjük és azok is, melyeknek húsa tiltva van. Itt megfelelő módon el kell mondanunk növendékeinknek, hogy nagyrészen igaza van a német materialistának, ki azt állítja, hogy: *Der Mensch ist das, was er isst*; magyarul: étele teszi az embert. Más a vérmérséklete, az egyénisége, a jelleme annak az embernek, ki *csak* vadak husával él, vagy olyan mindenevő állat húásával, mely szelidített háziállat volta mellett is képes saját magzatát felfalni és más a vérmérséklete, jelleme annak, ki csak kérődző, hasadtcsülkű, füevő állatok húásával táplálkozik. Itt van a helye rámutatni a zsidó vallásos életnek, a templom szent voltának elsőbbsége mellett a második szent helyre: a zsidó konyhára! Igen, a konyhában bonyolódik le a zsidó vallásos élet óriási folyamata, a humánus vágatástól a tejes és husos edény megkülönböztetéseig. Az **אַחֲרֵי מוֹת** szídrából meg kell tanítanunk a 16. fejezetet az engesztelésnap miatt; **אֲמֹר**-ban a 23. fejezetet, hol az összes ünnepek rendszeresen vannak felsorolva. Ugyancsak itt van a **סְפִירַת הָעוֹמֵר**, a **סֵבֶה** és az **אַרְבַּעַת מִיָּנִים**, az ünnepi csokorra vonatkozó parancs.

E fejezet végverse a **וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה**, melyet a **שְׁלֹשׁ הַגָּלִים** beálltával az esti **עֶשְׂרֵי שְׁמוֹנָה עָשָׂר** előtt szintén énekelve mondunk el. Mózes negyedik könyvének 6. fejezetéből az utolsó hat verset kell megtanítanunk, a **בִּרְכַּת כַּהֲנִים**-ot a **דּוּכָן** miatt, de meg azért is, mert a **יְהִיכָן** benne van a lefekvés előtti imában; ugyancsak evvel áldja meg péntek este az apa gyermekeit, kezét fejükre téve; evvel áldja meg a pap az új egybekelteket. A **בְּהִעָלוֹתָךְ**-ban a **פֶּסַח שְׁנִי** veendő; **לֶךְ פֶּסַח**-ban a szemléltető szálakról szóló rész tanítandó. Itt egy pillanatnyi kitérést engedek meg magamnak. Rámutatok arra, hogy a **פֶּרֶשֶׁת צִיצִית**-ben van három szó, mely felér egy vastag metodikai könyvvel: **וַיִּרְאוּ** szemlélni, emlékezni, gyakorolni. Ezt tesszük pl. a nyelvtan, vagy a számtan tanításánál: szemléltetjük a tényt, beemléztetjük a törvényt, a szabályt, iratjuk a gyakorlatot. Csak futólag említem ezt; lássák, kik esetleg eddig nem látták, hogy a biblia három szavában mily fontos módszertani elv van a vallás gyakorlására alkalmazva. Lássuk, emlékezzünk rá, cselekedjünk és cselekedtessünk. Oly időket élünk, hogy az iskola útján kell belevinnünk a vallást, a vallás eszményi szertartásait a szülői házba.

Bálák szidrában meg kell tanítanunk a pogány prófétának, Bileámnak, Izraelt dicsőítő himnuszaít poétikus voltukért, meg azért is, mert fokozza a zsidó önértéket, de vallásgyakorlási szempontból is, az egyetlen מה טובו אהלך versért. Mózes ötödik könyvéből tanítani kell: ואתחנן-ban újból a tízparancsolatot. Felhívjuk rá a gyermekek figyelmét, hogy ebben úgy van írva שמור את יום השבת, az első dekalogusban pedig זכור etc, és ezt foglalta a לכה דורי szerzője versbe mondván; שמור יזכור בדבור אחר; ugyancsak e szidrában van a שמע és ואהבת. Mondjam-e meg, hogy mit és milyen lelkesedéssel kell itt tanítani magyarázni és hogyan kell itt nevelőleg hatni? Nem. Fölösleges, hiszen ugyancsak itt van erre a tanítás: לשננתם לבניך és véd be azokat gyermeked szívébe. Melyik tanító nem tanítana ez alkalommal a תפילין és a מזוזה-ról? ועתה ישראל-ben tanítandó a 11. fejezetig terjedő rész; a 11. fejezetben pedig a ויהי אם שמוע. Sőtímban két vers tanítandó: a 20. fejezet 19. és 20. verse, hogy legyen mire hivatkozni a fák és madarak napján.

Evvel befejeztem a biblia ama főbb részeinek felsorolását, melyeknek szerepük van a vallásgyakorlatban, a vallásnak tettekben való átélésében. Csak még egy általános megjegyzést teszek: Az emberiség minden egyes egyedének létoka — bármely vonatkozásában — az érzelmek világában gyökerezik. Ezért érzelmi életünk az elsődleges, az értelmi a másodlagos. Sőt: minden értelmi megnyilatkozásban is ott van — sokszor csupán a tudat alatt — az érzelmi elem. Ez tagadhatatlan. A tanítás-nevelésnek többet kellene tehát foglalkoznia a gyermek érzelmi nevelésével, mint az értelmivel. Az érzelmi nevelésre jobb, szebb, megfelelőbb könyv a bibliánál nincs. Utólérhetetlen tökélytel megvalósíthatók a bibliában az erkölcsi, vallási és esztétikai nevelésre ható tényezők egész a fenségig. A hazai történelem a biblia után áll e tekintetben, de közvetlenül utána. Ennek tanításánál is első sorban az érzelmekre kell hatnunk, mert csak így nevelhetünk lelkes zsidó magyarokat.

Óraszám és tananyag osztályok szerint.

Most pedig adom a négy osztály tananyagának kimutatását; felsorolom a fejezeteket és a belőlük tanítandó versek számát. Irányadóul veszek négy tanítós iskolát. Ahol kevesebb a tanító, redukálni kell az anyagot.

Alapul veszek a tíz hónapos tanévből a különféle szünnapok leszámításával nyolc és fél hónapot a négy hét, az összesen 34 hét. Minden osztályra heti három bibliai órát számítok, vagyis évi 102 órát, kerekén 100 órát; egy-egy órán három verset tanítva, ez pontosan 300 verset jelent. Sietek megjegyezni, hogy ezt a versszámot csak a negyedik osztályban óhajtom elérni; ebben az osztályban azonban sokszor öt verset is taníthatunk, s amellet elegendő idő marad az évközi és az évvégi ismétlésekre is. Tudom, csodálkoznak a kartársak, hogy a bibliafordítás tanításánál négy osztályról szólok, holott azt csak a második osztályban kezdjük. Megadom a felvilágosítást: én már az első osztályban, az olvasás tanítása alatt megtanítatom a velem egy iskolánál működő leánnyal azoknak a kifejezéseknek magyarra fordítását, melyek vagy a beszéd- és értelemgyakorlatokba vannak beillesztve, vagy úgyis hozzátartoznak a hatéves gyermek képzetköréhez Ilyenek:

אב, אם, ראש, יד, רגל, עין, אוזן, אדם, לחם, מים, קוץ, חורף, אבן
זרב, כסף, יום, לילה, שבת, שמים, כבב, עץ, שדה, סוס.

Ez 93—95 szót tesz ki.

A második osztály tananyaga:

Mózes I. 1. fejezet 1—31; 21—3; 121—9; 171—11; 181—14; 221—19; 271—27; összesen 114 vers. Ez teljesen elég ebben az osztályban, hisz az

első osztályú gyermek a szünidőben sokat felejt a héberolvasásból, és ebbe kell őket előbb újra belegyakoroltatnunk.

A harmadik osztály tananyaga:

Mózes I. 2728—34; 2810—22; 324—33; 4728—31; 481—22; 491—33;

Mózes II. 31—22; 41—17; 121—42; 131—16; 151—27; 201—14; összesen 244 vers; tehát még mindig nem 300.

A negyedik osztály tananyaga:

Mózes II. 211—19; 221—12; 231—13; 3112—18; 321—26; 341—9; Mózes III. 111—12; 161—34; 191—19; 231—44; Mózes IV. 622—24; 91—14; 1537—41; 201—13; 237—12; 243—9; 15—25; Mózes V. 323—29; 51—18; 64—9; 1113—21; 321—12; 341—12. Összesen 318 vers. A három osztályban 676 vers.

A módszer.

Elérkeztem előadásom leglényegesebb pontjához: a bibliafordítás tanítási módszerének kérdéséhez. A kapott utasítás szerint azonban ki kell kissé térnem az eddig követett módszerekre. Kettőt ismerek: azt, melyet a חדר-ben követtek és azt, melyet talán valamennyien követünk. A zúgiskolának mondott חדר-ben minden héten a heti szidrából vették a tananyagot. Hozzáartozott a vallásos élethez, hogy a gyermek tudja: welche סדרה geht. A 6—7 éves gyermek שני-ig, a 7—8 éves המישי רבעי-ig tanult, a 8 éves, 10 éves az egész סדרה-t tanulta, de már 1—2—3 פרשה ר"ש-t is. Ez így folyt évről-évre. Nem tanítottak és nem tanítanak ott héber nyelvtant, csupán csak bibliát. Ettől nemcsak bibelfestté lett a gyermek, de behatolt a nyelv szellemébe is és legtöbbször klasszikusan írt héberül. De nem is tanítottak egyebet a chéderben. Ez volt az egyedüli és kizárólagos tantárgy reggeli 7 órától délig és 2 órától este 7—8-ig. Közben imádkoztak, zsoltárokat mondtak. A hetek ünnepe előtt Rút könyvét és תשעה באב, ת-אקדמות, Purim előtt a מגילה-t tanulták. Minden pénteken járta a ורקא סגול vagyis a שיר השירים סדרה mégpedig תרגום-mal és a haftóra éneklése meg שיר השירים. Hogy folyt le egy tanítási óra? A tanító előmondta a tanítandó פסוק-ot fordításával, természetesen zsargonban. Mindegyik növendék külön-külön elmondta a tanítótól hallott verset. Mikor a tanulók ezt a verset tudták, a tanító folytatta ugyanígy a következő verssel. Másnap előbb átismételték az előző napon tanultakat, azután haladtak tovább. Módszernek modern értelemben ez a bibliatanítás nem mondható, de tudni tudták a bibliát, vallásos ténykedéseikben a bibliával és a bibliában éltek. Külön tanulmányra volna érdemes annak a kérdésnek a tárgyalása, hogy hol és mikor tanulta meg a chéderbeli gyermek a magyar betűvetést, ha nem is ortografice és hol tanult meg magyarul olvasni.

A most dívó módszert a „kijegyzési“ módszernek nevezném. A tanító előmond a héber szövegből 1—2 összetartozó kifejezést, utána huzat ceruzával egy függőleges vonalkát; előmondja e héber szóknak magyar fordítását és a magyar nyelvre fordított biblia szövegében is meghúzatja a függélyest. Gyakoroltatjuk az óra alatt és feladjuk a következő bibliai órára, amidőn a gyermek a fordítást egy papírlappal betakarja. Sokszor megkívánja a héber szöveg mondatszerkezete, hogy 4—5 héber szót kell egyszerre kijegyeztetni a megfelelő fordítással együtt. Ha meg is mondja a tanító, hogy az összetett konstrukcióju mondat minden egyes szavának külön-külön mi a magyar megfelelője, már a következő, leckefelmondási órán a gyermek erre nem emlékszik, sőt még a negyedik osztályt végzett tanuló is, mikorára a középiskola első osztályába lép, tehát már a kéthavi szünet után elfelejtette az egész bibliafordítást. Nem csoda, ez a módszernek csufolt eljárás tisztán az

emlékezőtehetségre támaszkodik, de a szemelvények tanítása nem ismétlődik (nem is ismétlődhetik a modern iskolában) a chéder módjára évről-évre. A tanítás végeredménye semmi. Mennyi idő- és energiavesztegetés semmiért!

A helyes módszer.

Mi lenne tehát csekély véleményem szerint a mi viszonyaink mellett a célravezető helyes módszer? *A preparációs módszer.* E módszer alkalmazásához első sorban szükséges, hogy a tanító tudja a zsidó kurzívirást, mert erre a növendékeit is meg kell tanítania. Majd később rátérek, hogy mikor és hogyan kell ezt tanítania. Az ajánlottam preparációs módszernek hozzá kell *simulnia, ahol és amikor csak lehet, a magyar nyelvtani ismeretekhez,* melyeket a gyermek már megszerzett. Ahol és amikor ez még meg nem történhetik, mikor a gyermeknek oly héber előragot, vagy más nyelvtani alakot kell megtanulnia, melynek megfelelőjét a magyarban még nem tanulta, megengedhetünk magunknak egy kis — ugynevezett — Vorgreifent, egy kis hallgatólajos előlegezést. Hadd szemléltessem a Tóra első versében, hogy miként is gondolom az ily módon való tanítást. Irom a táblára:

kezdet	= ראשית
ban, ben	= ב
kezdetben	= בראשית
teremtette	= ברא
Isten	= אלה
t, at, et, öt	= את את
ég	= שמים שמים
a, az	= ה ה
az ég	= השמים
az eget	= את השמים
és	= ו
és t, at, et, öt	= ואת, ואת
föld	= ארץ, ארץ
a föld	= הארץ
és a földet	= ואת הארץ

Nem akarok a régi és a modern lélektan útvesztőiben eltévelyegni, megismétlem azt a tudott és tapasztalatigazolta tényt, hogy: minél több érzékszerv van működésben egy benyomás befogadásánál, annál maradandóbb a nyoma. Ha a gyermek látja a szó nyomtatott és írott alakját, ha hallja a szót tanítójától, látja a tanítója írásában, maga többször kimondja, maga leírja, otthon ismételi, emlékezni is fog rá, mert ha megvan az וראיתם, ושמעתם, וכתבתם akkor biztosan meglesz az óhajtott ועשיתם és וזכרתם is. Hajlandó vagyok a megállapítottam versszámból is engedni, ha így tanítunk; mert — úgy vélekedem — így tanítva a kevesebb több. Az első fokon semmit nem gramatizálunk; semmi דקדק Nem héber nyelvtant, hanem héber nyelvet és bibliát! Már említettem, hogy a második osztályban az év elején szorgalmasan kell gyakoroltatnunk a héber olvasást. Ugyanekkor megtanítjuk a héber kurzívirást. Felírjuk a táblára az א nyomtatott alakját és melléje az írott alakot. Megmondjuk, hogy nemcsak a magyar betűknek van nyomtatott és írott

*

alakja, hanem a héber betűnek is. Németvonalzásu írkába íratjuk az írott alakot, az írka utolsó lapján kezdve az írást. Megmagyarázzuk, hogy a héber írás is jobbról balfelé megy és ezért az írást az írkalap jobb szélén kezdjük és balfelé folytatjuk. Az א-nál megmondjuk: a neve *alef*, a hangja olyan, aminő hangzót írunk alája, mellé vagy fölé. Szemléltetjük és íratjuk: א א א א

א. A ב betűnél folytatjuk; a neve: *bész*, a hangja b'; a neve ג-gimel, a hangja g'; így folytatjuk a többi betűkkel, kivéve az ájint; ez olyan mint az alef. A név és a hang tanítására azért van szükség, hogy a gyermek *névszerint* tudja megkülönböztetni a hasonló *hangzásu* betűktől, aminők: a א és a ב, a ג és a ד, a ה és a ו, a ז és a ח, a ט és a י. Valtozatossá tesszük a betűk vetésének és hangoztatásának tanítását, ha előbb az alefbészt a természetes sorrendben íratjuk, aztán a תשרק, az את בש és בכר sorrendben. Mikor a növendékek már ismerik a betűk nevét és hangját, írja fel a tanító a táblára pontozva kurzív írásban *móde aní l'fonecho melech cháj v'kájom*, vagy a *s'ma-t*, vagy *hamoci lechem min hoorec* szöveget és szólítsa fel az osztályt, hogy jelentkezzenek, aki el tudja olvasni. Ha akad, pedig akad nem egy, — gyakorlatból tudom — ki el tudja olvasni: nézzen a tanító ennek a gyermeknek az arcába, nézzen a szemébe, és látni fogja boldogan örvendő arcát, sugárzó szemét. Biztosítom, nem fogja sajnálni azt az energiát, mit ennek a tanítására fordított, még akkor sem, ha éppen önmagának kellett előbb megtanulnia. Irassa le növendékeivel saját nevüket, szüleik, a főrabbi úr nevét. Minő öröm! A nagy ünnepek után 1—2 héttel hozzá foghat a biblia tanításához. A tanító felírja a táblára a tanítandó vers szavait, szóelemeit, mint azt a *b'réshisz* versben megmutattam; beíratja a füzetbe; gyakoroltatja; feladja otthoni megtanulásra. A következő bibliai órán kikérdezi e szókat sorrendben és össze-vissza, és most már gyakoroltatja a bibliai verset magát, akár függőleges vonalak húzásával, akár ezek nélkül. A héber nyelvtanból teljesen elég, ha a második osztályban megtanítjuk a névelőt, a többes képzését és ha figyelmeztetjük a gyermekeket a héber és a magyar nyelv amaz eltérésére, mely a milyenséget jelentő szó szórendjében van (akár mint állítmány, akár mint jelző.) A héberben a személyt, állatot és tárgyat jelentő szónak milyenségét jelölő kifejezés a név után áll, pl. אדם גדול, שה קטן, יום טוב; a magyarban csak, mint állítmány áll a név után. Ebben az osztályban gyakoroljuk szorgalmasan az ilyeneket. מאור גדול, המאור גדול.

המאיר הגדול, מאורות גדולים, המאורות הגדולים

Az ilyeneket és ezekhez hasonlókat gyakoroltassuk sokat héberből magyarra és magyarról héberre. Pl: mondd héberül, fiam: a fa, a fák, jó fa, a fa jó, a fák jók, a jó fák.

A *harmadik* osztályban megtanítjuk a דקדק-ből a megfelelő magyar nyelvtani lecke után a héber személyes névmásokat a két nemben és a magyar igeragozás után a שלימים héber igeragozását, ahol a tanítandó bibliai szöveg erre alkalmat nyújt. Midőn ezt a verset tanítjuk הארץ אשר אתה, megtanítjuk a שכב ige ragozását fokozatosan, — tehát nem egyszerre, mind a három időben, — úgy írva fel a táblára, hogy a שרש, a töszó minden személyben kitűnjék.

A *negyedik* osztályban folytatjuk ezt a כפולים, חסרים és נחים igéknél minden elmeleti magyarázat nélkül, de gyakorlatilag. Megtanítjuk továbbá a négy birtokviszonyt, meg a לשים-ből némelyeket, pl. ilyeneket בגדים-ből lesz בגדי a קדשהם kifejezésben. Ha még a בכלם használatát, a két ודהפוך szabályát, a számneveket és a főbb határozószókat is meg-

anítjuk ebben az osztályban, eleget tettünk a nyelvtan követelményének. A kis דקדק csak támogassa a nyelvérzékét: a fő maga a nyelv. Tegyük fel, hogy Mózes V. 5. 3. versét kell megtanítanunk:

לא את אבותינו כרת ה' את הברית הזאת כי אתנו אנהנו אלה פה היום כלנו היום
akkor a következőket iratom a gyermekekkel szótárfüzetükbe: az אב főnevet a négy birtokviszonyban; a כרת igét a כל minden idejében, az את ragozását אתך אתי stb. וזה אלה שם; פה שם; וזה אלה stb. A héber nyelvtan terminus technikusait sem kívánom.

Tanácsos volna az ajánlottam bibliai szemelvényekhez az Egyesület tulajdonát képező biblia nyomán egy segédkönyvet iratni, mely magában foglalná a megfelelő szokat és ezek elemeit és gyakorlásra való héber és magyar szokat, mondatokat, kifejezéseket. Ilymódon a gyermek a héber nyelvet épúgy meg fogja tanulni Biblia anyánk emlőin, mint ahogyan édes anyja tápláló tejével magába szivja szépszavu magyar anyanyelvét.

Szerény véleményem szerint sokkal többet tennének a zsidó valláserkölcsei élet megújodásáért a tisztelt középiskolai hitoktató kartársaim, ha ilymódon folytatnák a hat osztályban a biblia tanítását, kezdve a népiskolában tanultak ismétlésével és folytatva fokozatosan יושע, שופטים, מלכים, תהלים, משלי tanításán, — mint pl. a Ptolomeusok történetének tanításával. A hetedik és nyolcadik osztályban tanítsanak egy tömören összefoglaló zsidók történetét és vallásfilozófiát, az alsó osztályokban azonban csak bibliát. Számítsunk egy középiskolai évre csak nyolc hónapot a négy hét, az harminckét hét a két óra, az hatvannégy óra, a 5 vers az 320 vers, a hat osztályban összesen 1600 vers. Ismerem az itt meglevő nehézségeket. Engedek az 1600 versből 400-at, még az 1200 verssel, az ifjusági istentiszteletekkel, az exhortációkkal meg az imakönyv gyakorlati használatával is nevelhetünk egy új zsidó generációt, nevelhetünk מלכת בהנים וגוי קדוש.

Úgy vélem, csakis így lehet célravezetően tanítani az erkölcs, a hit érdekében a mi vallási törvénykönyvünket, melyről Palágyi Lajos azt énekli:

A Törvény győzött mindenütt.
Meghódította a világot,
S ahova Isten napja süt,
És hívő követőket látok,
. . . E zúgó életáradatban
Csupán a Törvény halhatatlan!

Az elemi népiskolák új tanterve.

Az utóbb-múlt évtizednek átalakító hatása gyökeres reformokat tesz szükségessé minden téren. Szemünk láttára új világ támadt az idők méhében, merőben elűtő a tíz év előtti, az emlékezet számára ásatag korbelinek tetsző világtól. Kereteit a legnagyobb elmék sem tudják még ez idő szerint kicövekelni: hiányzik erre a kellő perspektíva. Az elmúlt kor gyermekének lelki berendezkedése még nem tudott beleilleszkedni a megváltozott viszonyokba. Félénk kísérletezések folynak tehát mindenfelé, hogy áthidalják (betöltésről szó sem lehetvén) az űrt, melyet az elemi erők oly váratlanul idéztek elő. Az iskola is, mely leghivebb tényezője s legtisztább tüköre minden kornak, a korok erkölcsének és eszméinek, ugyanebben a munkában farad. Az új világrendhez szeretne simulni, mert hiszen ez a hivatása; érzi a parancsoló kötelességeket, de természetes konzervativizmusa nem engedi, hogy minden fentartás nélkül átengedje magát a „ma” követelményeinek. Görcsösen ragaszkodik a „tegnap”-hoz s így minden igyekezete kárba vész. Nem elégíti ki a jogos igényeket.

Az elemi iskola új tantervének gondos áttanulmányozása akaratlanul is ilyen hangulatba ringatja a szemlélőt. Ha egy pillanatra elfelejtjük, hogy egy új kor gyermekei vagyunk immár, akkor a tanterv egyes ujitásait kitörő örömmel vagyunk hajlandók üdvözölni, de csakhamar ráeszmélünk, hogy 20—25 esztendő késtek s ami *akkor* mélyreható, a jövőt megalapozó alkotás lett volna, az ma szívesen látott bár, de nem elhatározó jelentőségű cselekedet, csak kísérlet, csak próbálkozás, de mint *ilyen*, — nyomokat fog hagyni a magyarországi elemi iskola történetében.

Meg kell ugyanis állapítani, mint egyetemes benyomást, hogy az új tanterv az eddiginél egységesebb, szerveesebb alkotás. Az eszmeileg egybe tartozó egységek nincsenek egy hamis tantervelmélet kedvéért egymástól elszakítva s habár e téren még volna követelésünk (aminek e dolgozat folyamán hangot is adunk), de iskoláink idáig annyira rabjai voltak a mindenkor tantervek merev rendszerezésének, hogy minden jelenséget, mely ezzel az iránnyal szakítani próbál, hálásan kell üdvözölnünk.

Nem áll módunkban más, környező államok hasonló törekvését figyelemmel kísérni, de tudjuk, hogy serény munka folyik mindenütt, mert az idő parancsol. Az iskolai tantervek az állandóság igényeivel rendezkednek be s ha ennek dacára mégis oly gyakran módosulnak, sőt változnak, az vagy világalakulásoknak, vagy a meglévő tantervek szervi bajának kétségtelen szimptomája. Nálunk mindkét eset áll fenn s óhajtandó volna, hogy a most közreadott tanterv rövid időn belül ne legyen kitéve hasonló elbirálásnak.

Érthető és jogos törekvése ugyanis a tanterveknek, hogy a múlttól nem akarnak elszakadni. Aki ezt helytelenítené, az nincs tisztában az állami- és társadalmi élet alapvető törvényével. A hiba csak az, hogy a mi tanterveink nemcsak a gyökereiket eresztik a múltba vissza, hanem egész szerkezetükkel is be vannak ágyazva elmúlt korok hangulatába. Rég letűnt idők vágyainak kielégítésére volnának tehát alkalmasak, nem pedig a rohamosan fejlődő mai igényeknek. Ezeknek úgy vélnek eleget tenni, hogy külső ornamentikájukkal hódolnak e szükségletnek, amivel az avatatlan szemlélőt meg lehet ugyan téveszteni, de a kiábrándulás annál fájóbb aztán. A jelen tanterv öntudatossága nyilvánul meg abban, hogy gyökereit mélyen leereszti ugyan a múlt termékenyítő humuszába, de már alépitményének egyes tagozatai is idomulni próbálnak az új stílushoz. Félve teszi, lépése bizonytalan, ingadozó, de a kísérlet elismerése méltó.

Állításunkat a részletezés során fogjuk igazolni. Munkánk ugyan meg van nehezítve azzal, hogy az utasítás csak két év múlva jelenik meg, mert enélkül a tanterv igazi szellemét esetleg nem ítéljük meg helyesen. Maga a tanterv csak váz, melyet tartalommal az utasítás tölt meg, szellemét tehát csak ennek alapján lehet megítélni. Érthetetlen s elsietett rendelkezés tehát utasítás nélkül tantervet kötelező alkalmazás céljából közreadni.

Amidőn ez általános megjegyzések után a részletekre áttérünk, hangsúlyozni kívánjuk, hogy részben a rendelkezésünkre álló tér korlátai miatt, részben pedig az utasítás hiányában csak a legkiemelkedőbb elvi vonatkozásokra leszünk tekintettel, még pedig minden bővebb indokolás mellőzésével. Tantervelméletekben nincs hiányunk, még az e tekintetben szegényes magyar pedagógiai irodalomban is találunk értékes tanulmányokat. Csak ott teszünk tehát megjegyzéseket, ahol ezt elvi kérdések teszik szükségessé. (Még a zsidó iskola speciális szempontjait sem érintjük; külön tárgyalást kívánnak azok).

A tantervnek sorrendben is, de látszat szerint talán fontosságában is első tárgya; a *beszéd- és értelemgyakorlat*. Megkülönböztetett figyelemmel van kidolgozva. A tantervnek a megmerevítő sablonszerűségtől való húzódozása kétségtelenül meglátszik rajta s ha az utasításnak módjában fog állani, hogy e dicséretes vonást kellő eréllyel kidomborítsa s meg is védelmezze.

annak jó következményei lesznek. E nézetünk nyilvánításában nem gátol a beszéd- és értelemgyakorlattal szemben elfoglalt külön véleményem sem. Jó társaságban vagyok ugyanis, mikor azt vallom, hogy ez a tárgy, mint diszciplína nem szerepelhet az elemi iskolában, hanem csak mint módszeres eljárás, melynek helye van és kizárólagos jogosultsága *minden* tárgy keretében. Anyaga minden tárgy, de legjobban az olvasmánytárgyalás kapcsán dolgozandó föl, hogy ezzel is kevesbítettessenek a verbalizmus alkalmai. Mint önálló tantárgy a lelkes s képzett tanítónak módot ad ugyan fölemelő nevelőhatásokra, de az ilyen tanító ugyanezt az eredményt más tárgynál is eléri. Vannak azonban esetleg kevésbé skrupulózus tanítók is, akik a vizsga számára betanított formulákkal operálnak, ami olcsó babérokat szerez ugyan, de a célt: a gondolkodás pallérozását, a lelkület nemesbítését elsikkasztja. Akik hivei e tantárgynak, azok az el nem tagadható sikertelenség okát abban látták, hogy csak a két alsó osztályban szerepelt. Óhajításuk teljesezésbe ment és — különvéleményem fentartása mellett is — csak helyeselni tudom, hogy a négy alsó-osztályra kiterjedőleg lépteti életbe az új tanterv s ad neki meglehetősen egységes, kerek egészet alkotó anyagot feldolgozásra. Két okból helyeseljük ezt: általános pedagógia szempontból, mert az elemi iskolában csak az V. osztálytól kezdve van helyük a differenciált tantárgyaknak, amely elven azonban az új tanterv is fájó sebet üt (l. természetrajz); de azért is helyeseljük (még az ellentábor is) e rendelkezést, mert ennek a „tantárgy“-nak hivei hamarabb fognak így kiábrándulni belőle, látván inferioritását annak ellenére is, hogy négy esztendőn át szerepel az elemi iskola munkájában.

(Sub rosa alulírott még azért is örül a beszéd- és értelemgyakorlatok ez új rendszerének, mert ezzel a III. osztálynak egyik önálló tárgya: a földrajz megszűnik s ennek folytán eltűnnek a gyárilag termelt megyei földrajz-könyvek s kevesebb alkalom adódik majd tapasztalnunk, hogy a gondolkodás s megfigyelés lehetőségeire kitermelődött III. osztályú földrajzi anyagot kevésbe szigorúan gondolkodó tanítómesterek katekizmuszerűen betanították a könyvből s ezzel egyszerűen diszkreditálták azt.)

Igen helyeslendő különben, hogy a beszéd- és értelemgyakorlat vissza-került természetes helyére, az anyanyelv körébe, ahonnan az 1905-ki tanterv oly érthetetlenül s erőszakosan kitépte. A *magyar nyelvi* tárgykör egyáltalán örvendetesen mutatja a tantervnek némely racionális törekvését, amikor a beszéd- és értelemgyakorlat kapcsán már említett intézkedésén kívül a legnagyobb elismerésre méltó módon az elemi iskola egyik önálló s vezető jelentőségű tantárgyává avatta a *fogalmazást* már a II. osztálytól kezdve, amikor a *helyesírást* önálló célnak tűzi ki, amikor a „nyelvtan“ szót egyáltalán ki se ejti, hanem ennek immár a multnak átadott, dicstelen halállal kimulott tantárgynak anyagát erősen megnyirbálva, sorrendben a magyar nyelvi tárgykör utolsójának teszi meg s itt is csak a helyesírás kísérvőjéül tekintve, *nyelvi magyarázatnak* deklarálja, nem pedig „tan“-nak. Korántsem állítom, hogy azért virrad, mert a kakas szól, de jólesőleg említhetem meg, hogy már egy negyedszázada hangoztatom e követelményt. Még nem értük el ezzel a végcélt, de közeledünk feléje. Ha azonban — ismétlem — az utasítás nem fog még az ellenőrző hatóságokkal szemben is erélyesen gátat vetni a grammatizálás hiányában elképzelhetetlen iskolai „tudomány“ mindenhatóságának, akkor hiábavaló minden elismerésünk. Végül itt is hangoztatjuk, hogy a nyelv „tan“ letűnésének logikai következményeképen el kell tűnnie a — hiába: nyelvgyakorlóknak elnevezett nyelvtani tankönyveknek is. Amig ilyenmő tankönyvek léteznek, addig a tanterv nem éri el üdvös célját.

A földrajz, mint önálló tárgykör jogosan foglal helyet a tárgyak sorában. A tantervben hangsúlyozott nemzeti célok felébresztésén és ápolásán kívül meggyőződésöm s vallott elvi álláspontom az, hogy az elemi iskolai

képzésnek, a logikai gondolkodásra való szoktatásnak leghatékonyabb eszköze a módszeres földrajzi oktatás. Sajnálandó azonban, hogy nem vonta körébe az eddig „*természetrájk*” néven szerepelt anyagot s így a logikai, mert természetes egységet nem teremtette meg, azt az egységet, melyet a természet, minden tudákos s rendszerezést szenvedő tanterv-elmélet ellenére is, oszthatatlan egységnek alkotott. A természettrájk kapcsolatos *gazdaságtan* és *háztartásan* ez esetben természetesen önálló tárgyként nem szerepelhetne, de ennek a — voltaképen gyakorlati — foglalkozásnak tantárgyként való szereplését nagy hibának tekintem s bűnnek a gyermekkel szemben is. A természetrájk a földrajzzal egységben, eredményesebben felelhetne meg céljának, a földrajz pedig, hiven igaz értelméhez, tartalmában bővülne, jelentőségében súlyosbodna s két, sőt három „tan”-nal (természetrájk, gazdaságtan s háztartásan) kevesbednének a tantárgyak, a tankönyvek s a verbalizmusra való alkalmak, — míg a *természettan* és *vegytan*, az önálló tárgyként szereplő *egészségtannal* együtt igen elégséges módra tudna megfelelni a „természeti ismeretek” címnek; az egészség öntudatos ápolásához ugyanis természetani és vegytani alapismeretek szükségesek.

A földrajzra vonatkozólag még meg kell jegyeznünk, hogy igen helyes rendelkezésnek tekintjük a megyerendszernek, egyáltalán a politikai földrajznak a IV. osztályból való kikuszöbölését, s csak a haza földrajzi egységeinek tanítását.

A *mértan* eddig nem tudott elhelyezkedni az elemi iskolában. Egyes helyeken valósággal önálló tantárgy volt, akár csak a középiskolában, másutt meg egyszerűen nem is tulajdonítottak fontosságot neki. A régi tanterv hibája volt ez. A most megjelent tervezet már az I. osztályban hasznaltatja a méterrudat s mérőszallagot s végig valamennyi osztályban a számolás keretében szemlélteti az egyes, a gyakorlati életben előforduló egyszerűbb mértani testeket, papírból megcsináltatja a gyermekkel s kiszámíttatja felületét, térfogatát. Megszünteti tehát, mint önálló tantárgyat. Minden azon fordul meg, hogy az utasítás ezt kellően kiemelje és hogy a mértani tankönyvek is eltűnjenek.

Nem tudom helyeselni, hogy a *történelmet* két esztendő ciklusra osztja be a tanterv az osztott iskolában. Mivel sem indokolható ez. Arra is kellene utóvégre gondolni, hogy akadhat gyermek, aki a VI. osztályba nem kerül, az ilyen tehát ne ismerje meg a haza történetének leglényegesebb, a török uralom után kezdődő korszakát? Sokkal helyesebb az osztatlan iskolák történeti anyagának beosztása, ahol mindenik osztály az egész anyagot végzi el egy-egy évben.

A *polgári jogok és kötelességek* c. tantárgy meg épenséggel csakis az V. osztályban szerepel (az osztott iskolában). Érthetetlen eljárás. Ha már önálló tantárgynak teszi meg a tanterv azt a csekély anyagot, amely ebből az oly igen fontos, de nehéz tárgyból az elemi iskolában tanítható s ha csak egy osztály tárgyának tekinti, nem lett volna-e leghelyesebb a VI. osztályban tanítani, amikor a gyermek fejlettsége ezt az anyagot leginkább percipialhatná? Szinte hajlandó volnék e rendelkezést tollhibának minősíteni.

Fontos s mélyreható intézkedése a tantervnek a *természetrájk és gazdaságtan* tanítása terén elfoglalt álláspontja. Célkitűzését: a hazai rög megszerettetését, a természet munkájának megfigyeltetését mindannyian, pusztán csak pedagógiai szempontból is, föltétlenül helyesnek valljuk. Főntebb, a földrajz kapcsán már érintettük álláspontunkat; valljuk s hirdetjük, hogy a természetrájk (és földrajz) sokkal eredményesebben teljesíthetné nevelői munkáját, ha együtt, természetes kapcsolatban maradhatnának. A tanterv evvel merőben ellentétes felfogást vall és már a III. osztálytól kezdve önálló tárgynak veszi. Egyebet nem tehetvén, beletörődünk a rendelkezésbe. Az Utasítás.

fogja azonban megmondani: a verbalizmusnak nyílik-e meg e tárggyal egy új és tágas kapuja (amitől joggal félünk), vagy pedig a helyes szemléletre való szoktatásnak s az önmunkásságra való nevelésnek kezdődik-e egy új szakasza iskoláinkban (ezen való örömmünkben még a III—IV. osztályban önálló tantárgyként való szereplését is megbocsátanók), végeredményében tehát megbecsülhetetlen nevelői eljárás indul-e meg iskoláink rideg, a szó-uralom tultengéséről már-már fulladozó életében?

A *rajz, ének, kézimunka és testgyakorlás* méltó helyet és fontosságot nyer e tantervben; e tekintetben az 1905-ik tanterv ellen se lehet panasz. A rendszerezés hibája azonban ez alkalommal is felüti fejét s emiatt félok, hogy a kellő képzettség vagy hozzávaló eszközök híján lévő tanítótság most nem fog e fontos célok szolgálatában álló tárgyak terén olyan eredményt elérhetni, amelyet pedig azok joggal megkívánnak. Az utasításnak leszen feladata, kellően megvilágítani e tárgyak tanításának szellemét, mert pl. az ének és testgyakorlás már a tantervben is nagy bőbeszédűséggel van tárgyalva, utasításnak nem megfelelő módon, tantervnek meg nem elég áttekinthetően. Szerénytelenség nélkül hivatkozhatom negyedfél évtizedes tanítói működésem minden kínálkozó esetére és szaklapban is nyilvánított álláspontomra, amikor is mindig vallottam, hogy e tárgyak nevelőhatásukban nemcsak fölvehetik a versenyt bármelyik másikkal, de egynémelyikét túl is szárnyalják. De az 1905-ben inaugurált s ma is fentartott rendszert nem tudom mindenben helyeselni (s e felfogásom nem áll izoláltan). A hangjegy szerinti énektanítást a *magyar* és *elemi* iskolában nem tartom helyénvaónak. Az elemi iskolai énektanítás célja: „az esztétikai érzés, a vallásos- és hazafias érzület erősítése”. De vajjon „az énekhang ápolása, az önálló, tudatos éneklés megalapozása” várható-e egy elemi iskolás gyermektől? A gyermek énekeljen, amikor a szíve diktálja (amit a „Jegyzet”-ben a tanterv is kiemel), de a hangjegy szerinti énektanítással legfőlebb csak az V—VI. osztályban lehetne próbálkozni, nem pedig már az I. osztályban „hangjegyforrasok felismerését” gyakorolni.

A *rajz* tervezete ellen ilyen, lényegbe vágó kifogás nem emelhető. A hiba azonban ott rejlik, hogy — nem minden tanító tud rajzolni. Ajánlatos volna, ha az Utasítás úgy rendelkezne, hogy többtanító iskolában a testület egyik hozzáértő tagja valamennyi osztályban tanítsa a rajzolást. Egy bőséges mintákat tartalmazó vezérkönyv sürgős szükségletet elégítené ki.

Ugyancsak a *kézimunkához* is szükséges volna egy ilyen mintagyűjtemény kiadása. Ennek hiányában ez a tárgy belefűl a rendszertelenségbe s léha játékká fajul el sok helyen.

A *testgyakorlás* fontossága minden vitán felül áll, de beható utmutatásra szorul, mert enélkül a kívánatos eredmény nem érhető el. „Önfegyelmesség, engedelmesség, önuralom” céltudatos tornatanítás nélkül csak papiíron van meg.

Egyáltalán nagy gyengéje sok iskoláinknak, hogy ez utóbb említett tárgyak mostoha elbánásban részesülnek. Nevelőhatásuk nem él eléggé élen a tanítók tudatában s az ellenőrzés mindennel törődik inkább, mint ezekkel, az összhangzatos nevelés szempontjából elsőrendű szükségletekkel.

Essék szó végre az *osztatlan iskolák* tantervéről is, melyet különálló résznek ad közre a miniszteri rendelet. Emlékezzünk: beható s szinte éles tollharc folyt egy időben ez ügyben; nem hiszem azonban, hogy *ilyen* munkát lebegett azoknak szeme előtt, kik érette küzdöttek. Nem egyéb ez, mint az osztott iskola tantervének meglehetősen bő kivonata s csak a turnus-rendszer szervezése árulja el különleges rendeltetését. Ennyit azonban egy rövid jegyzettel is el lehetett volna érni.

Amikor most visszatekintünk írásunkra s az új tantervről szerzett rész-

letes benyomásainkat összegezni akarjuk, arra az eredményre jutunk, amit, mint első látásra szerzett impressiót e dolgozat elején leszögeztünk. Ismételjük: a tanterv érzi az új idők szellemét, félénken tesz is egy-egy bátoritan lépést, de egységes, tehát harmonikus hatást ép ez okból nem gyakorol a szemlélőre. Az új idők követelményei még nem alakultak ki; a tanterv minden része elárulja a vajudást.

Az ideiglenesség jellegét viseli magán ez is, mint az utóbbi félszázadnak minden népoktatásügyi munkálata. Kivételt csak az ingyenes népoktatásról szóló 1908. évi XLVI. tv. képez. Az 1868. évi XXXVIII. tv. óta csak ez juttat egy új irányt jelző, markáns elvi álláspontot uralomra; a többi csak elődázás, csak foltozás. Így aztán egyik beteg réteg a másakra halmozódik s mikor a baj már kiabál, akkor a legfelső réteget veszik kezelés alá. A gyökeres kezelésre azonban senki se gondol; megnyugvás, pihenés pedig így nem érhető el.

Ceterum censeo. Immár mind általánosabban elismert legnagyobb baja elemi iskolaügyünknek a tanítóképzés kérdése. Ez rágódik a gyökérben, ez a szervi baj teszi lehetetlenné az egészséget, a virulást. Amíg t. i. a tanító elől intézményesen el van zárva a továbbfejlődés lehetősége, amíg levegő nélkül kell s a felszabadulás minden reménye nélkül tengetnie szellemi életét, addig az egészséges kiválasztás folyamata nem indulhat meg, az ambíció elszorvad, alkotó erő tehát nem születhetik sorainkban. Meddőségre vagyunk kárhoztatva. Minden szellemi munkás eljuthat szakmája legfelső fokára, a tanító — még az egyetemre sem. Egységes alapképzése van az orvosi, ügyvédi, mérnöki, papi karnak stb. s az egyéni rátermettség e pályákon megtalálja érvényesülésének lehetőségét, csak a tanító van abban a megkülönböztetett szégyenletes helyzetben, hogy oklevelével — elvágta élete fejlődésének útját. Tompa rezignációba fullad tehát s hiába volna a jó tanterv, hiábavaló volna a jó fizetés, a lelkekbe megnyugvás nem költözik be. Az egyént legelemibb jogától megfosztani nincs joga se az egyesnek, se a közösségnek.

Jászberény.

Szabó Adolf.

TÁRCA.

Táborozik a 252. sz. „Kiss József” cserkészcsapat.

Siófok, 1925. július hó.

Kedves Szerkesztő Úr!

Készséggel és szívesen teszek eleget felszólításának, hogy a parancsnokságom alatt álló Wesselényi-uccai izr. hitk. polgári fiúiskola 252. sz. „Kiss József” cserkészcsapata tábori életéről egyet-mást irjak. Tudtommal ez az első alkalom, amikor az Értesítőben a cserkészetről szó esik. Már pedig a magam részéről igen fontosnak tartom, hogy mi, pedagógusok behatóbban foglalkozzunk a cserkészzel, amely szoros kapcsolatban van az iskolai élettel, ennek mintegy kiegészítő része.

Cserkészmunka közben ismerni meg igazán a gyermeket. Itt mutatkozik meg ügyessége, élelmessége, egész testi-lelki jelleme, amire az iskola padjai között aligha kínálkozik mód és alkalom. A tanár sohasem tud olyan közel férkőzni a gyermekhez, mint a cserkésztiszt, aki néha valóságos *felfedezéseket* csinál, vagyis olyan tulajdonságokat ismer meg a fiúkban, amelyek a „tanár” előtt mély homályban voltak. Épen ezért kíváncsi volna, hogy a pedagógusok a cserkészmozgalmat, ha maguk aktíve nem is vesznek benne részt, a nevelés érdekében minden erejükkel támogassák.

A cserkészlet célja, hogy emberebb embert, magyarabb magyart neveljen: egy jóra való, becsületes, őszinte, vallásos, hazafias embert, aki mindenképpen megfelel hivatásának, aki nem csügged el, nem esik kétségbe, mert a legnehezebb helyzetekben is tud segíteni magán. Ma már a cserkészlet komoly tényező az egész

világon. Nincs ország, melynek ne volna cserkészcsapata, mert minden állam felismerte a cserkészlet nemzeti fontosságát azóta, hogy *Sir Baden Powel*, a cserkészlet megalapítója kimondta a szót: „Javítsátok meg az ifjúságot, mert bennök van a jövő!”

Ez a cél lebegett előttem is, amikor 1921-ben 10 lelkes fiúval megszerveztem a csapatot. *Stern* Ábrahám igazgató, a tanári kar és a szülők csakhamar felismerték a cserkészlet nagy nevelő értékét és segítségemre siettek úgy, hogy a következő évben már 35 cserkészem volt, 1923-ban csapatomat a *Magyar Cserkészszövetség* igazolta és ezzel egyenrangúvá tette a többi csapattal. Nagy feltűnést keltett ez az igazolás, mert ez volt az első eset Magyarországon, hogy zsidó felekezeti csapatot igazoltak. Igyekeztünk is ennek a kitüntetésnek megfelelni. A csapatlétszám egyre növekszik. Sorra tartjuk a fogadalmi ünnepélyeket, a Zeneakadémián pedig a nagysikerű kabarékat, hogy e téren is bemutassuk ügyességünket és tehetségünket. A jelenlegi létszám: 76.

Hogy a cserkészlet mennyire növeli a fiúk fegyelmét, szorgalmát és kötelességtudását, arra nézve megemlítem, hogy *sem a mostani, sem a múlt tanévben egyetlen cserkészem sem bukott meg, sőt a záróünnepélyeken a legnagyobb és legtöbb ösztöndíjat épen a cserkészek kapták.* Azt hiszem, ezek az eredmények egymagukban is fényesen igazolják a cserkészletet.

Ezek után engedje meg kedves Szerkesztő Úr, hogy egy napi munka keretében vázlatosan bemutassam cserkéseim tábori életét.

... Lázasan készülődés az otthonban. Egyik csoport ládát szegez, a másik jelenti, hogy adomány érkezett valamely cserkészbarat cégtől. Aztán gondosan megvizsgálom a sátrakat, hogy rendben vannak-e. Közben jön néhány aggodalmas mama, akiket meg kell nyugtatnom, hogy a fiúk nem fognak felügyelet nélkül a Balatonban fürödni és csónakázni, hogy vigyázni fogok rájuk, mint saját testvéreimre. A fiúk kimondhatatlanul izgatottak. Nem csoda, hiszen *táborba mennek*, ami hallatlanul nagy dolog. Végre teljesen elkészülve, július 12-én este 10 órakor zuhogó esőben elindulunk. Utoljára minden oldalról megostromolnak a mamák: — Jaj, tanár úr, vigyázzon az én drága fiamra! Az én Bélám nem eszik főzeléket! Az én Lacikám csak a tésztát szereti! — És így tovább.

De én már megszoktam az ilyen ostromot. Hiszen ez már a negyedik tábor, amit vezetek. (Diósjenő, Erdőbénye, Mátrafüred, Siófok). Végre indulás. Létszám: 35 cserkész.

Siófokon, a Sió somogyi partján, zöldelő fenyvesben van a tábor. Gyönyörű hely.

Másnap szép időben már állnak a sátrak, készül a tábori konyha. Nagy a sürgés-forgás, folyik a munka. Mindegyik órs arra törekszik, hogy az ő sátra a legszebb, a legjobb legyen. Érthető is a vetélkedés, hiszen 3 héig él itt a gyönyörű fenyvesek övezte Balaton parton. Július 14-én még folyik a tábor és a kapú díszítése, amíg végre elkészül a pompás sátorfalú; a tábor.

Remek képet mutat úgy messziről. A tábor egy miniatűr állam, ahol kicsiben az történik, ami az államban nagyban.

A fiúk boldogak, hiszen a legnehezebbjén túl vannak. A szakácsok nekiállnak a főzésnek s csakhamar vigan rotyog a fazekakban a nagyszerű paprikás-gulyás, amelynek pompás illata egyre-másra csábítja oda a vendégeket. Asszonyok is érdeklődnek, szakértő, kíváncsi arccal kikérdezik a fiúkat a konyhatitkokra nézve s aztán legteljesebb megelégedésüket fejezik ki.

Hadd írjam le most július 15-ét, legszebb napjaink egyikét.

Reggel 6 órakor a kürtös ébresztőt fúj. A gyerekek mámorosak még az álomtól, de parancs: parancs. Fel kell kelni! Az egész csapat lesiet a Balatonhoz: mosdás, öltözködés, aztán gyülekezés az asztaloknál. Imádkozunk. Megható látvány, amikor az egész csapat talisz és tefillinben áhitatba merül. Notabene: az előimádkozó is cserkész. Közben elkészül a reggeli: kakaó kenyérrel. Gyülekezés a zászló körül: elmondjuk a magyar Hiszekegyet, utána kiadom parancsban a napi teendőket. Mindegyik órának megvan a maga beosztása (az egyik a konyhában dolgozik, a másik takarít, a harmadik vizet hoz, a negyedik szolgálatot teljesít) Félórán belül teljes a rend a táborban.

Egyszerre az ór sípjele hangzik. Hatalmas autó jön s belőle a fiúk éljenzése közben kilép *Ehrlich* G. Gusztáv hitközségi elnökhelyettes és dr. *Gábor* főtitkár. Jelentést teszek az uraknak a csapatról, a táborról. *Ehrlich* meleg érdeklődéssel

logadja jelentésemet, sorra nézi a sátrakat, a konyhát s látszik rajta, hogy nem tud betelni a látottakkal.

Ezalatt Dr. Gábor főtitkár úr előveszi fotografáló masináját s sorra lekapja az érdekesebb tábori jeleneteket. Ehrlich G. Gusztáv pedig mint vérbeli fináncember, anyagi helyzetünk iránt érdeklődik.

Az érdeklődés — mint utóbb kiderült — nem volt plátói természetű. Nehány nap múlva staféta érkezett a táborba, aki a hitközség pénztárából 2 millió koronát hozott. Ez volt aztán a szenzáció! A tábor fel volt villanyozva, boldog örömben úszott. Mert ez a két millió korona a cserkészek nyelvére lefordítva azt jelentette, hogy a tábori életet egy héttel meghosszabbíthatom.

Voltak más vendégeink is, rabbik, tanárok stb.. de *értékesebb* látogatás, mint Ehrlich G. Gusztávé egy sem volt. Vagy talán volt mégis egy: *Fröhlich* Jánosé, a Kinoriport szerkesztőjéé, aki egy szép napon megjelent a táborban egy mozi-operatőrrel és a fiúk végtelen nagy örömeire és boldogságára a tábori életéről felvételeket csinált. És a felvételeket néhány nap múlva a siófoki moziban lepergették és a fiúk tulajdon szemükkel látták testi másukat a vásznon. Ez az ajándék talán a pénznél is többet ért: a korán megszerzett *halhatatlanságot* jelentette.

A gyerekeket jól elláttuk mindennel. Naponta ötször étkeztek. Ebédre mindig volt hús, vacsorára pedig friss étel. Ebéd után 2 órai pihenőt kaptak a fiúk. Ilyenkor az egyik fiú levelet írt „háza“, a másik naplóját vezette, volt olyan is, aki valószínűleg *pihent*. A délutáni program: uzsonna, fürdés, vacsora, ima, parancskiosztás. Mikor aztán beáll az est, egyszerre a tábor közepén fellobog a láng, hatalmas fénye messze világít: a tábortűz. A tábortűz körül vidám, eleven élet támad. A fiúk énekelnek, szavalnak és tréfás jeleneteket adnak elő társaik és a nagyszámban megjelent „ingyenpublikum“ mulattatására. Végre felhangzik a parancsnok sípjelzése, a kürtös takarodót fúj, az éjjeli őrség feláll, búcsúzunk a vendégektől, kiki sátrába megy és egy órán belül csend van a táborban, mindenki alszik, csak a tábortűz lobog még és az éjjeli őrség jár fel s alá.

Igy folyt le nap-nap után cserkészeink tábori élete. Augusztus 3-án jöttünk haza, 3 heti táborozás után. Hogy ez a három hét milyen lelki gazdagodást jelentett a fiúknak, azt talán nem kell magyaráznom. De volt — hál' Istennek — testi gyarapodás is s ezt boldogan konstatálták a szülők, akik fiaikat napbarnítottan, piros-pozsgásan, me izmosodva kapták vissza.

Az állomáson utolsó sorakozó, aztán búcsúzunk: Jó munkát ...!

Szerkesztő úrnak kartársi üdvözléssel

Billes Ármin tanár

a 252. sz. Kiss József cserkészcsapat parancsnoka.

EGYESÜLETI ÉLET.

Tudósítás.

Az Orsz. Izr. Tanítóegyesület teljes választmánya 1925. július 6-án ülést tartott, melyről a következőket jelentjük:

Elnök: Schichtancz Ármin és Adler Simon.

Jegyző: Pintér Ignác.

Jelen voltak: a) *Központi választmányi tagok:* Ábrányi Aladár, Bárd Vilmos, Bárd Rezső, Biró Samu, Billes Ármin, Dr. Braun Salamon, Erdős József, Földes Lipót, Dr. Frisch Ármin, Gárdos Mór, Dr. Heller Bernát, Herczeg Ármin, Révai Miksa, Dr. Schwarcz Jakab, Szabó Jakab, Tauber Emil és Wachsberger Mózes.

Vidéki választmányi tagok: Barta Fülöp Veszprém, Biedermann Adolf Eger, Böhm József Kisbér, Breuer Gyula Győr, Friedmann Bertalan Nyiregyháza, Fried Sámuel Csurgó, Fodor Sámuel Sátorajaujhely, Grosz Henrik Makó, Grünwald Lajos Kisvárda, Kardos Bertalan Szolnok, Kertész József Nagykanizsa, Ligeti I. Jenő Szeged, Lippe József Debrecen, Scheer Bernát Baja, Szabó Adolf Jászberény, Vágó József Tata, Weinberger Mór Debrecen és Weisz I. Lipót Miskolc.

Távollétét kimentette: Balla Bernát, Bányai Leó, Benedek Ábrahám, Csukási Fülöp, Herczka Gusztáv, Kornfler Sándor, Kornfeld Gyula, Dr. Málnai Mihály és Tolnai J. Béla.

1. Elnöklő *Schichtancz* Ármin megnyitójában szívélyesen üdvözli az ország minden részéből megjelent választmányi tagokat. Fájdalommal emlékezik meg elhunyt tagtársainkról, valamint a tőlünk elszakított tanítótestvérek kényszerült távollétéről. Nagy vonásokban beszámol a lefolyt 3 éves ciklus fontosabb eseményeiről. Bizik egyesületünk jövőjében és lelkes éljenzés közt eredményes munkát kíván a teljes választmánynak. A jegyzőkönyv hitelesítésére *Fodor* Sámuel sátoraljaujhelyi és *Erdős* József budapesti tagtársakat kéri fel.

2. Titkár előterjeszti a központi választmánynak a *közgyűlési ügyrendre* vonatkozó javaslatát, melyet a teljes választmány egyhangulag elfogad.

3. Elnök jelenti: a) hogy az ország minden részéből egybegyűlt zsidó tanítóság az ülés előtt d. e. 9 órakor elzarándokolt a farkasréti temetőbe néhai *Lederer Ábrahámnak*, a tanítók nagymesterének sírjához, hol *Szabó* Jakab üdvözlő szavai után *Fábián* Ferenc tagtársunk, a budai hitközség titkárja és tanfelügyelője emelkedett hangon emlékbeszédben méltatta az Orsz. Izr. Tanítóegyesület megalapítójának nagyhatású munkásságát. A gyászünnepélynek díszét nagyban emelte a budai izr. hitközség és chevra kadisa kiküldötteinek, *Wittenberg* Ignác iskolaszéki elnöknek, továbbá *Korányi* Ignác és *Schall* Miksa chevra-elöljárósági tagoknak jelenléte, valamint *Sirotta* főkántornak és énekkarának művészi éneke.

A teljes választmány tudomásul veszi az elnök jelentését, jegyzőkönyvi köszönetet mond a Lederer-emlékünnap rendezése körül kifejtett tevékenységeért: a budai izr. hitközségnek, a budai chevra kadisának, *Szabó* Jakab és *Fábián* Ferenc tagtársaknak és *Sirotta* főkántornak.

b) Elnök jelenti, hogy a teljes választmányi ülést megelőzőleg a tanítóság — egy régebbi fogadalmának megfelelően — meglátogatta néhai lovag *Wechselmann* Ignácnak, a nemes emberbarátnak a kerepesi-uti temetőben levő sírját, hol *Adler* Simon tagtárs, a Vechselmann-féle vakok intézetének igazgatója mondott tartalmas emlékbeszédet. Ugyancsak ellátogatott az ott egybegyűlt tanítóság néhai *Szántó* Eleázárnak, egyesületünk egykori elnökének, az Izr. Tanügyi Értesítő első szerkesztőjének sírjához, hol *Mandl* Bernát tagtársunk tartotta meg gondolatokban gazdag, szép emlékbeszédét. A szokásos kántori funkciókat mindkét sírlátogatásnál *Licht* Izráel kántor végezte.

Tudomásul szolgál. A teljes választmány *Adler* Simonnak és *Mandl* Bernátnak emlékbeszédükért és *Licht* Izráel kántornak közreműködéseért, a pesti izr. hitközségnek pedig a kántor kiküldéseért jegyzőkönyvi köszönetet mond.

4. *Bárd* Rezső beterjeszti a *Szántó*-, *Löw*- és a *Lederer*-féle irodalmi ösztöndíjak odaitélése ügyében kiküldött bizottságnak a központi választmány által elfogadott javaslatát, mely szerint ezen irodalmi ösztöndíjalapítványok kamatait egyesíteni és 300.000 koronára kiegészíteni óhajtja és *Pintér* Ignác titkárt jelöli, ki mint az Izr. Tanügyi Értesítőnek szerkesztője, a lefolyt 3 éves ciklusban kifejtett munkásságával leginkább rászolgált e jutalomdíjra.

A teljes választmány egyhangulag hozzájárul a javaslatához.

5. *Ábrányi* Aladár előterjeszti a központi választmány jelentését különböző célú alapjaink és alapítványaink vagyoni állásáról. Részletesen beszámol az *Arva-alap*, *Főiskolai Otthon-alap*, *Kiházásítási* és a *Tanítói segélyalapnak* a lefolyt 3 éves ciklus alatti teljesítményéről. Jelenti, hogy a 127 különféle alap és alapítvány tőkeösszege 49,364.214.44 koronát tesz ki. Elismeréssel emlékezik meg azokról a lelkes buzgalmú és áldozatkész tantestületekről, tagtársakról és a tanítóság jóakaró pártfogóiról, kik alapítványaink és alapjaink számát az utolsó 3 évben jelentékeny összegekkel gyarapították. Többek közt megemlékezik a *Singer* és *Wolfner*-cég 5 milliós, *Weisz* I. Lipót miskolci tagtársnak 1 milliós *Kiházásítási* és *Csukási* Fülöpnek 1 milliós *Főiskolai Otthonalapítványáról*; köszönettel adózik továbbá a vezetőség nevében dr. *Bánóczi* József azon hálás tanítványainak, kik a róla elnevezett ösztöndíjalapítványt adományaikkal immár 2½ millióra növelték, köztük *Gyarmati* Samu miskolci tagtársnak, aki egymaga egy milliót adott e célra.

Előterjeszti az elnökség és központi választmány azon javaslatát, hogy a *Csukási* Fülöp által a numerus clausus áldozatainak megsegítésére létesített egy milliós Főiskolai-Otthon alapítványt a közgyűlés az Egyesület vagyonából 2 millióra egészítse ki.

Jelenti továbbá, hogy özv. *Lonkai* Arminné szül. *Stein* Hedvig a magyar zsidó tanítóság iránti rokonszenvétől indítatva egyesületünkönél elhalálozott férje

nevét megörökítendő *ötven milliós tanítói segélyalapítványt* létesített, azon kötelezettséggel, hogy férje, valamint a minél későbbi időben bekövetkezendő saját elhalálozási napjának évfordulóján Egyesületünk vezetősége kaddist mondasson és a szokásos mécses-gyújtás szertartását végeztesse. Ezen alapítványra nevezett urhölgy egyelőre 5 milliót fizetett be azzal, hogy a még fennmaradó tőkeösszeget, melyet különben végrendeletében, közjegyzőileg is biztosított, ez év végéig beszolgáltatja.

A teljes választmány tudomásul veszi a központi választmánynak *Ábrányi Aladár* által előterjesztett jelentését, elfogadja a *Csukási Fülöp* által létesített 1 milliós Főiskolai Otthon-alapítványnak az Egyesület vagyonából 2 millióra való kiegészítésére vonatkozó javaslatot, hálás köszönetet mond *Lonkai Árminné* szül. *Stein* Hedvig urnőnek nagylelkű alapítványáért és elismerését fejezi ki *Ábrányi Aladárnak*, akinek közbenjárására létesült az utóbbi alapítvány.

6. Dr. *Braun* Salamon előterjesztésére a teljes választmány elfogadja a közgyűlés által megválasztandó tiszteletbeli és örökös választmányi tagoknak a központi választmány által javasolt névsorát, amely a közgyűlés jegyzőkönyvében található.

7. *Bárd* Rezső jelentést tesz könyvkiadványainkról és ismerteti azt a viszonyt, mely *Singer és Wolfner* céggel kötött szerződésünknek 1918-ban történt lejárta óta a könyvkiadó és Egyesületünk közt fennáll. Jelenti, hogy a változott körülményeknél fogva a szerződés ezuttal sem újítható meg, s ezért az elnökség és a központi választmány nevében a következő határozati javaslatot terjeszti a nagyválasztmány elé:

Az Orsz. Izr. Tanítóegyesület felismerve annak célszerűtlenségét, hogy a mai viszonyok között kiadványaink ügyében könyvkiadó cégünkkel új szerződést kössön, felhatalmazza a központi választmányt;

1. hogy tankönyvkiadványaink ügyében a most kezdődő 3 éves ciklusban saját hatáskörében intézkedjék,

2. hogy a szükséges tárgyalásokat eddigi kiadónkkal lefolytassa; a fizetendő kiadói honoráriumra nézve megállapodjék, a kiadványok példányszámára nézve a szükséghez képest intézkedjék,

3. hogy a jogosított szerzőkkel és átdolgozókkal a szerzői díj tekintetében megállapodjék,

4. a szükséges újabb átdolgozásokra vonatkozólag a pedagógiai bizottság, illetve hittani bizottság meghallgatása után intézkedjék,

5. végül igyekezzenek a könyvek külső kiállítása: szedés, nyomás, kötés tekintetében, valamint olvasókönyveinknek művészi képekkel való illusztrálása ügyében kiadónkkal újabb megállapodásokat kötni.

A teljes választmány többek hozzászólása után e határozati javaslatot egyhangulag elfogadja

8. *Bárd* Rezső előterjesztésére a teljes választmány egyhangulag elfogadja a központi választmánynak lapunk havonkénti kiadására vonatkozó következő határozati javaslatát:

a) Az Orsz. Izr. Tanítóegyesület nagyválasztmánya f. é. július hó 6-án tartott ülésében elhatározza, hogy egyesületünk hivatalos lapját: az *Izr. Tanügyi Értesítőt* 1925. szeptember 1-től ismét havonként jelenteti meg, évi 20—24 ívnyi terjedelemben.

b) Felkéri a megválasztandó elnököt, mint lapunknak alapszabályszerinti felelős szerkesztőjét, hogy a megválasztandó választmányi tagok közül alkalmas szerkesztőt szemeljen ki a maga segítségére, ki munkabírását lapunknak szentelje.

c) Felkéri a szerkesztőseget, hogy lapunkat ismét arra a színvonalra emelje, melyről régebbi kötetei tanuskodnak, hogy lapunk nemcsak egyesületi értesítő, hanem zsidó pedagógiai lap és a zsidó tanításág önművelődésének eszköze legyen.

d) Felkéri a tagtársakat, hogy az így keletkezett tetemes kiadások fedezésére gyűjtés és önmegadóztatás útján gyarapítsák az *Értesítő* fenntartási alapját.

e) Felkéri a központi választmányt, hogy körlevélben forduljon hitközségeink vezetőségeihez, rámutatván egyesületi közlönyünk fontos feladataira, szólítsa fel őket évi előfizetésre és a fenntartási alap gyarapítására. Az előfizetés összegét nem tanítók számára évi 100.000 koronában állapítja meg.

9. Elnöklő *Adler* Simon jelentése alapján tudomásul veszi a teljes választ-

mány, hogy a központi választmány, illetve elnökség az elmúlt ciklusban a tiszviselők fizetését, pénzértékünk leromlásához viszonyítva esetről esetre emelte és elhatározza, hogy a következő 3 évben is addig, míg pénzünk értéke nem állandósul, a tiszviselők fizetését az eddigi gyakorlatot követve, az elnökség állapítsa meg.

10. *Pintér* Ignác előterjeszti a központi választmánynak a rendes tagdíjak emelésére vonatkozó javaslatát, mely szerint a rendes tagdíj évi 60.000 koronában állapíttassék meg.

A teljes választmány egyhangúlag hozzájárul e javaslatához azzal, hogy a 60.000 korona tagdíjon felül minden rendes tag lapunk fentartási költségeihez még évi 20.000 koronával tartozik hozzájárulni.

11. *Grosz* Henrik indítványára kimondja a teljes választmány, hogy évenként egyszer teljes választmányi ülés tartandó és a megjelenő vidéki választmányi tagoknak — kérésükre — utiköltségeik megtérítendő.

12. A teljes választmány a tisztújítás előkészítésére *Adler* Simon elnökle alatt 5 tagú kandidáló bizottságot küld ki, melynek tagjai: *Bárd* Rezső, *Friedmann* Bertalan, *Vágó* József, *Weisz* I. Lipót és hivatalból *Pintér* Ignác titkár.

Jegyzőkönyvi tudósítás

az Orsz. Izr. Tanítóegyesület 1925. július 7-én, délelőtt és folytatólagosan délután tartott *rendes közgyűléséről*.

Elnökök: Dr. *Málnai* Mihály és *Schichtancz* Ármin.

Korelnök: *Barta* Fülöp Veszprém.

Jelen vannak: a) *vendégek:* dr. *Fischer* Gyula főrabbi a *pesti izr. hitközség rabbinitusa*-, dr. *Edelstein* Bertalan és *Wittenberg* Ignác a *budai izr. hitközség*-, dr. *Goldberger* Izidor a *tatai izr. hitközség*-, dr. *Körmöczy* Zoltán a *pesti izr. hitközség*-, dr. *Szabad* Antal a *székesfőv. kir. tanfelügyelőség*-, dr. *Szabolcsi* Lajos főszerkesztő az *Egyenlőség* képviselőjében, továbbá: *Adler* Sándor Budapest, *Almási* Miksáné Debrecen, Dr. *Bánóczy* József, *Berger* Miklós Budapest, *Berkes* Jakabné Budapest, *Erdős* Lipót Budapest, *Fejér* Kálmán Miskolc, *Fenyvesi* Sámuel Budapest, *Fischer* Szerén Bonyhád, *Gárdos* Ilona Budapest, *Grosz* Simon Budapest, *Herzog* Mór Siófok, *Hecht* Anna Csurgó, *Klein* Ignác Budapest, *Klein* Karolin Balatonfőkajár, *Kertész* Lipót Baja, *Kisteleki* Oszkár Budapest, *Lefkovics* Mór Arad, *Maimann* Rózsa Budapest, *Magyar* Ferenc Budapest, *Mandl* Manó Budapest, Dr. *Medvei* Elemér Budapest, *Reichhart* Miksa Kisvárd, *Récsényi* I. Budapest, *Silberstein* N. Budapest, *Spitzer* Nelli Bicske, *Schwarcz* Ilona Mezőcsát, *Sonnenschein* Zsigmond Eszék, Dr. *Strausz* Jakab Budapest, *Szép* Ferenc Budapest, *Vajda* Bözsi Győr, *Vajda* Józsefné Szeged, *Veit* Salamon Rákospalota, *Weisz* Márton Bicske és olvashatatlan aláírás: mérnök Tel-Aviv.

b) *Budapesti rendes tagok:* **A**bonyi Simon, **A**brányi Aladár, **A**dler Simon, **B**alázs Dezső, **B**artók Jakab, **B**árd Rezső, **B**árd Vilmos, **B**enedek Ábrahám, **B**erkes Jakab, **B**illes Ármin, **B**iró Samu, özv. **B**leierné-Lustig Emma, Dr. **B**olgár Ferenc, Dr. **B**oros Aladár, **B**ornstein Margit, Dr. **B**raun Salamon, **B**ruck Leó, Dr. **C**sech Arnold, **C**sillag József, **D**énes Ármin, Dr. **D**eutsch Adolf, **E**ngel Adolf, **E**rdős József, **F**ábián Ferenc, Dr. **F**ényes Mór, **F**leisschmann Ármin, **F**leischmann Fülöp, **F**leischmann I. Gyula, **F**öldes Samu, Dr. **F**renkel Bernát, Dr. **F**riedmann Jónás, **F**riedmann Salamon, Dr. **F**risch Ármin, **G**erő Andor, **G**rossmanné-Lévai Paula, **G**yenes Jolán, Dr. **H**armos Sándor, id. **H**artmann Sámuel, **H**avas Henrik, Dr. **H**eller Bernát, **H**erczeg Ármin, **K**ardos Katalin, **K**ardos Rózsa, **K**ozma Ármin, **K**lein Jenő, **K**ornfeld Gyula, Dr. **S**chwarczné-**L**akatos Jolán, Dr. **L**asz Samu, **L**ászló Simon, **L**ányi Adolf, **L**endvai Fülöp, **L**engyel Kornélia, **M**agyar Imre, **M**árkus Ferenc, **M**üller Bernát, **N**euwirth József, **P**erényi Tivadar, **P**intér Zsigmond,

Rados Gyula, **R**appai Farkas, **R**eich Sámuel, **R**évai Miksa, **D**r. **R**ichtmann Mózes, **R**óna Jakab, **S**ilgó Elemér, **S**chlesinger Ármin, **S**chulhof Lipót, **D**r. **S**chwarcz Jakab, **S**chwarcz Jakab, **S**chwarcz Károly, **S**ebestyén Manó, **S**imon Lajos, **S**omló A. Henrik, **S**peiser Ignác, **S**tern Ábrahám, **S**zabó Jakab, **S**zántó Sámuel, **D**r. **S**zegő Arnold, **S**zini Márk, **T**auszky Sámuel, **V**adnai Irén, **V**arsányi Géza, **V**itéz Salamon, **W**achsberger Mózes, **W**eisz Béla, **D**r. **Z**soldos Jenő, összesen 87-en.

c) *Vidéki tagok*: **A**dler Sámuel Balassagyarmat, **A**lmási Miksa Debrecen, **A**lpár Mór Tapolca, **B**alogh Henrik Jaszberény, **B**arta Fülöp Veszprém, **B**arta Mór Balassagyarmat, **B**alintné-Gyarmati Róza Miskolc, **B**erger Oszkár Szombathely, **B**érczi Mór Tata, **B**iedermann Adolf Eger, **B**okor Ernő Albertirsa, **B**öhm József Kisbér, **B**reuer Gyula Győr, **B**udai Marton Komádi, **D**anzinger Zsigmond Abádszalók, **D**obi Olga Békéscsaba, **D**régely Lipót Békéscsaba, **D**regelyné-Kelemen Eszter Békéscsaba, **F**ehér Sámuel Lacháza, **F**ischhof Márk Heves, **F**leischer Zsigmond Balassagyarmat, **F**odor Samuel Sátorajauhely, **F**ried Adolf Debrecen, **F**ried Sámuel Csurgó, **F**riedländer Rafael Nyiregyháza, **F**riedmann Bertalan Nyiregyháza, **F**uchs Vilmos Szeged, **G**ábor Ignác Marcali, **G**árdos Mór Pesterzsébet, **G**erő Sámuel Hajdunánás, **G**oldberger Mózes Tiszalök, **G**ömöri Ármin Kaposvár, **G**öndör Gyula Szentgotthárd, **G**rosz Henrik Makó, **G**rosz Salamon Bácsalmás, **G**roszman Ignác Göncz, **G**ruber Jenő Sátorajauhely, **G**rünwald Lajos Kisvárd, **G**ünsberger David Papa, **G**yarmati Samu Miskolc, **G**yenes Zoltán Kaposvár, **G**yenes Zsigmond Tolcsva, **H**auer Bertalan Miskolc, **H**ermann Sámuel Nyiregyháza, **H**ollóss Sámuel Vác, **H**orn Samu Pestuhely, **I**rsai Mór Debrecen, **K**almán Ármin Tapolca, **K**allai Ignác Győr, **K**allós Erna Miskolc, **K**ardos Bertalan Szolnok, **K**árpáti Sámuel Pécs, **K**atz Vilmos Sárbogárd, **K**emény Károly Rakospalota, **K**emény Simon Hódmezővásárhely, **K**ertész József Nagykanizsa, **K**ertész Sándor Debrecen, **K**lein Mór Balatonfőkajár, **K**lein Simon Kaposvár, **K**nöpfler Béla Cegléd, **K**orányi József Eger, **K**ramer Soma Pilis, **K**uttner Miksa Bonyhád, **K**rón Mór Veszprém, **L**aczer Samu Cegléd, **L**áng Károly Pápa, **L**aufer Ignác Ód, **L**ebovits Izsák Olaszliszka, **L**aszló Izsák Janoshalma, **L**igeti I. Jenő Szeged, **L**ippe József Debrecen, **L**ukács Sándor Tolcsva, **M**annheim Mór Debrecen, **M**annheim Ferenc Békéscsaba, **M**eisner Kalmán Fehérgyarmat, **M**olnár Dávid Pesterzsébet, **N**eu Lipót Sárvár, **N**eumann Albert Nyiregyháza, **N**eumann N. Nándor Vác, **N**eumann Vilmos Tiszabő, **P**reis I. Joachim, **P**intér Zsigmond Vác, **R**eichmann Mór Kecskemét, **R**eichenfeld Hermina Győr, **R**ezső Adolf Kiskunhalas, **R**ichter Artur Dunaföldvár, ö.v. **R**óna Arminné Kaba, **R**osenthal Rezső Mohács, **R**oth Adolf Nagykálló, **R**oth Sámuel Nagykálló, **S**cheer Bernát Baja, **S**chey Lipót Edelény, **S**chönberger Zsigmond Esztergom, **S**pitzer Lipót Bicske, **S**tahlberg József Pásztó, **S**zabó Adolf Jaszberény, **S**zabó Klára Orosháza, **S**zatmári Jakab Kispest, **S**zékely Jenő Kecskemét, **S**zékely Lipót Makó, **S**zékely M. Mihály Kaposvár, **T**olnai Ábrahám Vecsés, **U**ngár Gyula Rpalota, **V**adas Ábrahám Miskolcz, **V**agó József Tata, **V**ajda Dávid Szentes, **V**ajda Izidor Kiskunfélegyháza, **V**arga Samu Veszprém, **V**ámos Ede Szécsény, **V**ándor Soma Budafok, **V**idor Áron Ujpest, **W**einberger Mór Debrecen, **W**eisz Ábrahám Paks, **W**eisz Jakab Mezőkövesd, **W**eisz I. Lipót Miskolc, **W**eisz Samu Csorna, **W**eiszblüth Jakab Mezőkövesd, **Z**uckerman Ilona Pesterzsébet. Összesen 121-en.

Távollétüket kimentették és a közgyűlést levélben, illetve sürgönyileg üdvözlötték: **C**sukási Fülöp, **H**erczka Gusztáv, **K**nopfler Sándor, **R**ákos István és **T**olnai I. Béla.

1. **D**r. **M**álnai Mihály elnök nagyszabású elnöki megnyitójában élénk visszapillantást vetett az elmúlt 3 éves ciklus eseményeire, vázolja a feladatokat, melyeknek megoldása a legközelebbi jövőben Egyesületünkre vár, melegen

köszönti az egész országból szép számban egybesereglett zsidó tanítóságot, felhívja a figyelmet a tárgysorozat fontos pontjaira, főleg a bibliatanítás kérdésére és eredményes munkálkodást kívánva, az egyesület XXX. közgyűlését megnyitottnak nyilvánítja.

Elnök üdvözlí dr. *Körmöczy* Zoltánt, a pesti izr. hitközség képviselőtében megjelent oktatásügyi helyettes előljárót, dr. *Fischer* Gyulát, a pesti rabbínátus elnökét, dr. *Szabad* Antalt, a székesfővárosi kir. tanfelügyelőség képviselőjét, dr. *Edelstein* Bertalan főrabbit és *Wittenberg* Ignác iskolaszéki elnököt, mint a budai hitközség képviselőit, *Kornfeld* Gyulát, Egyesületünk volt elnökét, ki aggkora ellenére élénk figyelemmel kíséri munkálkodásunkat, végül dr. *Bánóczy* Józsefet, az Orsz. Izr. Tanítóképző nagyérdemű igazgatóját, aki most töltötte be dicsőséges tanári pályájának 50 dik évét. Halásan emlékezik meg azokról az elévülhetetlen érdemeokről, melyeket dr. *Bánóczy* József a tanítóképzés, nemzeti és felekezeti kulturánk emelése körül szerzett.

Pintér Ignác titkár felolvassa Egyesületünknek ez alkalommal az ünnepelthez intézett következő átiratát:

Méltóságos Igazgató Ur!

Az Orsz. Izr. Tanítóegyesület mai közgyűlésén egybesereglett magyar zsidó tanítóság Méltóságod iránt eltelt igaz szeretetből fakadó nagyrabecsúlással és hódoló tisztelettel melegen köszönti Méltóságodat azon alkalomból, hogy a magyar zsidóság és nemzeti kulturánk nagy dicsőségére folytatott tanári működésének 50-dik évét betöltötte.

Ezen félszázados nagyszabásu munkássága alatt Méltóságod bőségesen ontotta nagy tudásának és bölcsességének áldását nemzeti irodalmunkra, s az Orsz. Izr. Tanítóképzőre, felekezetünk ezen elsőrangu kulturintézményére, melynek 35 éven át hivatott, kitűnő vezetője.

Méltóságod ezen hivatalos állásánál fogva nemcsak ezernyi zsidó tanító szakszerű kiképeztetésének mintaszerű őre, hanem nemes egyéniségének varázslatos hatásával lelkiműveltségüknek megalapozója, a legeszményibb emberi törekvések iránti serkentője. Büszkeséggel tekinthet vissza 50 éves tanári pályájának nemzetet és felekezetet megtermékenyítő elévülhetetlen érdemeire és boldognak vallja magát Egyesületünk is, mely Méltóságodat magáénak mondhatja, aki közösségünk céljainak megvalósításában mindenkor lelkes támogatónk volt.

Engedje a Mindenható, hogy hosszú-hosszu életén át szemlélhesse nemes munkásságának nagy eredményeit Önmagának és nagybecsű családjának boldogságára, nemzeti és felekezeti kulturánk dicsőségére, a magyar zsidó tanítóság üdvére és legnagyobb örömére.

Kiváló nagyrabecsúlással és hódoló tisztelettel

Budapesten, 1925. július 7-én,

Pintér Ignác,
titkár.

Dr. Málnai Mihály,
elnök.

A közgyűlés szünni nem akaró lelkes tapsvihárban ad kifejezést Dr. *Bánóczy* József iránt érzett tiszteletének és szeretetének, mire az ünnepelt meghatottan mond köszönetet.

Dr. *Körmöczy* Zoltán a pesti izr. hitközség előljárósága nevében üdvözlí a közgyűlést. Mint oktatásügyi helyettes előljáró, dicsérő szavakkal emlékezik meg a tanítói munkásságról. Örömmel jött ide, mert tudatában van annak, hogy itt találja a magyar zsidó tanítóságban a nemzeti és felekezeti kultúra lelkes képviselőit, akik a legodaadóbb munkásságban és a zsidó felekezet különböző frakcióinál példátlan egyetértésben és összetartásban tömörülnek. Szükség is van e gyűlölettel telt világban e harmonikus együttműködésre, mely hithűsége mellett magyarságát fél nem adva, nem fél a gyűlölség kilen-

géseitől, mint zsidó magyar testület szilárd elhatározással és tántoríthatatlan céltudatossággal halad az integer Magyarország rekonstruálása felé, ahol nem lesz numerus clausus, nem lesz széthuzás, ahol minden hazafiasan érző tényező erős akarattal törekszik egy boldog haza felvirágoztatására.

Dr. Szabad Antal, a székesfővárosi kir. tanfelügyelőség képviselőjében üdvözlí az egybesereglett magyar zsidó tanítóságot, mely vallás-erkölcsi alapon szervezkedve kiváló érdemeket szerzett a nemzeti és felekezeti oktatásügy terén. Elismeréssel adózik hazafias munkásságukért, mellyel nagy érdemeket szereznek az integer Magyarország mindnyájunk által óhajtott boldogabb kora előkészítése körül, üdvözlí dr. Bánóczy Józsefet 50 éves dicsőséges tanári pályájának ezen határállomásán, megemlékezvén nagy érdemeiről, melyeket nemzeti irodalmunk és a magyar zsidó tanítóképzés terén szerzett.

Dr. Fischer Gyula főrabbi a pesti hitközség rabbinátusa nevében köszöni meg az üdvözlést. Lekipásztori működése alatt mindenkor figyelemmel kísérte a tanítóság anyagi és erkölcsi fejlődését és meggyőződött arról, hogy a zsidó tanítóság mindenkor tudatában volt azon igazságnak, hogy boldogulásunk egyedüli fundamentuma a jövő nemzedék kulturális és hitbeli fejlődése, mely a béke uralmához vezet. 480 iskolája volt a zsidóságnak Jeruzsálem elpusztulása idejében. El kellett mégis pusztulnia a szent városnak, mert pártoskodás, viszály és gyűlölködés kerekedett felül lakói között. Örömmel látja, hogy a magyar tanítóságban béke, szeretet és megértés uralkodik. A béke eszméjének a felserdülő nemzedékbe való átplántálását ajánlja a tanítóság figyelmébe.

2. Elnök a jegyzőkönyv vezetésére Pintér Ignácot, segítségére Balázs Dezsőt, a jegyzőkönyv hitelesítésére Biedermann Adolf egri, Fodor Sámuel sátorlajaujhelyi és Lippe József debreceni tagtársakat kéri fel, míg a számvizsgálat megejtésével Scheer Bernát bajai tagtárs elnökle alatt Hauer Bertalan miskolci, Kertész József nagykanizsai, Kardos Bertalan szolnoki és Weisz J. Lipót miskolci tagtársakat bizza meg.

A szavazatszedő bizottság tagjaivá: Erdős József Bpest elnökle alatt Breuer Gyula Győr és Vágó József Tata választottak meg.

3. Pintér Ignác titkár beierjeszti az Egyesület legutóbbi 3 éves munkásságát felölelő részletes titkári jelentését, melyet, miután az az Izr. Tanügyi Értesítő legutóbbi számában egész terjedelmében megjelent, a közgyűlés felolvasottnak tekint és egyhangulag helyeslően tudomásul vesz.

4. A bibliatanítás pedagógiája kapcsolatban a héber nyelvtanítással címen Biedermann Adolf egri tagtársunk hosszú tanítói tapasztalaton alapuló, sok tudásról és gyakorlati érzékről tanuskodo értekezését olvasta fel, amely fölött magas nivóju vita indult meg a következő résztvevőkkel: Dr. Fischer Gyula főrabbi Bpest, Grosz Henrik Makó, Gárdos Mór Pesterzsébet, Alpár Mór Tapolca, dr. Heller Bernát Budapest.

Dr. Fischer Gyula főrabbi magáéva teszi előadónak minden tételét, mellyel irányt ad a zsidó iskola e fontos kérdésének eredményes megoldására, de kíváncsnak tartja, hogy a hitközségek papjai és a szülei ház is segítségére siessen az iskolának és harmonikus együttműködéssel igyekezzenek a vallás-erkölcsi nevelés érdekében a tanító munkáját megkönnyíteni. Vissza kell térni a szent nyelvhez, hogy a vallásgyakorlatot elmélyítsük.

Ajánlja ezen értekezésnek lapunkban való közzétételét, hogy diskusszió tárgyává tétessék.

Grosz Henrik makói és Gárdos Mór pesterzsébeti tagtársak elismeréssel adóznak előadónak, mert szerintük a kifejtett irányító elvek szerint a tárgy tanításának eredményességét akár neolog, akár orth. hitközségek iskoláiban a lelkiismeretes tanító munkájával biztosítottak látják.

Alpár Mór tapolcai polg. isk. tanár tagtársunk pedagógiai értéknek tartja előadó értekezését. Szerinte a bibliai tanításban az analitikai módszerrel szemben a szintetikai követendő, mellyel közelebb férkőzünk a gyermeki lélekhez.

Biedermann Adolf összefoglaló viszonzválasza után a közgyűlés előadónak tanulságos értekezéseért jegyzőkönyvi köszönetet szavaz.

Dr. *Málnai Mihály* elnök a közgyűlés további vezetését *Schichtancz Ármin* alelnöknek adja át, aki a közgyűlésen megjelenő Dr. *Szabolcsi Lajost* melegen üdvözli.

Bárd Rezső „Egyesületünk legközelebbi teendői” címen tartott felolvasásában előbb a múlt eredményeit foglalja össze. A jelen feladatai közt első sorban lapunk havonkénti megjelenésének szükségességét hangoztatja, továbbá tankönyvkiadványainknak alapos revízióját, a fiatal kartársaknak az egyesületi életbe való bevonását és a tanítóképzővel való benső kapcsolatnak megteremtését.

A közgyűlés *Grosz Henrik* makói és *Szabó Adolf* jászberényi tagtárs hozzászólása után előadónak értekezését köszönettel és elismeréssel fogadja, ezzel kapcsolatban az üdülőház intézményének újra való létesítését, valamint a zsidó iskolák kataszterének helyszíni szemle után való elkészítését a megválasztandó vezetőség figyelmébe ajánlja.

6 Dr. *Braun Salamon* előterjesztése alapján a közgyűlés a következőket választja meg *tiszteletbeli tagokul*: *Rákos István* kir. tanácsost a Magyarországi Tanítók Orsz. Szövetségének elnökét, *Nagy László* tanítóképző intézeti igazgatót, a Gyermektanulmányi társaság ügyvezető elnökét, Dr. *Glücksthal Samut*, a pesti izr. hitközség oktatásügyi előjáróját, Dr. *Kecskeméti Adolfot*, a pesti izr. hitközség vallásoktatásügyi előjáróját, *Baracs Károly* udvari tanácsost, a budai izr. hitközség elnökét, Dr. *Rakonitz Gyulát*, a pesti orth. hitközség iskolaszéki elnökét, *Fellner Leót*, a Központi Zsidó Diáksegítő Bizottság elnökét, Dr. *Bernstein Béla* nyiregyházi főrabbit, Dr. *Guttmann Zsigmondot*, a nyiregyházi hitközség iskolaszéki elnökét, Dr. *Fényes Mórt*, a pesti hitközség vallastanárát, Dr. *Lasz Samu* nyug. kir. főgimnáziumi igazgatót, *Pintér Ignác* polg. isk. igazgatót, egyesületünk titkárát, *Krausz Simont*, a miskolci izr. elemi iskola igazgatóját, *Lippe József* debreceni nyug. iskolaigazgatót, *Szabó Jakab* nyug. iskolaigazgatót, a budai chevra titkárát és *Weisz I. Lipót*ot, az Északkeleti fiókkör elnökét.

Örökös választmányi tagoknak megválasztja a közgyűlés Dr. *Málnai Mihályt* és *Schlesinger Ármint*, nyug. iskolaigazgatót.

7. *Bárd Rezső* a *Szántó- Lőw- és Lederer* irodalmi ösztöndíjak odaítélésére kiküldött bizottságnak a teljes választmány által egyhangulag elfogadott jelentését terjeszti be, melyet a közgyűlés egyhangulag magáévá tesz.

Pintér Ignác, mint ezen ösztöndíjak nyertese, meghatottan mond e kitüntetésért köszönetet.

8 *Ábrányi Aladárnak* *alapjainkról és alapítványainkról* az elnökség és központi választmány nevében beterjesztett és a teljes választmány által jóváhagyott jelentését helyeslőleg tudomásul veszi.

9. *Scheer Bernát*, a számvizsgáló bizottság nevében beterjeszti a meg-ejtett számvizsgálatról szóló következő jegyzőkönyvet:

Jegyzőkönyv

felvétellett Budapesten, 1925 július 7-én az Orsz. Izr. Tanítóegyesület közgyűlése által kiküldött számvizsgáló bizottság üléséről.

Jelen voltak az alulírottak és *Pintér Ignác* titkár.

Tárgy:

Az Orsz. Izr. Tanítóegyesület zárószámadásainak, pénztárának és egyéb könyveinek, bevételi és kiadási tételeinek átvizsgálása.

Alulírottak megvizsgáltuk az Orsz. Izr. Tanítóegyesület üzletkönyveit, pénztár-naplóját, kiadási és bevételi utalványait az 1922. 1923. és 1924. polgári évekről. Mindent a legnagyobb rendben találtunk. Ebből kifolyólag kérjük a tisztelt közgyűlést, hogy az elnökségnek, valamint a közp. választmányoknak és a tisztviselőknek a szokásos felmentvényt megadni szíveskedjék.

K. m. f.

Scheer Bernát *Kertész József s. k.* *Kardos Bertalan s. k.*
a számvizsg. bizotts. elnöke
Hauer Bertalan s. k. *Weisz J. Lipót. s. k.*
bizottsági tagok.

A közgyűlés ez okirat alapján a vezetőségnek a felmentvényt megadja, az elnökségnek, valamint a felelős tisztviselőknek köszönetét és elismerését fejezi ki.

10. *Pintér Ignác* előterjesztésére a közgyűlés egyhangulag elfogadja a teljes választmány azon javaslatát, hogy a *rendes tagdíjak* 1925-től kezdődőleg további innézkedésig évi 60.000 koronában állapíttassanak meg, ezenkívül tartozik minden tag az *Izr. Tanügyi Értesítő* költségeihez való hozzájárulás címén évi 20.000 koronát az Egyesület pénztárába befizetni.

11. Elnöklő *Schichtancz Ármin* úgy a maga, mint az egész vezetőség nevében leteszi tisztét és köszönetet mond az egyhangulag kimondott felmentvényben nyilvánult bizalomért. Az új vezetőség megválasztásáig az ülés vezetésére *korelnökül Barta Fülöpöt* kéri fel.

12. *Barta Fülöp* elfoglalván a korelnöki széket, köszönetet mond a lelépő vezetőségnek azért a nagy fáradságot igénylő munkásságáért, melyet a lefolyt ciklusban a magyar zsidó tanítóság érdekében kifejtett, mély sajnálatát fejezi ki, hogy dr. *Málnai Mihály* az elnöki állást továbbra betölteni nem hajlandó. Felkéri a szavazatszedő bizottságot, hogy a tisztujítás megejtése végett kezdje meg az e célra berendezett helyiségben működését s az ülést 30 percre felfüggeszti.

13. Szünet után *Barta Fülöp* korelnök újra megnyitja az ülést, felkéri *Erdős Józsefet*, a szavazatszedő bizottság elnökét, a választás eredményének kihirdetésére.

Erdős József választási elnök a szavazatszedő bizottság nevében kihirdeti a választás eredményét, mely szerint az új ciklusra a tisztviselői kar és a választmány a következőkép alakul:

Elnök és felelős szerkesztő: *Schichtancz Ármin*, alelnökök: *Adler Simon* és *Ábrányi Aladar*, pénztáros: Dr. *Braun Salamon*, ellenőrök: Dr. *Deutsch Adolf* és Dr. *Frisch Ármin*.

a) **Központi választmány.** a) *Rendes tagok:* Balla Bernát, Bányai Leó, Bárd Rezső, Bárd Vilmos, Benedek Abraham, Billes Ármin, Dr. Cseh Arnold, Erdős József, Fábán Ferenc, Dr. Fürst Aladár, Dr. Fényes Mór, Földes Lipót, Gárdos Mór, Dr. Heller Bernát, Herczeg Ármin, Herczka Gusztáv, Pintér Ignác, Róna Jakab, Szabó Jakab, Dr. Szegő Arnold, Tauber Emil, Wachsberger Mózes, Widder Salamon és Wirth Henrik. b) *Póttagok:* Szirtes Lipót, Balázs Dezső, Fleischmann Ármin, id. Hartmann Sámuel és Schwarcz Károly.

b) **Vidéki választmány.** a) *Rendes tagok:* Adler Sámuel Balassagyarmat, Barta Fülöp Veszprem, Baumgarten Samu Győr, Biedermann Adolf Eger, Blau Henrik Pápa, Böhm József Kisbér, Breuer Gyula Győr, Buxbaum Lipót Pápa, Fodor Sámuel Sátoraljaujhegy, Fried Sámuel Csurgó, Friedmann Bertalan Nyiregyháza, Glücksmann Lipót Székesfehérvár, Grosz Henrik Makó, Grünwald Lajos Kisvárd, Hoch József Pécs, Kardos Bertalan Szolnok, Kardos Samu Szombathely, Kálmán Ármin Tapolca, Kertész József Nagykanizsa, Klein Gyula Szombathely, Krausz Simon Miskolc, Kun Lajos Baja,

Lantos Simon Dunaföldvár, Ligeti I. Jenő Szeged, Lippe József Debrecen, Reichmann Mór Kecskemét, Scheer Bernát Baja, Szabó Adolf Jászbereny, Székely Alfred Szeged, Székely Lipót Makó, Vadas Ábrahám Miskolc, Vágó József Tata, Vitti József Sárospatak, Weinberger Mór Debrecen és Weisz I. Lipót Miskolc. b) *Póttagok*: Alstädter Lajos Szombathely, Gruber Jenő Sátoraljaujhely, Gyarmati Samu Miskolc, Hauer Bertalan Miskolc, Klein Gábor Félegyh, Klein Simon Kaposvár, Liebermann Samu Tokaj, Molnár Dávid Pesterzsébet, Neumann Albert Nyiregyháza és Rosenthal Rezső Mohács. — Dr. Bánóczi József, Bun Samu, Csukási Fülöp, Kornfeld Gyula, Mandl Bernát, Dr. Málnai Mihály, Révai Miksa, Schlesinger Ármin, Stern Ábrahám és Tolnai I. Béla mint a választmány *örökös tagjai*, nem esnek választás alá.

A közgyűlés lelkes éljenzéssel fogadja a választás eredményét és *Barta Fülöp* korelnök indítványára 3 tagú küldöttséget meneszt *Schichtancz* Ármin elnökért, aki a korelnök szép üdvözlő szavai után nagyhatasu beköszöntő beszéddel foglalta el az elnöki széket.

14. *Schichtancz* Ármin elnök indítványára a közgyűlés köszönetet szavazott a pesti izr. hitközség előjáróságának, hogy a közgyűlés tartamára a hitközség székházának dísztermét rendelkezésünkre bocsátotta.

Köszönetet mond továbbá a közgyűlés mindazon hitközségeknek, melyek, *utiköltséget* szavaztak meg tanítóiknak, hogy a közgyűlésen résztvehessenek, névszerint Baja, Balassagyarmat, Bácsalmás, Békescsaba, Csurgó, Czegléd, Debrecen, Dunaföldvár, Győr, Hajdunánás, Kaposvár, Komádi, Makó, Marcali, Mezőkövesd, Nyiregyháza, Olaszliszka, Pesterzsébet, Sárbogárd, Szentes, Szentgotthárd, Tapolca, Veszprém hitközségeinek.

A közgyűlés köszönetet mond *Barta Fülöp* korelnöknek a folytatólagos ülés vezetéseért, a szavazatszedő bizottságnak, továbbá azoknak, akik távollétük miatt levélben üdvözölték a közgyűlést.

Végül elnök megköszöni a tagoknak és vendégeknek, hogy megjelenésükkel a közgyűlésnek ily előkelő és díszes keretet biztosítottak, továbbá, hogy hozzászólásaikkal és közreműködésükkel a napirend egyes pontjainak megvitatását magas színvonalon tartották, és a közgyűlést bezárja.

Köszöneti beszédek.

A közgyűlésről szóló tudósításunk kiegészítéseül itt közöljük — tér szűke miatt csak főbb részeiben — azokat a beszédeket, melyek a közgyűlésen, valamint a hagyományos sirlátogatások alkalmával, a temetőben elhangzottak.

Dr. Málnai Mihály elnöki megnyitó beszédéből.

A világháború felszínre vetett egy nagyon fontos problémát, mely még soká fogja nyugtalanítani a népeket t. i. a tanítói műveltség kérdését. Világszerte, de főleg a legyőzött népeknél látjuk a törekvést a tanítói műveltség emelésére. A népeket az a meggyőződés vezérli, hogy a benső megújulás és felemelkedés csakis intenzív népműveltség, a szellemi erők erős megfeszítése által érhető el. Ennek pedig alapfeltétele a tanítói műveltség színvonalának emelése.

Ezért rendelte el a német birodalmi alkotmány, hogy a tanítók, a középiskolai tanfolyam teljes elvégzése után, főiskolai képzésben részesüljenek és hasonló törekvéseket látunk a szomszédos államokban, Ausztriában és Csehországban.

Hazai tanítóságunk is e nézeten van, a legutóbbi VIII. egyetemes tanítói gyűlésen határozottan kimondotta, hogy követeli a teljes középiskola elvégzését és a főiskolai képzést.

Mi nem térhetünk ki e kérdések elől, hanem állást kell foglalnunk pro vagy contra és állásfoglalásunk összes következményeit le kell vonnunk.

Nem kételkedem, hogy e kérdésben tanítótestvéreink oldala mellé állunk és kívánságainkat magunkévá tesszük. Magam meg vagyok győződve arról, hogy

a népiskolai tanító munkássága, mivel egy osztályban mindent tanít, nagyobb tudást és paedagógiai belátást követel, mint a középiskolai tanáré. Minden túlzás nélkül, egész nyugodtan állíthatom ezt, mert mindkét munkásság minden részletét úgy elméletben, mint gyakorlatban teljesen ismerem.

Merem állítani, hogy tanítóképzőintézetünk bármily derék munkát végzett is, nem láthatta el növendékeit mindazzal, mire nekik pályájukon szükségük volt és ha a zsidó iskola a múltban oly fényesen megfelelt feladatának és a hatóságok részéről annyi, megérdemelt elismerésben részesült, ezt első sorban tanítóinak köszönheti, kik kiképzésük hiányait szakadatlan, fáradhatatlan önképzéssel pótolták ki. Ez a buzgó önképzés, mely nem elégedett meg a megszerzett diplomán való kényelmes pihenéssel, nem engedte, hogy tanítóságunk kora megett elmaradva, mintegy beroszdásodjék.

Folyóiratunk számos évfolyama tanuságot tesz ama élénk szellemi életről, mely tanítóságunkban pezseg.

De ma már nem elégedhetünk meg az önképzés bizonytalan, esetleges útjain, hanem intézményesen kell gondoskodnunk magasabb tanítói műveltségről.

Hogy mikép fogjuk szervezni jövő tanítóképzésünket, meg nem mondhatom, de úgy képelem, hogy egyetlen zsidó főiskolánknak, a rabbiszemináriumnak nagy szerepet kell benne juttatni, a rabbi- és a tanítóképzést egymással szorosabb kapcsolatba hozni.

Milyen más lesz a zsidó tanító tekintélye, ha műveltségre nézve egyenlő lesz a rabbi, tanár, orvos, ügyvéd vagy mérnökkel, milyen ifjúságot fog ez nevelni, jól előkészítve és edzve az élet küzdelmeire. Milyen boldogság lesz a vidéki szülőkre nézve, ha gyermekeiket nem kell túl korán idegenbe adni, hanem a tanító által előkészíttethetik a középiskolai magánvizsgálatokra.

A zsidó tanítóképzés és sok más iskola ügyis ma már kinőtt az egyes hitközségek kereteiből, és az egész zsidóság dolga azért, kívánatos volna, hogy az egyes hitközségek néhány művelt, független, az iskolaügy iránt érdeklődő férfiut és nőt küldenének ki, hogy együtt tanácskozzanak hazai zsidóságunk iskolaügyéről. E bizottságnak ugyan nem volna hivatalos hatalma, hanem erkölcsi súlyánál, tekintélyénél fogva jótékony hatást gyakorolna egész iskoláügyünkre.

Azonban messze elkalandoztunk a jövőben, forduljunk vissza a jelenbe. Előttünk áll az a férfiú, kinek 50 éves tanárkodása alatt legtöbbet köszön hazai zsidó tanügyünk, kinek büszkén valljuk magunkat tanítványainak, mindnyájan, kik e teremben jelen vagyunk. E férfiú, nem kell mondanom: Bánóczi József. Hódolattal üdvözlöm az Egyesület és tanítóképző intézet nevében, mert ő nekünk a szeretetben, a kötelességteljesítésben ragyogó példánk. Szeretett mester, hő imánk száll az Egek Urához, hogy hosszabbítsa meg minél tovább drága életed mindnyájunk javára, hogy még soká élvezhessük bölcs tanításod, szeretetteljes útmutatásod, derűs, napfényes lényed varázsát. Fogadd kezemből ez emléksorokat, melyek megrögzítik mindazt a hálát, szeretetet, hódolatot, mely közletről és távolról feléd repül és légy meggyőződve, hogy azok nem csupán a légtérben elröppenő szavak, hanem szívünk legnemesebb érzésének kifejezői, hogy a Te nemes alakod, írásaid, tetteid és beszédeid ércnél maradandóbban vannak bevésve szívünk legmélyébe.

Köszönetet mondok a pesti izr. hitközség vezetőségének, mely szíves volt dísztermét mai közgyűlésünknek átengedni, üdvözlöm a tisztelt megjelenteket és a közgyűlést megnyitottnak nyilvánítom.

Adler Simon emlékbeszédéből lovag Wechselmann Ignác fölött.

A tanítók iránt érzett szeretetének és becsülésének többször adta tanujelét. Hisz' hogy többet ne említsek, midőn egyesületünk 1891-ben a zsidó tanítók árvái érdekében hittestvéreinkhez fordult, esdő szózatunk nála talált először visszhangra és ő volt az első, ki már a felhívás megjelenése napján személyesen hozta el jelentékeny adományát, kijelentve akkor, hogy *„Ismerem a tanítók érdemeit és meg fogok róluk emlékezni.”* És megemlékezett róluk. 1894. évi október 30-án kelt végrendeletében az akkori viszonyokhoz képest nagy és fejedelmi alapítványokat létesített és ezek közt a legnagyobb, a legterjedelmesebb a tanítóságot illette. És ez az alapítvány annyival becsesebb volt reánk nézve, mert a tanítói munkásság megbecsülését jelentette. Azt jelentette,

hogy ő, ki egész életét építő munkával töltötte, megbecsülte azokat, kik a szellemekben a legnehezebbet, az alapvető munkát végzik. Azt jelentette, hogy ő, ki egész életében csak a világosságot kereste és annyira félt a sötétségtől, megbecsülte azokat, kik egész életükön át a szellemi sötétség ellen küzdenek és kik, mint a fáklya — önmagukat emésztve — terjesztik a világosságot.

És ezért lovag Wechselmann Ignác neve örökre be van vésve a tanítóság szívébe. Mert ámbár a nagy világfelfordulás, mely szellemi, erkölcsi és anyagi javakban oly mérhetetlen pusztítást vitt végbe, mely annyi nagy és nemes alkotást tett tönkre, a lovag Wechselmann-féle alapítványt sem kímélte meg elannyira, hogy az most anyagilag vajmi keveset jelent, de ez a körülmény nem változtat a mi hálánkon, mert róla is elmondhatjuk: „Wer den Besten seiner Zeit genug gethan, der hat gelebt für alle Zeiten.“

Igen, te jámbor életű lovag Wechselmann Ignác, emléked legyen áldott és váljék áldássá nekünk és az utánunk jövőknek, most és mindenha. Ámen!

Fábián Ferenc emlékbeszédéből Lederer Ábrahám fölött.

Kegyeletes gyülekezet! Léderer Ábrahám 30 éven át minden esztendőben, ijjár hó 17-én, megjelent az Országos Izr. Tanítóegyesületnek kizárólag e célból egybehívott ülésen és méltatta az egyesület egyik nagy jótévőjének érdemeit.

30 éven át, minden esztendőben, más-más témát dolgozott föl ez alkalomra a pedagógia és rokontudományok ismeretköréből.

Ez a 30 emlékbeszéd 60—70 ívre terjedő önálló munkát alkot, mely telve van éleltani, lélektani neveléstani, módszertani, etikai, bölcséleti és egyéb komoly ismeretekkel. — Telve van רוח דעת ויראת השם a tudásnak és istentiszteletnek ihletettségével.

Ez a 30 emlékbeszéd élő tanubizonyysága, — Léderer egyéb gazdag szellemi hagyatéka mellett — hogy ő kora ifjúságától késő öregségéig mindig tanult és utolsó szivdobbanásáig folyton tanított.

Ez a 30 emlékbeszéd fényesen igazolja Bölcsseink ama tanítását:

וקני תלמידי הבמים כל זמן שמוקינים דעתם מתישבת עליהם

Az öreg tudósok — öregedésük egész folyamata alatt gazdagodnak tanulmányukban, tapasztalataikban, bölcseségükben, meglátásukban és ítéletük tisztaságában.

1882-ben 57 éves korában kezdte és 1912-ben 87 éves korában fejezte be eme sorozatos előadásait. S valamint halhatatlan tanítónk משה רבינו ע"ה előtt örök bucsut vett az ő népétől, a Misne Torában megismételte fontosabb tanításait, akként szeretett mesterünk, Léderer Ábrahám, az 1912-ben tartott utolsó előadása alkalmával összefoglalta és címek szerint is felsorolta az utolsó 30 évnek munkatermékét.

Nem fogom én most ezt az egész hosszú címtárt itt felolvasni, hanem csak azt jelzem, hogy ezek az egyes címek bár rövidek, ám beszédesek.

Elmondják nekünk ezek a címek, hogy Lederer Ábrahám komoly tudós volt, ki a lélek mélyére hatolt és minden időben aktuális dolgokról írt és tanított.

Elmondják ezek a címek, hogy Lederer fiatalos ambícióval dolgozott, הולך haladó ember volt a szó nemesebb értelmében, kit az öregséggel járó konzervativizmus sem tudott letéríteni a haladás útjáról. És ez külön dicséret az ő kivételes egyéniségének! Mert Lederer Ábrahám már öreg ember volt és hajlott koru, amikor a neveléstudomány fejlődésében újabb eszmék, újabb gondolatok merültek fel, újabb jelszavak kíséretében. Ilyen volt pld. a *gyermektanulmány*: a gyermek pszichéjének megismerése, tanulmányozása és az egyéni tanítás felkarolása. Lederer az első között volt, ki ebben elmélyedt és az első között foglalt helyet a Gyermektanulmányi társaságban. Későbbi dolgozataiban fölhívja figyelmünket a gyermeki lélek megfigyelésére, mert nagy eredményeket vár az ilyen módon való tanítástól.

Lederer, az ő egész életét betöltő nagy munkásságában sok ezer forrásmunkára hivatkozik. Egészen bizonyos előttem, hogy ő ezeket mind átolvasta, s tele szivta azokból az ő tudományszomjas lelkét. Ahhoz, hogy ezeket a forrásmunkákat mi is átolvashassuk, bizony legalább 93 esztendeig kellene gondmentesen élnünk.

De nemcsak forrásokból merít ő, hanem az élet mindennapi adataiból is. Megfigyel ő is mindent és mindenkit: az iskolában, a templomban, az uccán, a

sétakertben, a villamoson, a vonaton, a hajón, a társaságban, a színházban, a parlamentben, az újságközlésekben s amit csak lát, s ami csak megragadja az ő lelkét, azt meg is rögzíti. Akit megismert, annak eltudja készíteni a psychogrammját. A jó tulajdonságokat, a nemes elhatározásokat, mint követelésre méltó példákat igazolja. A ferdeséget korholja, megbélyegzi. Mint valami gondos kertész, lankadatlanul irtja a lélek fájáról a hernyókat. Ugy jár közöttünk, mint egy jó orvos, aki nemcsak rámutat a lélek betegségeire és nemcsak gyógyítja azokat, hanem igyekszik terjedésüket is meggátolni.

Igy járt Lederer Ábrahám az emberek között. S főleg előttünk, tanítók előtt, mindig a legszebb példát mutatva, bennünket folytonos önképzésre, önnevelésre buzdítva, hogy a reánk bízott ifjúságot és ezeken át a felnőtteket mi vezessük, s hogy mi, tanítók, ne csak az iskolában, hanem az életben is mindenütt az elsők lehessünk.

Ha Lederer Ábrahám munkásságát figyelemmel olvassuk, megtaláljuk azokban **רוח דעת ויראת השם** a tudásnak és Istentiszteletnek ihletettséget. — **תורה עם דרך ארץ** Tóra tanulás és műveltség ez az ő eszménye. Vallás és műveltség árad minden sor írásából. Minden munkája tele van szentírási idézetekkel, midrasi hasonlatokkal, talmudi gondolatokkal. — Ő ezeket nagyon szerette, őrizte, s mint drága gyöngyöket gondozta.

Nagy súlyt helyezett a vallásos tanításra, a vallásos tudásra és főleg a zsidó vallás tiszta etikájára. Ebben a szellemben élt, így működött és ezt a szellemet akarta beléoltani szeretett tanítványainak, a zsidó tanítósnak a vérébe.

Alpár Mór közgyűlési beszédéből a bibliatanítás kérdéséről.

Biedermann követi a régi iskola nyomán az analitikai módszert.

Analitikai módszer pl. az egyptologia vagy az assziologia szövegmegfejtő módszere. Nagy eredményeket értek el vele e két tudományágban. De az iskolában a fejlődő gyermeklélekkel szemben nekünk szükségünk van egy közvetlen, egy természetes, egy élő módszerre, amely a gyermeklélek fejlődésének megfelel és ez a módszer: a szintézis. Mert szintézis alapján szerzi a gyermek tapasztalatait, tudását és ismereteit. És ez a módszer a mi esetünkben az *ivri b'ivrisz* módszere. Ez az a módszer, amely szerint idegen nyelveket is tanítunk. — Négy hónapon át, még mielőtt a héber olvasásra áttérnénk, egybe kell hordanunk azokat az építő köveket, amelyekkel lerakjuk a héber nyelv alapépítményét a gyermeklélekbe, a motorikus beszédközpontba, mindig szemléltető alapon, élő beszédgyakorlatokkal. — Ha a gyermek ezután már némi héber nyelv — és beszédképességet szerzett, csak akkor térünk át a héber olvasásra, de ne legyen az olvasási anyag egy inkohorrens, heterogén *tohu vabohu*, amely csak a betű szempontját tekinti és nem az értelmi kapcsolatot, hanem legyen az élő kontaktusban a már előzetesen szerzett héber nyelv — és beszédképességgel. Az első tanévben szerzett héber nyelv — és beszédképességgel átmegyünk a második osztályban a bibliára. Tudatosan mondtam: *bibliára* és nem bibliafordításra, mert fordítani csak az tud, aki mindakét nyelvnek ura, aki fölényesen birtokában van mind a két nyelv anyagának, aki ismeri mindkét nyelv törvényeit és sajátosságait, aki könnyedén áttekint az egyik nyelvből a másikba. A bibliafordítást toljuk ki a későbbi tan évekre, amikor a tanuló már a biztos nyelv- és beszédképességet megszerezte mindakét nyelvben. A második osztályban folytatjuk az értékes héber nyelv- és beszédgyakorlatokat, belevonva már előzetesen a tárgyalandó bibliai anyagot. A biblia szövegére áttérve nem fordítatjuk azt a tanulóval, hanem interpretáltatjuk vele héber nyelven, kisegítő kérdésekkel, a szerzett héber nyelvi készségből kifolyólag.

Már is idehallik a közgyűlés kebeléből az a censurázó intés, hogy itt erről a helyről csak az elemi iskola tantervi szükségleteiről lehet beszélni és ezek a mi esetünkben csak hittani, liturgiai és, ahogy én ezt 25 évvel ezelőtt egyesületi közlönyünkben kifejtettem — szertartási ismeretek. De ma hozzáteszem még, hogy meg kell tennünk már az elemi iskolában az első lépést a zsidó kultúra megértésére. A zsidó kultúra ajtónyitó kulcsa csakis a héber nyelv előtudása. Mi modern tanítók vagyunk, mi a kísérleti lélektan, a pedagógiai laboratórium, az intelligenciavizsgálat alapján állunk, mi nagyon jól tudjuk, hogy a tanulók 90%-a tisztán utilitarista, ezekből neveljük a hasznos gazdasági elemet,

ők csak élvezni tudják a kultura áldását, 9%-ában van lelki dispozició a kultura magasabbrendű kérdései iránt és csak 1%-a vagy talán csak 1%-e vagy 1 tiz, vagy egy százezreléke lesz majd a kulturfejlesztő elem. Ez a 10% lesz majd együttvéve a 90%-nak szellemi vezetője a szent gyülekezetben, a zsidó iskolaszékben, a hitközségi előjáróságban. De ha ez a vezető elem nem benfentese a zsidó kulturának, ha reájuk lehet idézni a nagy tanaita mondását: **וְלֹא עִם הָאָרֶץ הִסִּיד** akkor megtörténik az, ami nálunk megtörtént, hogy 39 zsidó iskola katasztrófálisan megszűnik. A zsidó kultura benfentese mindenét áldozza a zsidó kultura folytonosságaért. Mert ez a 4000 éves kultura, amely a bibliában megadta az emberiségnek az etikai alapot, még nem ért el végállomására, ennek a kulturának a folytonossága még egyre folyamatban van.

A zsidó kultura folytonossága sürgeti, hogy változtassunk a biblia és héber nyelv tanításában a módszeren. Térjünk át a tiszta szintézisre, térjünk át az „ivri b' ivrisz” módszerére.

1925. június 1-től július 31-ig befolyt tagdíjak és adományok kimutatása.

Az összegek ezer koronákban értendők.

Pártoló tagdíjat befizettek: Hausbrunner Vilmos Bpest 50, Izr. hitközség és Chevra Kadisa Pesterzsébet 100—100, Izr. hitközség Nagykanizsa 170, Szombathely: Braun Dávid 250, Burger Mór 100, Eiland Jenő 100, Eiland László 120, Günsberger Jenő 100, Koch Jenő 100, Lipschütz Vilmos 60, Pollák Dávid 100, Rehberger Jenő 10, Schwarcz Dezső 120, Steiner Ede 60.

Helyreigazítás: Domány Margit Bpest 25, Tauszky Sámuel Bpest 10, Lippe József ig. révén Debrecen Dr. Gonda József 10, Dr. Kardos Albert 10, Dr. Kardos László 10, Dr. Schlesinger Sámuel 25, Soós József 10 ezer korona.

Rendes tagdíjat fizettek: I. *Budapestről:* Bruck Leó 15, Dr. Frisch Armin 100, Glück Artur 10, Halasi Mózes 20, Hertzka Gusztáv 10, Dr. Horvát Dezső 25, Kallós A. Arnold 30, Kozma Ármin 100, Krausz Jakab 30, Lászlóné Klein Zelma 15, Dr. Pásztor József 20, Rappai Farkas 30, Schulhof Lipót 15, Dr. Verő Leó 20, Vitéz Salamon 25 ezer koronát.

II. *Vidékről:* Danzinger Zsigmond Abádszalók 40, Deutsch Irma Nagykálló 50, Frankl Katalin Nagykálló 30, Fodor Sámuel S.-A.-Ujhely 60, Gárdos Mór Pesterzsébet 20, Gömöri Ármin Kaposvár 25, Grünfeld Berta Túrkeve 10, Herendi Józsefné Szolnok 10, Kárpáti Sámuel Pécs 80, Klein Simon Kaposvár 30, László Izsák Jánoshalma 20, Lipscher Jakab Pilisvörösvár 35, Révész Márton Szombathely 25, Richter Adolf Dunaföldvár 50, Rozsnyai Samu Szikszó 10, Schwarcz Győző Nagykőrös 20, Schwarcz Henrik B.-Csaba 100, Schey Lipót Ónod 10, Spitzer Lipót Bicske 20, Szatmári Jakab Kispeszt 60, Székely Alfréd Szeged 50, Székely Mihály Szeged 30, Vámos Ede Szecseny 80 ezer koronát.

Adományok az Izr. Tanügyi Értesítőre: Alpár Mór Tapolca 100, Brüll Soma Sásd 50, Fodor Sámuel S.-A.-Ujhely 20, Izr. Tantestület Nyiregyháza 200, Kárpáti Sámuel Pécs 20, Kardos Bertalan Szolnok gy. által 137, László Izsák Jánoshalma 20, Róth Adolf Nagykálló 10, Szatmári Jakab Kispeszt 20, Schwarcz Győző Nagykőrös 20 ezer korona.

Adományok egyesületi célokra: Mandl Bernát Budapest egy szegény tagtárs tagdíjának fedezésére 50, Drégely Lipót Békéscsaba 5 dollár (355), Fodor Sámuel S.-A.-Ujhely 20, Fuchs Vilmos Szeged révén N. N. 10 dollár (710), Dr. Gerő Jakab 100, Richter Artur Dunaföldvár 35, Szilárd Berta Körmend gyermekelőadás jövedelméből 100, Werner Adolf Bpest 200, Welsz Pinkász Kiskunhalas 10 ezer korona.

Adományok árvaalapra: Budapesti orth. izr. tantestület 500, Kardos Bertalan Szolnok gyűjtése 500, Sátorajaujhelyi izr. tantestület 100, özv. Schwarcz Jánosné Pusztamonostor 25 ezer korona.

Adományok özvegyi segélyalapra: Kardos Bertalan Szolnok gyűjtése 250 ezer korona.

Főiskolai otthonalapra: Izr. tantestület S.-A.-Ujhely 200, Izr. tantestület Nyiregyháza 300 ezer korona.

Üdülőházi alapra: Izr. tantestület S.-A.-Ujhely 200, Izr. tantestület Nyiregyháza 300 ezer korona.

Tanítói segélyalapra: Kardos Bertalan Szolnok gyűjtése 150, Singer és Wolfner Bpest 2 millió 500 ezer korona.

Új alapítványokat létesítettek:

Gömöri Ármin alapítvány: Gömöri Ármin Kaposvár 1 millió korona.

Lonkai Ármin és neje segélyalapítvány: Özv. Lonkai Arminné 50 millió korona első részletét, 5 millió koronát, befizette Ábrányi Aladár révén.

Reichmann Mór és neje Blum Juliska és Székely Jenő és neje Krausz Ilona kiházási segélyalap 500 ezer korona.

Alapítványok növelésére befizettek:

Dr. Bánóczy József alapra: Az Orsz. Izr. Tanítóképző beiratása alkalmával 500 ezer koronát.

Elfer Dávid alapra: Antonio Elfer Trieszt 100, Jeanette Elfer Bpest 250 ezer koronát.

Singer és Wolfner Főiskolai Otthonalapra: Singer és Wolfner Budapest 2,500.000 koronát.

Weisz Pinkász alapra: Weisz Pinkász Kiskunhalas 10 ezer koronát.

Wurmfeld Szilárd alapra: Szilárd Berta Körmend gyűjtése 400 ezer koronát.

Kérelem tagtársainkhoz.

Egyesületünknek, hogy a jövő súlyos feladatait megoldhassa és a zsidó iskolának, valamint a zsidó tanítóságnak erkölcsi céljait mentől hathatósabban és eredményesebben szolgálhassa, újabb anyagi erőforrásokra van szüksége. Bizva az összetartásnak és az áldozatkészségnek hagyományos erejében, mely közgyűlésünkön olyan felemelő módon nyilvánult meg, az elnökség kétféleképp fordul valamennyi tagtársunkhoz:

1. Hívjuk fel az iskolai beiratkozásoknál megjelenő szülők figyelmét az Egyesületre, annak nagyjelentőségű kulturális és humanitárius céljaira, amelyek méltán rászolgáltak az egész zsidó társadalomnak, első sorban az érdekelt szülőknek támogatására. A szülők áldozatkészségének igénybevétele a gyermekük életére oly fontos pillanatban: a beiratkozásnál — régi hagyománya Egyesületünknek, amelyet az elnökség most, tisztelt tagtársaink közreműködésével felújítani kíván.

2. Hassunk oda, hogy minden egyes hitközség évi 100 ezer koronával belépjen az Értesítő előfizetői sorába s ezzel hozzájáruljon havonként megjelenő egyesületi közlönyünk fenntartásához, amely elsősorban a zsidó iskola ügyét és ezzel a zsidó kultúra jövőjét szolgálja. Az előfizetés ügyében még e hó folyamán megkereséssel fordulunk az ország hitközségeihez, de akciónk sikerét csak úgy biztosíthatjuk, ha tisztelt tagtársaink az illetékeseknél eljárnak és kérésünket személyes összeköttetésekkel támogatják.

Az elnökség elvárja tisztelt tagtársainktól, hogy mindkét ügyet a legnagyobb buzgósággal és szeretettel fogják felkarolni. Anyagi helyzetünk biztosítása teszi csak lehetővé erkölcsi céljaink kivívását és jogos érdekeink megóvását. Eszméltessük rá a zsidó társadalmat, hitközségeinket és jótékony intézményeinket a zsidó tanító iránt tartozó kötelességükre, amelyet a kulturális és a zsidó hagyomány egyaránt előír s amelyről a tanítóság rovására — sajnos — oly gyakran feledkeznek meg.

Az adományok beküldésére jelen számunkhoz postatakarékpénztári csekklapot mellékelünk.

Az elnökség.

Kertész Józsefné.

Valóban igaz a zsoltárköltő szava: „Az ember a lehelethez hasonló, napjai, mint a muló árnyék.” (Nsolt. 144. 4.)

A közelmúlt napjaiban még itt járt-kelt közöttünk, meg-megállt velünk egy kedves, barátságos szóra, megsimogatta egy épen arra haladó kis tanítványának arcát . . . s ma már csak emlékezni tudunk reá, fájdalmas kegyelettel emlékezni a ritka szép, harmónikus életre, amely immár elmúlt.

Vannak istenadta tehetséggel megáldott emberek, akiknek nem foglalkozás a pálya, melyre lépnek, de elhivatottság, mintegy küldetés. Ilyen művésze volt hivatásának *Kertész Józsefné*, a *nagykanizsai* izr. elemi iskola áldott emlékü tanítónője. Negyvenkét év hosszú küzdelme és fáradsága, de sok-sok megérdemelt sikere is állt mögötte. Szinte fogalomná lett már „*Kertész néni*” alakja, kihez anyák, kik valaha még szintén Ő előtt ülték az iskolapadban, boldogan hozták el kis gyermekeiket. Több, mint két generáción át vezette és oktatta hivatásának idealizmusával, mély tudással és lelkiismeretes szeretettel a reá bízott ifjúságot. Nem szűnt meg érdeklődése növendékei iránt akkor sem, midőn azok felsőbb iskolákban, vagy az élet küzdőterére léptek. Hányszor láthattuk már felnőtt tanítványainak boldog mosolyát, midőn üdvözölhették őt, kihez gyermekkoruk annyi bájos, régi emléke fűződött.

Buzgó tagja volt a nagykanizsai izr. jótékony nőegylet választmányának. Ide is elkísérte hivatásának szeretete és élénk résztvevője volt az egyesület emberbaráti, kulturális, de főképen gyermekvédelmi mozgalmainak.

Osztatlan szeretet és megbecsülés környezte. Meghatóan nyilatkozott ez meg a közelmúltban, midőn működésének 40 éves jubileumát ünnepelték. Városunk részvéte fordul a gyászbaborult *Kertész József* iskolaigazgató családjá felé. Bensőséges, szinte patriarchalis családi életet dúlt fel a halál könyörtelensége. Az a két ember, akiket egy irányba vonzott hivatottságuk és hajlandóságuk, lelki életükben is megtalálták az összhangot, méltó gyermeket tudtak nevelni. Az élet viharai nem multak el felettük nyomtalanul, mégis a domboldali kis házukban békesség és szeretet honolt. Ebbe a kedves otthonba jött haza meghalni a már súlyos beteg *Kertész Józsefné*.

Az élet útjairól átment az örökkévalóság ösvényeire, eltűnt testi szemünk elől, hogy helyet adjon lelkünkben az emlékezés kitörölhetetlen képének.

Óriási részvét kísérte utolsó útjára Nagynanizsán jul. 17-én *Kertész Józsefné* szül Grünbaum Saroltát. Ott volt az egész város felekezeti különbség nélkül, hogy megadják a végtisztességet a megboldogultnak, aki generációkat nevelt a hazaszeretet, a vallásosság és erkölcs szellemében. *Abramovits Márk* főkantor gyönyörű gyászdalai után dr. *Winkler Ernő* főrabbi méghatóan búcsúztatta a hű hitvest, a gondos, szerető anyát, az ideális lelkű tanítónőt s a tanítói hivatásról a következő szép szavakat mondotta:

„Kik a tanítást szent papi hivatásnak tekintik, melynél a kötelesség teljesítése nem a büntetéstől való félelemből fakad s az akaraterőt nem becsvágy heviti, kik szívvel-lelkekkel hirdetik meggyőződésüket s kiknél a jól végzett munkával együttjáró belső megelégedettség már jutalom fáradozásukért, azoknak Mózes tanítónk sorsa jut osztályrészül: felörlődnek s felemészti magukat a lelkesedés tüzeiben.

Göröngyös és önfeláldozó hivatás a tanítói pálya, melyen fáklyaként terjesztjük a megismerés fényét s míg a tudatlanság homálya oszladozik, a szeretet és jóság melegsége sugárzik, addig a fáklya felemészti önmagát.

Nem kell e koporsó mellől hirdetnünk, hogy becsüljük és szeressük, tisztelettel és ragaszkodással övezzük az önzetlenül és hivatásszeretettel működő tanítót, mert a tanítvány nemzedékei hűséggel és rajongó ragaszkodással hálálták meg a meghálálhatatlan szeretetet.”

A sirnál *Halász Jenő* tanító mondott istenhozzádot a tantestület nevében. Azután átadták az egész város „*Kertész nénijét*” az édes anyaföldnek. A temetésen a hitk. előljáróság, az iskolaszék, a Szentegylet választmánya, az Izr. Nőegylet választmánya testületileg vettek részt. Az állami elemi és polgári iskolák, a kath. főgimnázium is megjelentek a végtisztességen. A városi magisztrátust dr. *Krátky István* polgármester helyettes és *Király Sándor* műszaki tanácsos képviselték.

Dr. Winkler Ernőné Munkácsi Noémi.

Dr. Waldmann Fülöp.

Lapunk zártakor vettük a megdöbbentő hirt, hogy dr. *Waldmann Fülöp*, a Pesti Izr. Hitközségnek több mint negyedszázadon át iskolaorvosa augusztus hó 16-án, nyári üdülésből hazatérve, váratlanul elhunyt. A budapesti orvostársadalom nagytudású, értékes tagját, a hazai iskolaegészségügy egyik úttörő, lelkes munkását veszítette el benne. Ungváron született 1870-ben, a gimnáziumot szülővárosában, orvosi tanulmányait pedig a budapesti tudományegyetemen végezte. Már mint fiatal orvos nagy gyakorlatra tett szert. A budapesti poliklinikán mint első tanársegéd majd 20 éven át gyógyította a betegek ezreit. A Pesti Izr. Hitközség polgári fiúiskolájának ő volt első iskolaorvosa és egészségtan tanára. Később ugyanilyen minőségben az alapítványi fiúgimnáziumhoz került. A rendszeres egészségügyi vizsgálatokat — német mintára — ő honosította meg a hitközség iskoláiban. Minden egyes gyermekről törzslapot vezetett, ami lehetővé tette egyfelől a gyermek testi fejlődésének állandó ellenőrzését, másfelől az orvosi prevenciót. Állandó kontaktust tartott fenn a szülőkkel és segítségükre volt a beteg gyermeknek kórházakban való elhelyezésénél. Az ő kezdeményezésére léptette életbe a hitközség az iskolai fogorvosi intézményt. Agilis, lelkes, jó ember volt, szívesen segített a szegényeken, a szenvedőkön. Különösen a gyermekeket szerette, akiknek egészségén kedves szigorúsággal őrködött. Igazi mentora, nevelője volt az ifjúságnak, amely nem egyhamar fogja elfelejteni egy életre szóló bölcs tanításait. Kartársai és barátjai is szívükbe fogják zárni a kissé katonás modorú, talpig becsületes, melegszívű, jókedvű Waldmann dr. emlékét.

Temelése aug. 18-án ment végbe sok-sok kartárs, jóbarát, tanítvány és páciens részvételével. A gyászszertartást *Abrahamsohn* főkantor végezte nagy művészettel. A gyászbeszédet dr. *Weisz Miksa* rabbi mondotta, megható képet rajzolva az elhunyt férfiú vonzó, nemes egyéniségéről.

Jubileumok.

Pintér Ignác nyugalomba vonulása. Negyvenhat évi szolgálat után, amelyből harminckettőt a Pesti Izr. Hitközség polgári leányiskolájában töltött előbb tanári, utóbb igazgatói minőségben, június hó 28-án nyugalomba vonult *Pintér Ignác*, a kitűnő pedagógus, Egyesületünk titkára, sokunknak kedves jó barátja. A búcsúztatás, amely a leányiskola zárünnepélye keretében folyt le, gazdag volt megható mozzanatokban, amelyek arról tanúskodtak, mennyire meg tudta nyerni *Pintér Ignác* tanítványai ragaszkodását, kartársai barátságát, felettes hatóságai elismerését. Az ünnepélyt *Schichtancz Ármin* igazgató nyitotta meg, aki egyszerű, közvetlen szavakban mutatott rá *Pintér* tanári munkásságának eredményeire és értékére. Dr. *Glücksthal Samu* a hitközség előljárósága nevében méltatta. *Pintér* érdemeit, amelyeket a nemzeti kultúra s a felekezeti oktatásügy szolgálatában szerzett. A rabbiság nevében dr. *Weisz Miksa* beszélt, főleg *Pintér* vallástanári munkásságát méltatva. Nagy hatást tett *Rákos Istvánnak*, a Magyarországi Tanítóegyesületek Országos Szövetsége elnökének üdvözlése, gazdag gondolati tartalmával és emelkedett erkölcsi felfogásával. A Szülők Egyesülete nevében *Bleyer Ármin* mondott néhány köszönő és elismerő szót és lányosan kedves, vonzó formában fejezték ki hálájukat és ragaszkodásukat a volt és a jelenlegi növendékek is. Kis leányok énekei, szavalatai és színelőadásai fejezték be a szép búcsúztató ünnepélyt, amelyet este vidám hangulatu társas vacsora követett sok-sok jóbarát, kartárs és tisztelő részvételével. *Pintér Ignácot* nyugalomba

vonulása alkalmából a vallás- és közoktatásügyi miniszter következő megleghangú elismerő okirattal tüntette ki:

A magyar kir. vallás- és közoktatásügyi minisztertől.

52.221/1925. sz. VI. ü. o.

Értesülvén arról, hogy Igazgató úr a folyó tanév végén nyugalomba vonul, indíttatva érzem magam, hogy négy évtizedet meghaladó, kiválóan buzgó és eredményes szolgálataért őszinte köszönetemet és elismerésemet fejezzem ki.

Budapest, 1925. június hó 24-én.

A miniszter helyett:
Schröder Ervin államtitkár.

Gömöri Ármin jubileuma. *Gömöri Ármin* kollégánk, kaposvári tanító, negyvenévi működés után nyugalomba vonult, amely alkalmából volt tanítványai és tisztelői, a hatósági kiküldöttek és impozáns közönség jelenlétében búcsúztak az érdemes pedagógustól, aki egy emberöltőn át tanított, soha nem szünő lelkesedéssel, fáradhatatlan buzgalommal. Az ünnepelt nevelői és tanítói munkássága mellett a szak- és ujságirodalomnak is szorgalmas művelője volt; ezenfelül orszászerte használt hittani könyveivel is jelentős érdemeket szerzett. A nyugalomba vonulása alkalmából rendezett ünnepély lefolyásáról a következőkben számolunk be: Először dr. *Goitein* Gábor iskolaszéki elnök, a jubiléum volt tanítványa, méltatta lendületes beszédben a nyugalomba vonuló mester érdemeit s a hitközségi előjáróság és iskolaszék nevében hosszú életet kívánt neki. *Ódor* Gyula, kir. segédtanfelügyelő a közoktatásügyi kormány s a tanfelügyelőség üdvözlését tolmácsolta és mély sajnálatának adott kifejezést a veszteség felett, amely a vármegye tanügyét Gömöri nyugalomba vonulásával érte. *Gyulai* István állami iskolaigazgató a Somogy-megyei Általános Tanítóegyesület elnöke, az egyesület, valamint a megyei tanító-ság nevében ünnepelte kartársunkat. Szűkebb kartársai nevében *Klein* Simon igazgató Gömöriről, mint a tanulóifjuságot rajongásig szerető, önzetlen, lelkiismeretes pedagógusról, kartársainak készséges, odaadó barátjáról emlékezett meg, aki tudását és tapasztalatait mindenkor a magyar zsidó oktatásügy szolgálatába állította. A volt tanítványok hálájuk jeléül a *Hegedüs* Dezső mérnök által készített művészi emléktáblát nyújtották át az ünnepeltnek, akitől kedvesen búcsúzkodtak jelenlegi tanítványai is. Az elhangzott üdvözletekre Gömöri megindultan válaszolt. Köszönetét fejezte ki a nem várt ünneplésért. és hálát adott a Gondviselésnek, hogy megérnie engedte ezt a napot, amelynek emlékére úgy a kaposvári izr. iskola, valamint az Orsz. Izr. Tanítóegyesület javára alapítványokat tett. Zokogásba fult a hangja, amikor azt mondta, hogy nem hosszú életet kér magának, csak azt szeretné megérni, hogy porbasújtott hazánk visszaszerzi a tőle jogtalanul elszakított területeket. Beszéde mélyen meghatotta az egybegyűlt közönséget, amelynek ovációi közben a lélekemelő ünnepség véget ért.

Magyar Ferenc.

KÖNYVISMERTETÉS.

A Népszerű Zsidó könyvtár új sorozata.

Szerkesztik: Bánóczi József és Gábor Ignác.

Mahler Ede: Keleti tanulmányok. Mikor vonultak ki az izraeliták Egyiptomból? A naptár az ókori keleti népeinél.

E két tanulmány elsejében azt a ránk, zsidókra különös érdekességgel bíró kérdést juttatja szerző dűlőre, melyet a tudományban még ma is sokat vitatnak, hogy az egyiptomi feliratok tesznek-e említést Izráelről (vagy Judáról) vagy pedig *héber* néptörzsről. Hogy az elamarnai diplomáciai levelezésben előforduló *chabíri* szó nem azonos a *héberrel*, Mahler is elismeri, de feltétlen hitelt nyújt annak, hogy a Merneptah király diadalmi himnuszában előforduló ezen mondatnak: „Kanaán meg van gyalázva. Izrael, a horda, megsemmisíti vetéseit.” *Izrdel* szava csakugyan így olvasandó és népünkre értendő, ellenben rámutat arra, hogy ez a nép már mint előázsiai ellenség szerepel, tehát már túl van az egyiptomi tartózkodáson. Szerző itt figyelmen kívül hagyja a biblia történeti kritikusainak azon észrevételét, hogy *Juda* neve a biblia

legősibb okiratában, a Debora énekében (Birák k. 5. f.) elő nem fordul és csak később alakult ki vagy vándorolt be. Magát a kivonulást ő számos adat egybevetése alapján II. Ramses faraósága idejébe, pontosan pedig K. e. 1335. március 27-ére teszi.

A második tanulmányban ismerteti az időbeosztásnak rendszerét az egyiptomi babilonai és görög népeknél. A szerző európai hirneve fölöslegessé teszi megemlitenünk, hogy a munka a tudományos alaposságot nem nélkülözi. A dolgot a laikus számára is hozzáférhetővé teszi népszerű beállítás, a problémának ab ovo levezetése. De sajnálattal nélkülözzük benne ép annak megvilágítását, ami bennünket, zsidókat közelebbről érdekel: hogyan ment végbe a holdmegújulás megfigyelése borulat idején, miféle eszköz lehetett az, melyet a talmud tudósai használtak az időpont megfigyelésénél és minő történeti hitelességgel bír az a tudósítás, mely a megújulás ország-világgá való kihirdetéséről, illetve jelzéséről szól? Érdekes az a megállapítása szerzőnek, hogy a zsidó évnek Tisri hó elsejétől való számítása késői, szir világból való eredetű és annak köszönhető, hogy a görögösítő valláskényszer a zsidó nemzeti jellegű ünnepeket irtotta, de ép ezen a ponton nem talált ellentállásra, mivel a szir esztendő is történetesen épúgy holdnap év volt, mint a zsidó. E szerint a Tisri elsejére eső, már régebben is mint „megemlékezés napja” szereplő, a tóra alapján tartott ünnep csak a szir uralom alatt vette fel a „Rós hasono” vagyis „újév” nevet. Ez az állítás beleütközik abba a ténybe, melyet szerző hallgatással mellőz, hogy már régebben Ezékiel próféta (a 40. fej. 1. v.) így keltezi egyik vízióját: „(Babilonai) fogságunk 25-ik esztendejében, újév-kor, a hó 10-ikén...”, mely szerint az újév tehát ismeretes intézmény, csak hogy arra a napra esik, melyen ma — ugyancsak a tórai törvény alapján — a jómkippurt ünnepeljük. Arról sem ad számot, mi lehet az oka annak, hogy a Nehemias könyve 8. és 9. fejezete, mely arról szól, hogy a hetedik hó első napján Ezra és Nehemiás kihirdették, hogy „szentséges ez a nap Urunk előtt: ne szomorkodjatok, mert csak az Istenben való jókedv a mi erőségünk... és a nép evett-ívott, ajándékot váltott és mulatozott, utána pedig előkészületeket tettek a sátorosünnep megtartására” — miért ugorja át hallgatással a jómkippurt és miért nem használja a róshasonó elnevezést legalább az evés-ivás és mulatozás napjára, melyen ezenkívül semmiféle sófárfuvásról nincs szó. Nem találunk itt megnyugtató magyarázatot arra sem, hogy miért jelöli a tóra a sátorosünnep időpontját így: „az év elmultával” (némelyek szerint a héber szó: *becész hasono* a. m. „az év kijöttevel” az idő északajából, tehát ép az év elején); máskor: „az évfordultával” kitétellel jelöli, ami arra vall, hogy az év fordulója mindenesetre őszre és Tisri 1-től is két héttel kitolva esik. Szerzőnek a biblia tekintetében elfoglalt konzervatív álláspontja nézetünk szerint nem bizonyul kielégítőnek arra, hogy a naptári bonyodalmak közepette kronológiailag elkalauzoljon. Mind a fenti rejtélyekre és sok más kapcsolatos kérdésre kielégítő feleletet kapunk a *Hebrew Union College Annual* 1924-iki kötetében megjelent szép tanulmányban: *Morgenstern, The three Calendars of ancient Israel*, mely utal egy előző tanulmányra, a *Jewish Quarterly Review* New Series 1917. számra. Itt arról értesülünk, hogy nem egyféle „holnapév” volt a zsidóknál, hanem a bibliai idő folyamán háromféle időszámítás (nap, hold és naphold) váltotta fel egymást. Szerzőnk a rómaiak időszámításáról szólva azt állítja, hogy a „hét” fogalma előttünk, valamint a görögök előtt is, teljesen ismeretlen volt; kár, hogy ennek kapcsán ki nem tér arra, honnan van az, hogy mégis tanulnunk kellett a „dies Solis, dies Lunae stb hétnapi elnevezést? Mely időből való lehet ez, tekintve, hogy még pogány jellegű? Érdekes megállapítása a tudós szerzőnek, hogy a zsidó évszámítás alapjául szolgáló „világteremtési” epochát (ezidén 5685/6. év) a régibb dinasztikus aerák háttérbeszorításával csak akkor hozták

forgalomba, mikor a keresztényeknél a krisztusi aera vált általánossá és ennek következtében a közös időszámítás már lehetetlenné vált.

Kár, hogy e dolgozatban néhány szó a magyarság szempontjából elkerülte a revízió figyelmét (pl. a sok fölösleges „ugy“ a 31. lapon). De így is élvezetes olvasmány lesz a tárgy iránt érdeklődők számára, ha különben fáznának is egy ily matematikai és csillagászati problémákat érintő dolgozattól.

Heller Bernát: A héber mese. II. A héber mese nyugaton. Mesék, melyeknek kora és hazája ismeretlen. A héber mese sajátosságai.

Amint minden embernek megvolt a maga ifjúkora, ha férfi korának komolysága, nehézkessége vagy pesszimizmusa nem is vall rá, úgy megvolt minden népnek, a legtranszcendentálisabban gondolkodónak és siralmakban magát kiélő népnek is a maga meseköltészete. Csak mélyére kell hatolni a nagy irodalomnak és megtaláljuk benne a tudatalászorított, elemésztett mese-elemeket. Egy ilyen meglátással megáldott tudósa a zsidó irodalomnak Heller Bernát, aki már előző hasonló című munkájában (*Népszerű Zsidó Könyvtár* 5. sz.) bemutatta kutatása eredményeit, melyeket már a világ tudományos irodalma is beiktatott. Amint Jób a maga születésnapját kitagadta az örökkévalóságból, hézagot hagyva az idő folytonosságában, Heller ugyan így, de fordítva jár el: a zsidó életnek egy kitagadott ifjuí napját, a mese idejét visszaiktatja a történelem kalendáriumába. Kimutatja, hogy egykor a zsidóság is gyermek volt és tudott és szeretett mesélni. Teológiai és filológiai tudományának rengeteg nagyságát fekteti bele egy ily kicsinyesnek látszó, vagy legalább közlekicsinylésben részesült feladatkörbe. Látszik, hogy a paedagógia teréről szakadt a tudományművelés körébe, megszokta nagy tudományos és erkölcsi befektetéssel a kicsinynek látszó nevelési feladatot végezni és megmutatni a világnak, hogy épen a legnagyobbakhoz méltó azt mondani: „Hozzátok elem a gyerekeket!”

Könyveinek adataiból legyen kiemelve, hogy egy zsidó mese gyűjteményt tartott méltónak egy szerzetes latin lordításra (*Parabola vulpium*) és Lessing arra, hogy a világirodalomba bevezesse (*Briefe, die neueste Literatur betreffend* 30. levél). Tartalmilag ez a mesegyűjtemény már közelebb áll a nyugati irodalmakhoz, mint a zsidósághoz, a zsidóság kulturális asszimilációjának érdekes tanujele. A többi mesénél érdekes vonás a judaizálás egyrészt, a régi mesevilág hatásai (*Oedipus*, *Amphion*) másrészt. A Schiller *Bürgschaft*-jának tárgyául szolgáló mesénél kár volt annak vándorlását mellőzni, melyet *Abeles* a *Monatsschrift*-ben érdekesen ismertetett. Itt szerepel a Lessing három gyűrűjének (*Nathan*) alapjául szolgáló *Ibn Verga*-féle mese is. A héber mese természetesen az agadának anyagát gyarapítja és annak sajátosságát osztja, hogy t. i. azt egy-egy bibliai mondathoz fűzi illusztrációul, valamint természetes is, hogy keresztény motívumok (szent edény) helyébe zsidó motívumokat állít (széderszerleg) és általában moralizálóvá lesz. A zsoltár költőnek azt a szavát, hogy: „ha a tanításod nem volna mulatságom, el kellene vesznem nyomoruságomban”, megfordítva alkalmazhatjuk a mesére: ha a mulattatás nem volna tanulságos stb.

Ifjuságunknak a közlött meseanyag bizonyára kedves olvasmánya lesz.

Geiger Ábrahám: Levelek a kitérésről. Bevezetéssel ellátta Stern Ábrahám. Geiger Ábrahám a zsidó renaissance-nak, az igazinak, nem a mai álrenaisancenak, egyik legkimagaslóbb alakja. A Mendelssohnnal megindult európaiasodási és művelődési mozgalom már-már a maradéknélküli asszimilációba, a kikeresztelkedésbe torkolt volna, ha nem akadtak volna olyan vezetői, *Zunz*, *Geiger*, *Philippsohn*, *Frankl*, *Grätz*, *Löw Lipót*, kik a zsidó vallásos tudatot és történelmi önérzetet ujjaébresztették

Geigert a mi Goldzieherünk Zunz entelechiájának, betetőzésének nevezi és valóban a Zunz elméleti tanításainak következményeit igyekszik Geiger levonni. Csakhogy amit a papir az elméleti tudóstól eltűr és amit az olvasó még be is fogad, a gyakorlat embere, a zsidó parnész vagy hitközségesdit játszó laikus nem hajlandó befogadni. És bizony bátorság kellett hozzá, hogy a dohány-utcai templomban dr. Fischer rabbi a Lőw Lipót emléke mellett a Geigerét is a közönség kegyeletébe ajánlja.

A jelen füzetben a mai olvasó is megtalálja a kitérésí viszketegségre a megfelelő reakciót. Őszintén, becsületesen és végletekig menő megértéssel száll itt beszélgetésbe egy kitérni készülő intellectuallal. Meggyőződésére appellál, mely lehet talán vallási nihilizmus, de ez esetben egy új vallásra való eskütétel vagy fogadalom megengedhetetlen csalárdság. Szóba áll avval az érvel, hogy a zsidóság nem nyújt a kitérni készülőnek semmit. A zsidóság ünnepi áhitata, története és bensőséges családi élete, jótékonyága, tiszta istenhite, évezredes martirumának energiája még mindig nyújt dús táplálékot a keresőknek. Az a martiromság pedig, melyet a zsidó vallás hívőire a mai viszonyok között ró, nem oly elviselhetetlen, ellenben súlyosan esik a latba a rokonok, ismerősök, tisztelők elpártolása a hitehagyottól. A martiromságra nem meghunyászkodás, hanem a méltó válasz, hanem a férfias ellenállás. A gyermekeket a martiromság ígája alól feloldani is egyértelmű avval, hogy őket a küzdelem jellemcsiszoló hatása alól kivonjuk. A továbbiakban szól a szertartások helyéről a vallásos életben és bizonyítja, hogy a vallás lényege mégis csak a hit, a szertartás csupán a burok szerepét játssza.

Szavá teszi a zsidóság erkölcsi álláspontját, valamint egyéb ezzel összefüggő kérdéseket. De ezeknek részletesebb ismertetése talán elejét venné némely olvasónál a könyv olvasásának és ez vétség volna e sorok írójától, aki legmelegebben akarja ajánlani e könyvecskét a hosszú, nyugalmas esték gyönyörködtető szórakozása és egyben épülés tárgyául. Az előszó *Stern* Ábrahámnak mesteri műve. Ezt megelőzi *Gábor* Ignácnak szép, satirikus ízű, de valójában mélységesen komoly verse: „Ne légy olyan, mint apáid voltak”, mely egy régibb zsidó költő, *Profiat Duran* ilyen című költeményének modernizált átültetése. Üdvös volna, ha minden érettségiző tanuló elolvasná e könyvet, anélkül azonban, hogy a tanár erre direkte felhívja a figyelmét. *Barmicvaajándék* könyvek között stilszerűen foglalhatna helyet és eziránt már propagandát is fejthet ki a vallástanár, de csak más e könyvtárbeli számok között.

Alexandriai Philo : Mózes élete. Görögből fordította : Dr. Fischer Gyula.

Mózes élete örök problémája a történetírásnak és nem csoda, ha ép napjainkban Sellin olyan teóriával lepi meg a világot, mely szerint Mózes népe megölte volna és az ő mártíralakja az, mely az *Ésajas* könyvébe beleszótt *Ebed Adonáj*, Isten szolgája himnuszfüzér substrátumául szolgált, tehát annak a fejezetnek is (53), melyet a keresztény teológia a kereszténység megalapítójára vonatkoztat. Philo Mózes biografiáját természetesen nem szabad modern szemmel olvasni. Tőle, az ókor jeles alexandriai zsidó filozofusától, aki Jézus kortársa volt, nem várhatunk Mózesre vonatkozó történeti revellációt, munkáját csupán mint az ő gondolkodásának tükrét becsülhetjük. Apologiának indul, a zsidó törvényhozás bölcsességét akarja kimutatni és pedig úgy, hogy az el ne homályosítsa a görög bölcsélet tanait, sőt ellenkezőleg, hogy a kettőt összhangba hozza egymással.

Ezt a lehetetlennek látszó feladatot akkor sikerül megoldani, ha fel tesszük, hogy a biblia szavai a rendes, felszínes értelmén kívül, más, mélyebb értelmet is rejtenek magukban, vagyis, ha allegóriáknak magyarázzuk. Ezt teszi Philo és ezzel csak folytatja az alexandriai iskola módszerét,

melyet Homerosra is alkalmazott, de egyben megalapítójává is lesz egy hosszú életű bibliaértelmezési iránynak.

Mózes életét nem tisztán a biblia alapján rajzolja meg, hanem saját véleményével hidálja át a hézagokat, így p. o. előadja, hogy „számтанra, mértanra, költészetre, zenére, bölcsészetre egyiptomi tudósok tanították, egyéb tantárgyakból görög mesterek, a szomszédos tartományokból valók az asszír irodalomra és a kald csillagászatra.”

„Csak annyit evett, amennyi okvetlen szükséges, szinte aszkéta volt.” Az allegorizálás már magának a történetnek előadásában is fel-feltűnedezik. Így: En (Isten) Ábrahám, Izsák és Jákób Istene vagyok, akik közül az egyik a tudás, a másik a természet, a harmadik az életbölcsesség utmutatója. Az amáleki csatában, mikor Mózes kezeit felemelte, Izráel győzött, mikor leeresztette, az ellenség győzött; így mondja a Tóra. Már a misna szimbolikus értelmezést ad e helynek, hogy t. i. Mózes keze az Isten felé irányította Izráel tekintetét és ez eszközölte a fölényt. Philo pedig így értelmezi: Isten ezzel azt akarta jelezni, hogy az ellenségnek öröksége a föld és annak alacsony részei, a hébereké a szent légkör.” A talmudi agada módszerére ismerünk Philónál, amikor egyes személyek cselekvési indító okait a szájukba adott beszédekben illusztrálja, így p. o. Bálák és Bileám párbeszédei (41. és kk l.)

A második könyv már közelebb visz a Philo görög filozófiájához. Itt mindjárt a plátói gondolatra ismerünk (49. l.): Vannak, kik azt mondják . . . , hogy csak olyan államok haladnak a boldogulásban, melyekben vagy a királyok filozófusok, vagy a filozófusok királyok. Már pedig Mózes nemcsak királyi és filozófusi rátermettséget tanúsított, hanem három mást is: a törvényhozóit, főpapit és prófétait . . . A törvényhozói művészettel szinte testvéri kapcsolatban legyen különösen négy erény: az emberszeretet, az igazságszeretet, minden jónak művelése, minden rossznak gyűlölete (50. l.) Hogy Mózes a legjobb törvényhozó akár a hellének, akár az összes barbárok között: ennek tanúsága . . . hogy csakis az ő törvényei maradtak meg szilárdan, változatlanul . . . de csodásabb az, hogy majdnem mind megszentelik magukat elismerésük által. Ki nem tisztelné azt a 7. szent napot, munkaszünetet engedve magának és háza népének, rabszolgának, sőt állatnak is . . . Vagy ki nem csodálná áhitattal az ujévnél is szigorubban és ünnepélyesebben megült böjtnapot? . . . Ptolomeus Filadelfos oly erős vágyat érzett törvényünk után, hogy a kháld (héber) szöveget szándékozott átültetni (értsd: tervbevette, mert meg is valósította).

Mint főpap Mózes tiszta lelkű és testű volt . . . ételnél, italnál jobb táplálékot talált az isteni látomásokban . . . A szentély építésénél a szövetek anyagául a legfinomabbakat válogatta ki egyenlő számban az elemekkel, melyekből a mindenség teremtetett: föld, víz, levegő és tűz. A bisszus a földből jön, a vízből a bíbor, a jácint a levegőhöz hasonlít, mely természettől sötét, a skarlát a tűzhöz. A láda fedőlapja az Engesztelő fedél . . . egyrészt természetbölcséleti jelképe az isteni kegyelemnek, másrészt erkölcsi jelképe az észnek, mely önmagában kegyelem, amennyiben megszünteti a fölfuvalkodó önteltséget. A „kérubok”-ban némelyek az egymás felé fordított arcuk miatt a két földtekét látják, a földalattit és földfelettit, állítólag t. i. az egész égbolt kering. Én pedig azt mondanám, hogy a Létnek két leghatalmasabb erejét ábrázolják: az alkotót és királyit: Négybetűsnek mondja az isteni tanító az Istennevet, a négyben benne van minden: a pont, a vonal, a sík, a test.

A 12 különböző színű kő a mellén, mi másnak a képe mint az állatkövén? Ez is négyes sorokban hármásával elosztva az évszakokat hozza létre. A melldísz két darabból áll: kettős gondolat hatja át a mindenséget és az ember természetét: a mindenség a dolgok mintájául szolgáló, testetlen ideák

gondolata, melyekből a képzeleti világ áll és az érzékeink alá eső tárgyak gondolata, melyek azoknak az ideáknak utánzatai és melyekből az észlelt világ léte áll. A 12 feldobott faág (mely sorsolásul szolgált) egyikén mandola nőtt. A legtöbb gyümölcsnél ugyanis az ehető rész kívül van, a mag belül, a mandulánál azonban a két rész egy s ugyanaz, köröskörül védve egy kettős burok által, ez jelzi a tökéletes erényt. Valamint a mandolánál a kezdet és vég ugyanez, úgy az erényeknél is összeesik a kezdet és vég, mert mindegyik önmagából keletkezik és nem más erőből.

Ezek a példák hadd mutassák, mily élvezetet találhat a könyvben az, ki érdeklődik eszmék története és vándorlása iránt, aki látni akarja, mily eszmekörben mozgott a régi hellenista ember, akit egyrészt a zsidó hagyomány, másrészt a görög filozófia bűvölt le. A fordítás szerzőnek lelkiismeretességére, görög nyelvismeretére és a tárgy iránti odaadó munkásságára vall. Mint a fordító mondja, némikép elűt a Cohn-féle német fordítástól, bizonyára a magyarnak előnyére. *Dr. Fényes Mór.*

Rajzok a magyar zsidó életből. Irta: **Mezey Ferenc.** Mezey e kis kötetben néhány régebben megjelent rajzát gyűjti egybe a magyar zsidó életből, amelynek pusztuló romantikája már gyermekkorában megfogta szívét és képzeletét. Sajátos világ ez, a hajdusági és nyírségi zsidóé, konzervatív életszemléletével és ortodox vallásosságával, misztikus szokásaival és világos, egyszerű eszejárásával, amely mintha az alföldi klíma nagy beolvasztó erejét példázná. Mezey a szeretet és a hűség becéző gondjával szedi össze azt a sok apró kedves vonást, amelyekben ez a sajátos zsidó élet jellemzően kifejeződik. Nem érdekes történeteket ad, hanem érdekes embereket rajzol, egyszerű, síma technikával, mely mellőzi a hatáskeresés kínáló eszközeit. Tárgyban és előadásban bizonyos pnrítánság jellemzi a kis kötetet. Egyetlen fényűzése nyelvének gyökeres magyarsága, izes és színes népiessége, amelynek szókincse meglepő gazdagságot mutat anélkül, hogy sujtásos volna. Mezey Szuverén ura a magyar nyelvnek és előkelő művésze a stilusnak s ezek a ritka kvalitások megérdemlik, hogy könyve, mely a Népszerű Zsidó Könyvtárban jelent meg, eljusszon azok körébe, akik az ilyen írásokat megértéssel és megérzéssel szokták olvasni. —ő—

A magyar ritmus problémája. Irta *Gábor Ignác.* (Lampel R. könyvkereskedése. (Wodianer F. és Fiai R. T.)

Gábor Ignác évek óta foglalkozik a magyar ritmus elméletével, amelyet voltaképen ő tett problémává, mert *Négyesy* óta a magyar ritmus kérdését mindenki végérvényesen elntézetinek tekintette. *Négyesy* „Magyar Verstaná“-nak megállapítái a hivatalos tekintély támogatásával bevonultak az iskolába és az iskola révén a művelt köztudatba. *Gábor* húsz évvel ezelőtt lépett fel a maga merőben új ritmikai elméletével, amely — noha germán és más idegen analógiákra támaszkodik — és nagyjában diadalmasan állja a tudományos kritikát, csak nehezen tudta megingatni a konzervatív ritmikai felfogást. *Gábort* az első súlyos akadályok: a közöny, az agyonhallgatás, a meg nem értés és a lekicsinylés nem riasztották el és olyan hévvel és kiartással, amely szinte fanatizmusnak tetszik, védte a maga igazát, gyűjtötte argumentumait, cáfolta támadóit, míg végre megérett munkája gyümölcse: a *Négyesy* megfogalmazásában szinte dogmává merevedett magyar ritmuselmélet revízió alá került, nem a tudományos fórumok előtt, hanem a művelt irodalmi közvéleményben, amitől már csak egy lépés van ahhoz, hogy a régi elmélet csálhatatlanságába vetett hit teljesen megrendüljön. *Gábornak* nagy érdeme,

hogy szélesebb körök érdeklődését fel tudta kelteni a magyar ritmus iránt és megteremtette azt a tudományos atmoszférát, amelyben ennek a problémának el kell dölnie. Lehet, hogy a döntés Gábor Ignácnak nem hoz majd teljes győzelmet, hanem csak részlegeset, — de annyi bizonyosnak látszik, hogy az ő útja s az ő módszere vezet — ha kitérőkkel is — a tudományos igazság felé.

Gábor elsőül hangoztatja a történeti módszer alkalmazásának szükségességét. Világosabban szólva ez annyit tesz, hogy a ritmust nem szabad valami ősidőktől fogva készen levőnek, befeszettnek tekinteni, hanem ellenkezőleg, „valami élőnek, folyton fejlődőnek, a nyelvvel együtt változóknak”. A ritmikai tudomány a ritmus *történeti életét* kell, hogy vizsgálja, a maga teljes egészében, fejlődése minden fázisában. A magyar ritmus őskorában (Königsbergi Töredék) például a verssorok szótagszáma nem volt egyenlő, és a változatos szótagszámú üzemeket az alliteráció emelte ki és fűzte össze. Később aztán fellép a rím, egyenlőre szabja a különböző hosszúságú verssorokat és kiszorítja az alliterációt. Legujabban ennek a fejlődési folyamatnak a visszaját figyelhetjük meg: a rím hatalmi pozíciója meginog s ez együtt jár a legteljesebb szabadsággal a verssorok hosszúsága terén.

De Gábor módszere nemcsak történeti, hanem összehasonlító is, hiszen saját bevallása szerint — az ő germán ritmus analógiái eszméltették először az ősi magyar ritmus lényegére. Valóban feltűnő, hogy eddigi metrikusaink az összehasonlító módszert mennyire elhanyagolták, pedig kézenfekvő volt, hogy a különféle irodalmak ősi ritmusának összehasonlítása nemcsak a ritmusok általános zenei elvének, hanem az egyes ritmusfajok kialakulásának megértéséhez is közelebb visz bennünket.

Gábor elméletének legfontosabb megállapításai a következők:

A magyar ritmus lényege — ebben minden ritmikus egyetért — hogy a vers hangsúlya az ú. n. *ictus* egybeessék a mondattani hangsúllyal. Ha ez az elv nem érvényesülne következetesen, vagyis, ha a ritmikai hangsúly léptenyomon mondattanilag súlytalan szótagot érne, akkor ez értelmi és ritmikai zavarral járna s a vers úgyszólván megszűnne vers lenni. A versritmus zenei és nyelvi produktum és semmiképpen sem állhat ellentétben a nyelv természetével. Nyilvánvalóan arra szolgál, hogy az élő beszéd értelmét kiemelje, hangsúlyát erősítse és nem arra, hogy gyöngítse és eltakarja. A régi magyar költőknél, sőt nagyrészt az újabbaknál is a vers hangsúlya csak ritkán esik össze a nyelvbeli hangsúllyal. Ritmikusaink a feltűnő jelenséget azzal magyarázták, hogy költőink nem értettek a verseléshez. Gábor ezzel szemben azt bizonyítja meggyőző erővel, hogy nem a régi s újabb költőkben van a hiba, hanem ritmikusainkban, akik nem látták meg az ú. n. ütemelőzőket, azokat a hangsúlytalan szótagokat, amelyek az ütemek előtt állanak s amelyeket a költő, ritmikai és nyelvi ösztönétől vezetve épen azért zárt ki az ütemből, hogy az ütem első szótagjában az ictus mondattanilag hangsúlyos szóra essék. Az ütemelőző (Auftakt) jelentőségének megállapítását Gábor Ignácnak köszönjük. A változatos szótagszámú ütemeket a rím fellépte előtt, ami a XVI. században történt — az alliteráció emelte ki és fűzte egybe. A rímet tehát az alliteráció pótolta, amely az ictusok kiemelésével voltaképpen a vers nyelvi értelmét szolgálta. Az ütemelőző szerepe — mondja Gábor — ma sem szűnt meg, az alliteráció azonban lassanként átengedte helyét a rímnek, amely az egyenlőtlen szótagszámú verssorokat fokozatosan kiegyenlítette.

Az ütemelőző s az alliteráció szerepe teszi lehetővé a régi magyar versformáknak s azok fokozatos fejlődésének megállapítását.

Nagyon kíváncsi, hogy a tanítóság eredeti forrásból is megismerkedjék a Gábor-féle ritmuselmélettel, amelynek segítségével a gyermek ösztönös ritmusérzékét is könnyebben lehet irányítani, mint a régi elmélettel. A Gábor könyve szép és okos könyv s elolvasása nyeresége a tanítónak és iskolának egyaránt.

Gábor könyvét nem csak új és értékes, bizonyára időálló megállapításaiért ajánljuk kartársaink figyelmébe, hanem friss, eleven, a tárgy hangulatához simuló stílusáért is. Gábor kitűnő debatter, fölényes dialektikával dolgozik. Előadásának szokatlanul szubjektív hangja is szimpatikus nekünk, bár ironiáját túlélésnek találjuk.

Sz. A.

VEGYESEK.

Az Eötvös-alap ünnepi közgyűlése. Az iskolai gyűjtések eredménye 1380 millió. Az Eötvös-alap, a magyar tanítóság legnagyobb önsegélyző egyesülete, július 6-án, fennállása *ötvenedik évfordulója* alkalmából ünnepi közgyűlést tartott, amelyen az országos és vármegyei tanítóegyesületek képviselői nagy számban vettek részt. *Rákos István* lelkes elnöki megnyitója után *Háros Antal* főtitkár terjesztette elő évi jelentését, amelyet a közgyűlés tudomásul vett. *Gergely István* az Eötvös-alap 1923—24. évi zárószámadását mutatta be, amelyből kiünik, hogy a segélyalap 68 millióra, a köztartási alap 146 millióra, az árvaházi alap pedig 37 millióra növekedett. A *Tanítók Háza* fentartására s illetőleg az ott lakó ifjak ellátására az Eötvös-alap az elmúlt évben több, mint 515 millió koronát fordított. Figyelemre méltó, hogy az Eötvös alap javára 3859 iskolában rendeztek gyűjtést, amely hatalmas összeget: 1380 milliót eredményezett. Ez az adat is ösztönzetiesül szolgálhat kartársainknak, hogy újra felélesszék és felkarolják az iskolai gyűjtések már-már feledésbe merült szép szokását, amely Egyesületünk alapjait mindig tekintélyes összegekkel gyarapította.

A német tanítók nagygyűlése Hamburgban. A német birodalmi tanítószövetség június 3-án, pünkösd vasárnapján tartotta — a háború kitörése óta először — egyetemes nagygyűlést, amelyen nyolcezer tanító vett részt. A két napig tartó nagygyűlés, amely fényesen dokumentálta a német tanítóság példás fegyelmét és szervezett erejét, azokkal a nagyjelentőségű kérdésekkel foglalkozott, amelyek elé a világháborúval bekövetkezett gyökeres politikai, társadalmi és gazdasági változások állították a német iskolát és a német tanítóságot. A tanácskozások és hozott határozatok élénken tanuskodnak arról a lelkes és emelkedett hangulairól, amely a német tanítóság egyetemét áthatja és amely szívós akarattal és nagy lendülettel tör a nemzeti egység és német kultúra kiépítésére. Sokoldalú és mélyenjáró vitára adott alkalmat az a kérdés, hogy mennyiben van a szülőnek és az államnak joga a gyermekhez, továbbá hogy az állam, a kultúra és a gazdasági viszonyok milyen kölcsönhatásban állanak egymáshoz. A nagygyűlés részletes lefolyásáról, a felvetett kérdések tárgyalásáról és a hozott határozatokról a gyűlés naplójának megjelenése után fogunk beszámolni az Értesítő olvasóinak.

Nemzetközi nevelésügyi kongresszus Edinburghban. A kongresszus eszméje *Masaryktól*, a csehszlovák köztársaság elnökétől származik, akinek kezdeményezésére az Egyesült-Államok tanítóinak nemzeti szövetsége 1923. június 28-ára hívta egybe San-Franciscoba az első kongresszust a következő jelszó alatt. *International Peace through the schools* (Nemzetközi béke az iskolák útján.) A ssn-franciscoi kongresszus a következőkben állapította meg a mostani, második kongresszus napirendjét: 1. Nevelésügyi attasék alkalmazása a követségeknél. 2. Világháború a tudatlanság ellen. 3. Állandó nevelésügyi kutató és tudakozódó iroda szervezése. 4. Világbéke nap életbeléptetése. 5. Nevelésügyi egyesületek világszövetségének megalakítása a célok és gyűlési határozatok előbbrevitelére. Az edinburghi kongresszuson, amelyre egyebként Egyesületünk is meghívást kapott, a magyar közoktatásügyi kormány képviselőjében *Petry Pal* államtitkár vett részt.

Országos népoktatási ankét. A Magyarorsz. Tanítóegyesületek Orsz. Szövetségének e nyáron tartott nagygyűlésén általánosán felhangzott az a panasz, hogy a népoktatás ügyével, a népiskola és a néptanító helyzetével a közvélemény mily keveset foglalkozik hazánkban, hogy semmiféle érdeklődés nem mutatkozik a népnevelésnek a nemzet jövőjére dönő fontosságú kérdesei iránt. A Szövetség tehát elhatározta, hogy minden rendelkezésére álló eszközzel országszerte fel akarja kelteni ezt az annyira szükséges érdeklődést és „az ősz folyamán a népoktatási ügyek egész anyagának megvitatására országos ankétet hív egybe az összes hazai társadalmi és közművelődési tényezők bevonásával. Ennek az ankétnek lesz feladata határozni afelől: hogyan keltsen a magyar nemzet egyes társadalmi rétegeiben és a hatóságokban állandó szeretetteljes érdeklődést a népoktatás ügye iránt. Ez az ankét mintegy nyitánya lesz annak a megmozdulásnak, mely a különböző foku iskolák oktatóit egy hatalmas tanügyi kongresszusra hívja össze a közeljövőben.“ Szép terv, melynek megvalósítása csak hasznára válna a magyar oktatásügynek és magyar kulturának. A zsidó tanítóság egyeteme bizonyára lelkesedéssel csatlakozik az eszméhez és készségesen ajánlja fel közreműködését.

A pápai orth. hitközségi polgári fiúiskola 26. értesítője, amelyet az iskola igazgatója, *Blau Henrik* tett közzé, nem csupán az 1924—25. tanévről számol be, hanem az intézet fennállásának *huszonötödik* évfordulójáról is, amelyet még a múlt iskolaév végén ünnepeltek Pápa város egész társadalmának részvételével. Az iskola megalapítása körül *Roth M. Á.* főrabbi, dr. *Steiner József* iskolaszéki elnök és *Schor Ármin*, az intézet első igazgatója, szereztek soha el nem múló érdemet. Az iskola pedagógiai irányításában megnyilvánuló szellemet a jubiláris ünnepély legelőkelőbb szónoka, az azóta elhunyt *Gyurátz Ferenc* püspök a következő szavakkal jellemezte: „A testvéri szeretetnek és az egyetértés fenségének gyönyörű példája ez iskola, amelyben különböző felekezetek gyermekei testvérként vannak együtt és szolgálják az Istent, a hazát és a társadalom egyetemet. Az ilyen szellemben vezetett intézetek fogják igazi céljához közelebb vinni az emberiséget”. A most zárult iskolaévben összesen 177 tanulót írtak be, akik közül mindössze 50 zsidó volt, vagyis nem egészen 30%. A tanári testület 13 tagból áll, akik között vannak keresztények is. A tanulmányi eredmény nem mondható túlságosan kedvezőnek: 3 jeles és 33 jó előmenetelével szemben 93 elégséges és 38 bukott tanuló áll.

A Budapesti tankerület értesítője az 1924—1925. iskolai évről. Az értesítő, melyet *Pintér Jenő* főigazgató tett közzé, érdekes visszapillantást vet a tankerületi főigazgatóság intézményének keletkezésére és a forradalmak óta eltelt öt esztendő történetére. Az értesítő országos jelentőségűnek mondja az I. osztályos felvételi vizsgálatok elrendelését, amely *selejtező rendszernek* átmenetileg bevált. Beszámol a *szakfelügyelő rendszerről* és a középiskolai *tanulmányi versenyek* intézményéről, amelyet az ifjúság nagyon megszeretett. A lefolyt tanévben lépett életbe az új középiskolai törvény, mely a fiú-középiskolák három típusát teremtet meg: a gimnáziumot, a reálgimnáziumot és a reáliskolát. A leánygimnázium szervezete egyelőre változatlan marad. A budapesti reálgimnáziumok 3 kivételével a francia nyelvet tanítják, mint második modern nyelvet a német mellett; az Árpád és a zsidó reálgimnázium az angol nyelvet tanítja, a Kölcsey reálgimnázium az olaszt. A leánygimnáziumokban is lényeges tantervi változtatások történtek. — A budapesti tankerületi főigazgatóság hatáskörébe 37 középiskola tartozik 417 osztállyal: 24 fiúközépiskola és 13 leányközépiskola. A középiskolák körül állami: 18, róm. kat.: 7, izr.: 2, községi: 6, egyesületi: 1, magániskola: 3. A zsidóiskolák 5%-át teszik az összes iskoláknak. A 760 igazgató és tanár közül 69 a zsidó, vagyis 9%, de ebben a számban a két hitközségi alapítványi gimnázium tanárai is szerepelnek. A tanulók száma az elmúlt tanévben 18788 volt, köztük 5674 zsidó, ami 32%-nak felel meg. E százalékszám azonban a két hitközségi gimnázium növendékei számának betudásával 25%-ra csökken.

A szülők anyagi felelőssége gyermeküknek az iskolában elkövetett cselekményeiért. A budapesti törvényszék, mint főlebbezési bíróság, érdekes kártérítési pörben hozott elvi jelentőségű határozatot. T. S. és S. Gy. budapesti lakosok 12 éves gyermekei egy osztályba jártak és egymás mellett ültek. Egy alkalommal az utóbbi — a perben alperes — fia kölcsönkérte szomszédja törölgumiját, de ez a kérés teljesítését megtagadta. Alperes fia erre a ceruzájával, másik felé sujtott és azt oly erővel dőfte a fiú testébe, hogy a ceruza hegye a kabáton és szvetteren keresztül a husba hatolt, hegye beletörött, minek folytán orvosi beavatkozásra volt szükség. A per az orvosi gyógykezelés költségeiért folyt. A budapesti központi járásbíróság elutasította a felperes keresetét, mert azt állapította meg, hogy a sérülés nem szándékos cselekmény, hanem baleset következménye, amelyért a szülő felelősséggel nem tartozhatik. A törvényszék, mint főlebbezési bíróság a járásbíróság ítéletét megváltoztatta és alperest a kereset értelmében elmarasztalta. Az ítélet indokolása szerint a törvényszék az alperes felelősségét kiskorú fia cselekményéért megállapította, mert a szülő már a házi nevelésben olyan erkölcsi alapot köteles gyermekének adni, hogy a társadalomban megfelelő magaviseletet tanusithasson. Amennyiben a gyermek természete folytán a szülő ezt elérni nem tudja, viselni tartozik azt a felelősséget, amely ilyen gyermek iskoláztatásával jár. A szülői felelősség nem értelmezhető akként, hogy a szülő csak az ő jelenlétében elkövetett cselekményekből okozott kár miatt volna felelősségre vonható. A szülő akkor is felel a gyermeke által okozott kárért, ha a károsodás a köteles szülői nevelés, oktatás elmulasztásának következménye. A szóbanforgó

esetben kétségtelen, hogy a szülő kiskorú gyermeke neveltetésével, felügyeletével nem törődven, okozójává vált a gyermeke által elkövetett cselekményből eredő sérülésnek. Nem állhat meg tehát az elsőfoku bíróság ítéletében foglalt azon jogi következmény, hogy az apa nem felelős fiának az iskolában elkövetett ténykedéseiért azért, mert az iskolában a gyermek nem áll az apa felügyelete alatt. (Világ.)

Palágyi Lajos jubileuma. Palágyi Lajos tagtársunk, a kitűnő költő, a csalogány-uccai állami tanítónőképző nyugalmazott tanára, az ősszel tölti be 60-ik életévét. Ez alkalomból barátai és tisztelői a zsidó társadalom színe-javának részvételével ünnepelni fogják a mestert, aki több mint négy évtizedre terjedő gazdag költői munkásságával az új magyar irodalom egyik legmaradandóbb értéke iett. Jubileuma alkalmából fog megjelenni legújabb satirikus verseskötönyve *Bohóciskola* címmel, amelyre előre is felhívjuk olvasóink figyelmét.

Személyi hírek. *Ábrányi Aladárt*, a Pesti Izr. Hitk. elemi fiuiskolájának tanítóját, Egyesületünknek júliusi közgyűlésünkön megválasztott új alelnökét, dr. Glücksthal Samu oktatásügyi előjáró megbízta a hitközségi elemi fiu- és leányiskola igazgatásával. A hitközségi előjáróság bizalma jeles pedagógust tüntetett ki, aki tudásával, buzgóságával és erősen kifejtett gyakorlati érzékével — reméljük — méltónak fog bizonyulni kitűnő elődeihez: *Kohn* Salamonhoz, *Szántó* Eleázárhoz, *Kornfeld* Gyulához és *Stern* Ábrahámhoz. Szeretettel köszöntjük Ábrányit új állásában és sikert kívánunk munkájához. — *Lebovics* Izsák tagtársunk, az olaszliszkai izr. el. népiskola vezetőtanítója, 38 évi szolgálat után nyugalomba vonult. Érdemes kariársunk a legnagyobb odaadással és szeretettel szolgálta felekezeti oktatásügyünket és hűséges, lelkes közkatonája volt mindig tanítói közösségünknek. Kívánjuk, hogy a nyugalom éveit egészségben és boldogságban élvezze.

Gyászhir. *Bermann* Miksa, a Máv. nyugalmazott főfelügyelője, aki sokoldalú és értékes tudományos munkásságával széles körben tette ismertté nevét, augusztus hó elején, Budapesten meghalt. Az elhunytban dr. *Bán* Margit tagtársunk, a Pesti Izr. Hitközség polgári leányiskolájának tanárnője, édesatyját, *Kóbor* Tamás, az *Ujság* szerkesztője pedig testvérbátyját gyászolja.

Zsidó családi naptár. Szerkeszti *Fábián* Ferenc, hitközségi titkár-tanfelügyelő. A népszerű napár néhány nap múlva jelenik meg Ára 20.000 korona A terjesztéssel foglalkozó kariársaink 30% jutalékban részesülnek. Az előfizetési díjak a szerkesztő címére (Budapest, III. Ujlaki-rakpart 44.) küldendő. A naptárt kariársaink figyelmébe ajánljuk.

Házassági hírek. *Frommer* Henrik tagtársunknak, a devecseri izr. elemi népiskola tanítójának *Erzsi* leányát aug. 11-én feleségül vette *Lőwy* Manó Pápáról. — *Sándor* Illés és *Kardos* Boriska, a Pesti Izr. Hitközség vallásoktatói, augusztus uó 16-án a Rombach-uccai templomban házasságot kötöttek. — *Lebovics* Henrik, *Lebovics* Izsák tagtársunknak, az olaszliszkai izr. elemi iskola vezetőtanítójának fia, augusztus 16-án vezette oltárhoz Pozsonyban *Binetter* Izust, *Binetter* Márkné leányát.

Új tiszteletbeli tagjaink diszokleveleit az elnökség felkérésére — mint már több ízben — ezuttal is *Berkes* Jakab fővárosi c. iskolaigazgató állította ki művészi ízléssel és gyönyörű kaligrafiával. *Berkes*, ki mestere az eféle munkának, a megbízatást teljesen önzetlenül vállalta, amiről e helyen is szívesen emlékezünk meg.

Köszönet. *Pintér* Ignác polgári iskolai igazgatót nyugalomba vonulása alkalmából a kariársak, tisztelők és jóbarátok közül nagyon sokan keresték fel üdvözlőükkel. *Pintér* ez uton fejezi ki őszintén érzett halálját és köszönetét az üdvözlőknek, akik őt olyan emlékezetes módon megtisztelték.

Doktorrá avatás. *Grün* Sándort, *Grün* Izidor eszék-alsóvárosi hitoktató fiát, nén. *Grün* Jakab paksi ny. ig. tanító unokáját, sevuosz második napján avatták jogtudorrá a zágrábi egyetemen.

Házasság. Csinosnak mondott leányomat nagyobb helységben működő tanítóhoz, vagy egyéb biztos állásban levő úrhoz férjhezadnám. Leányom okleveles tanítónő és képesített női szabó, ki önállóan vezetett női szabó termet és így esetleg keresetével a háztartás fentartásához hozzájárulhat. Hozománya 30 millió korona. Komoly ajánlatot a Tanítóegyesület titkári hivatalába kérek küldeni „Tartós boldogság” címen.